

ANARKISTISK TIDSKRIFT

Nr 3/90

Pris: 30:-

Innehåll:

Inledning	4
Undanflykternas konst: Diplomati i Mellanöstern..... Noam Chomsky	6
Vad är politisk terrorism?..... Janne Flyghed	22
Fascism på svenska..... Jonas Fogelqvist	50
Debatt: Den parlamentariska strategin är misslyckad främst utifrån sina egna förutsättningar..... Jan Wiklund	61
Recension: Terrorismens kultur av Noam Chomsky..... Magnus Hörnqvist	66
Boklista från Bokhandeln Info.....	69

Inledning

Den senaste tiden har vi fått bevittna ett märkligt, och makabert, skådespel. Under kriget mellan Iran och Irak hörde vi aldrig talas om "Slaktaren från Bagdad" eller "Den nye Hitler": Saddam Hussein, och det var inte många internationella politiker som lyfte ögonbrynen då Hussein giftgasbombade och brutalt mördade tusentals kurder i byn Halabja. Det var ju engelska verktygsmaskiner, tysk teknik och franska vapen som möjliggjorde både kriget mot Iran och morderna på kurderna. I USA fifflades det med "vapenembargot" och både det ena och det andra slank igenom till de stridande parterna kring Persiska viken. Att amerikanska och israeliska rådgivare bidrog med sitt stöd till *båda* sidor i konflikten talar sitt eget tydliga språk. Men så blev Saddam Hussein plötsligt en "terrorist", antingen titulerad "en slug rackare" eller "galning". När det internationella kapitalet som lyft honom till den position han nu har och beväpnat honom, både med teknisk expertis och hypermoderna vapen, självt hotar att bli trampat på tårna, *då* skriks det i högan sky och alla tillgängliga resurser ställs till förfogande för att kväsa uppnosighet. Var fanns motsvarande internationella mobilisering och samstämda FN-fördömanden mot USA:s smutsiga engagemang i Nicaragua? Eller El Salvador? För att få en någorlunda balans i rapporteringen från Mellersta Östern har vi valt att publicera en artikel av Noam Chomsky, som utifrån palestiniernas situation skärskådar "Undanflykternas konst": diplomatin i Mellanöstern. Artikeln publiceras för första gången i Europa och inleder en serie artiklar av Noam Chomsky.

Själva terrorismbegreppet behöver en grundläggande analys. Det som berättigar användandet av ett ord är att det har en klarlagd betydelse, som vi alla kan förstå. Det är viktigt att påpeka därför att betydelsen hos många ord förvridits eller suddats ut i maktens tjänst. Det senare gäller inte minst begreppet politisk terrorism. I sin artikel "Vad är politisk terrorism?" försöker Janne Flyghed ge begreppet en klar innebörd. Men eftersom just "terrorism" sedan 70-talet i allt högre grad fungerat som ett centralt kampbegrepp för att bekämpa alla de som inte vill låta nöja sig med de rikas lag och ordning, har alla försökt att ge ordet en entydig och någorlunda värderingsfri mening starka krafter mot sig. "Terrorism såsom en potent och populär ångestutlösare och en skenbart allt legitimerande trollformel måste förbli ett vagt, skimrande begrepp utan fastlagd innebörd, för att på ett gummiliknande sätt kunna anpassas till de tillfälliga behoven av åtgärder till den härskande ordningens skydd." (Gössner) Det är så vi alltför ofta möter terrorismbegreppet i media. Med dagens aktuella händelser framför ögonen och kunskaper om tex USA:s imperialistiska ambitioner i bakhuvudet framstår det allt tydligare hur begrepp definieras och omdefinieras i maktens tjänst. Hur som helst: förhoppningsvis kan Flygheds artikel tjäna som en inledning till en fördjupad analys och debatt.

Attentat mot flyktingförläggningar och allt öppnare rasistiska attityder har börjat bli

vardagsmat. Utan att överdriva de organiserade rasistiska eller öppet högerextrema, alternativt fascistiska/nazistiska, smågruppernas betydelse legitimeras flyktingfientligheten av regeringens och riksdagens allt tydligare flyktingfientliga och människoföraktande politik. Det kan inte för ofta påpekas hur ständiga restriktioner och nya lagändringar öppnar dörren för en flyktingfientlighet som rasistiska smågrupper inte är sena att utnyttja. För att få lite klarhet i vilka dessa grupper är bad vi Jonas Fogelqvist från tidningen Arbetaren att skriva en artikel i ett historiskt - redogörande - perspektiv.

Under den nya vinjetten "Debatt" fortsätter diskussionen om parlamentarismen. Debatten inleddes i nr 2 av Birger Schlaug från Miljöpartiet och Jaques Wallner från Stockholms LS-Syndikalisterna. I detta nummer kommer Jan Wiklund från Alternativ stad/Miljöförbundet med ett inlägg som menar att "parlamentarismen misslyckats främst utifrån sina egna förutsättningar". Ytterligare debattinlägg välkomnas!

Magnus Hörnqvist från redaktionen avslutar med en recension av Noam Chomskys bok "Terrorismens kultur". Också denna anknyter till detta nummers diskussion om terrorism. För kommande utgåvor av Anarkistisk Tidskrift välkomnar vi såväl längre recensioner som korta bokanmälningar. Skriv!

Sist men inte minst publicerar vi en boklista från Bokhandeln Info. Bokhandeln, som sprider litteratur som kan vara svår att hitta i de vanliga bokhandlarna, möjliggör för dig som inte bor i storstan att få tag på bra litteratur till rimliga priser.

Ni som läst nummer 2 av Anarkistisk Tidskrift märker säkert att en del utlovade artiklar till nr 3 inte finns med. De flesta artiklarna kommer att publiceras i kommande nummer. Glöm inte att prenumerera! (Se sid 75.) Sprid Anarkistisk Tidskrift! Ända sättet att möjliggöra en tidskrift är med din hjälp!

Redaktionen

Undanflykternas konst: Diplomati i Mellanöstern

Noam Chomsky

Några veckor innan det palestinska upproret (intifadan) bröt ut, dvs för drygt två år sedan, utspelade sig en mindre händelse i Gaza. En palestinsk flicka, Intissar al-Atar, sköts ihjäl på en skolgård av en invånare från den näraliggande judiska bosättningen Gush Katif. Mördaren, Shimon Yifrah, arresterades en månad senare, men släpptes mot borgen då Högsta Domstolen inte ansåg brottet grovt nog att motivera en häktning. I september 1989 friades han på samtliga åtalspunkter utom "vållande till annans död". Domaren anmärkte att avsikten med skotten hade varit att skrämja flickan, inte att döda henne, så "det här är inte fråga om en kriminell person som måste straffas, avskräckas och ges en läxa genom internering". Yifrah fick sju månader villkorligt, vilket fick de närvarande bosättarna att brista ut i sång och dans i rättssalen.

Inget av detta fick någon uppmärksamhet här, förståeligt nog. Det var ju trots allt bara ännu en av alla dessa araber, och eftersom den israeliska repressionen fortfarande lade locket på alla protestyttringar, fanns ju ingen anledning att granska vad som skedde under den "goda ockupationen". Vi vet inte, och ytterst få tycks benägna att undersöka, hur denna och liknande händelser bidragit till uppkomsten av ett uppror som inom kort skulle fånga världens uppmärksamhet, om än tillfälligt.

Samtidigt som Yifrah friades i september 1989 rapporterade den israeliska pressen att en armépatrull hade öppnat eld mot en skolgård, tillhörande en skola för pojkar i 6-12 årsåldern i ett flyktingläger på Västbanken, och skadat fem barn, tveklöst bara i syfte "att skrämja dem". Ingen åtalades, och återigen fick händelsen ingen uppmärksamhet hos oss. Den israeliska pressen betecknade det inträffade som ännu en incident inom programmet "analfabetism som bestraffning", vilket innefattar stängning av skolor, användning av gasbomber, misshandel av studenter medelst gevärskolvar, att neka offren medicinsk vård, soldater som tränger in i skolorna och vrålar ut hot om att "sparka de barn som påträffas utomhus i häcken och våldta dem en efter en", hot om arrestering av lärare osv. De som arresteras kan placeras i en "förvaringsinstallation", något som utformades då intifadan började. Dessa "hönsburar" med en yta av 28 kvm får ibland rymma över 70 personer, i många fall under flera veckors tid, och i ett fall med två fjortonåriga pojkar under två månader. Hälsovården är minimal och ibland förvägras den helt, vilket än en gång kastar en skammens skugga över den israeliska läkarkåren. Röda korset var portförbudet under lång tid, tills man framförde en sällsynt, offentlig protest.

Likgiltigheten som följde på domslutet i fallet Yifrah är fullt förståelig. Domslutet speglar den rådande rättsliga behandlingen av araber i ett samhälle som av New York Times betecknas som "en symbol för mänsklig värdighet". Uppmärksamheten hos oss var knappast större när general Matan Vilnai, militärbefälet över Gazaremsan, frigav dömda soldater ur Givatbrigaden före strafftidens utgång för att de skulle få tillbringa en högtid med sina familjer. De hade avtjänat sex av de nio månaders strafftid de hade blivit dömda till efter att ha misshandlat en palestinier grovt i dennes hem. Det kunde inte vara fråga om mord, enligt domstolens nitiska observation, ty mannens död kunde mycket väl vara orsakad av den misshandel han utsattes för några timmar tidigare då han befann sig i militärhögkvarterets arrest. Den "möjligheten" föranledde inte några vidare undersökningar. Mittenpartiet Shinui klagade över att den tidiga frigivningen "ger ett tecken till tjänstgörande soldater att armén reagerar med överseende på sadism och övergrepp" och "gör narr av det militära rättssystemet" - som om någonting skulle kunna göra narr av det vid det här laget. Resultatet av denna sällsynthet att soldater (men aldrig ansvariga officerare) ställs till svars och döms för brottsliga handlingar kommer att bli "uppfattat av många soldater som en tillåtelse att mörda araber", enligt rättsexperten Moshe Negbi.

Jerusalem Post har anmält ett brev från riksdagsman Dedi Zucker till försvarsminister Yitzak Rabin som uppger att "av 52 fall inför krigsrätt, föranledda av övergrepp inom de ockuperade områdena under upproret, har ingen officer med högre rang än major ställts inför rätta", trots att de olagliga ordena har kunnat spåras till högre befäl, ända upp till försvarsministern. Ett sådant exempel handlar om överste Yehuda Meir, "som beordrade sina soldater att bryta armar och ben på palestinier" i byarna på Västbanken. Han blev aldrig åtalad. Efterforskningar görs enbart för formens skull, hävdar Zucker. "Han noterar att arméns undersökare inte brukar ta upp ögonvitnesskildringar från palestinier".

Som en generell kommentar till domstolarnas medverkan i de repressiva åtgärderna säger advokaten Avigdor Feldman att "justitieråd som demolerar hus, splittrar familjer, drar upp träd med rötterna, drar undan marken under de bofastas fötter och dömer dem till ett liv i osynlighet, de är inte mindre våldsamma än soldater som slår och skjuter i blint raseri". Det är överflödigt att påpeka att Feldmans kommentar också syftar på samhällen rent allmänt, inklusive dess garant på andra sidan haven, som föredrar att se åt ett annat håll.

"Låt oss gråta"

Med invånarna i de ockuperade områdena hänvisade till ett liv i osynlighet, är det inte förvånande att undertryckandet av intifadan uppnår oanade höjder av rasistisk brutalitet. Efter det att general Vilnai tog över befälet för Gazaremsan i juli 1989 har armén dödat dubbelt så många människor som tidigare. I september rapporterade generallöjtnant Elisha Shapira en ökning av antalet order till soldaterna att bryta ben och begå "andra överdrifter", grundat på hans egen erfarenhet som reservare och på uppgifter inom hans egen kibbutz-organisation (kibbutzen Artzi, med anknytning till vänsterpartiet Mapam). Omkring 50 000 palestinier har fångslats under Intifadan, många hållna under groteska förhållanden, ofta utan rättegång.

Armén har förstört över 3000 människors hem (samtidigt som man ofta förstört eller

allvarligt skadat även andra i grannskapet) under förevändning att en familjemedlem misstänks för stenkastning eller något annat brott. Denna särskilt grymma form av kollektiv bestraffning, rapporterar den israeliska pressen, bedrivs "enligt en lag som inte heller tillåter människorna att återuppbygga". General Amram Mitzna var särskilt brutal i detta avseende under sin tid som befälhavare på Västbanken, fortsätter rapporten, eftersom "han måste kompensera sitt rykte som vänstervriden". General Mitznas själfulla ansiktsuttryck har återkommit regelbundet i den amerikanska TV-rutan avslöjandes våndan hos en humanist, som på grund av arabernas våld har tvingats ta till vapenmakt i självförsvar - "att skjuta och gråta" heter det på hebreiska. Den israeliska journalisten Tom Segev fick ett annat intryck. När han granskade sjukhusjournaler över armékuornas offer - kulfragment i överkroppen, hjärnsubstans som läckte ut genom en tom ögonhåla - skrev han att "namnet General Amram Mitzna uttalades aldrig av doktorn, men hans ansikte hemsökte så att säga röntgenbilderna som doktorn visade, och det var motbjudande och skrämmande. Det var negativet till bilden som skapats av hans PR-experten - "den vackre israelen".

Att förstöra hem har varit en återkommande metod för kollektiv bestraffning ända sedan ockupationens tidigaste dagar, med undantag för den tid då Menahem Begin (Likud) var premiärminister. Metoden återupptogs då Laborpartiet, med rykte hos oss som behärskat och humanitärt, på nytt kom till makten. En hastig ökning ägde rum då Laborpartiets försvarsminister Rabin tog itu med uppgiften att motverka intifadan. Detsamma gällde tortyren, utvisningarna och interneringarna, vilka samtliga upphörde eller minskade under Beginåren, men återupptogs så snart Laboruvan Shimon Peres blev premiärminister. Då Labor regerade, 1967-1977, utvisades 1180 personer; under Likudstyret 1978-1985 utvisades 13 personer. Israel tycks vara det enda landet i världen som regelmässigt använder den här sortens styrningsmöjlighet mot sin befolkning, vilket strider mot inte bara Genèvekonventionerna utan även FN-konventionens paragraf om de mänskliga rättigheterna, som Israel och dess försvarare hycklande åberopar då man fördömer Sovjetunionens begränsning av utvandringmöjligheter för ryska judar - man hänvisar faktiskt till samma mening! Ockupationens grövsta brott har förknippats med Ariel Sharon, i Gaza under Laborregeringen i början på 70-talet samt under Likuds styre 1981-82. Förtrycket har hela tiden varit strängt, men sambanden uppfyller inte lekmanens normala förväntningar.

Opersonlig statistik blir ännu ett sätt för oss att "förordna dessa invånare ett liv i osynlighet", genom att undvika vardagslivets verklighet. Istället kan man på måfå välja någon aktuell artikel i den israeliska pressen, låt oss säga den som handlar om 19-åriga Muhammad Abu-Akar, som bor i flyktinglägret Deheisha nära Jerusalem och flögs till USA för behandling av allvarliga skottskador, och som "hädanefter förblir hänvisad till den artificiella matningsapparaten som ersätter hans förlorade inälvor". Den 4:e november blev han arresterad av soldater i sitt hem. När det visade sig att man i själva verket efterlyste hans bror släpptes han, men en annan patrull "talade i klarspråk om för Muhammad att om inte brodern överlämnade sig före onsdagen skulle han själv arresteras" - med andra ord dödas. På tisdagen kl 20.30 medan Muhammad låg på sjukhus tog sig militären in i hans hem, kastade in en rökbomb och klådde upp hans mor varvid man bröt handen på henne.

K1 22 kom en annan patrull som krossade alla fönster och hällde ut all mat på golvet. En tredje patrull anlände vid midnatt. "Man krossade allt som de andra hade lämnat orört och beordrade modern, vars hand var bruten, att gå ut och tvätta bort klottret på ett staket 50 meter därifrån" och talade om för henne att om hennes son inte överlämnade sig skulle han skjutas på fläcken. K1 01 tilläts modern uppsöka sjukhuset där hon förenades med sin son.

Ett sådant fall ingår i arbetsordningen, och kommer inte ens i närheten av de mycket grövre illdåden som brukar nonchaleras. Det är inte att undra på att det gick oss förbi.

Ännu ett knep som försvarsminister Rabin använder sig av är att utvisa de palestinier som, enligt myndigheterna, uppehåller sig "illegalt" inom ockupationsområdena. Detta program för "osynlig överföring" som påbörjades av Laborregimen strax efter erövringen 1967, för att ta itu med "demografiproblematiken" accelererade i augusti 1989 till att bli "en landsplåga", enligt pressrapporter, i synnerhet bland småbyarna omkring Ramalah. Över 90 % av offren är kvinnor och barn, ibland inte mer än fyra dagar gamla. Nästan alla de deporterade barnen är födda i dessa byar. Omkring hälften betraktas av militärstyret som bofasta. Men eftersom Israel är en civiliserad rättstat, kan byborna ansöka om "uppehållstillstånd" i sina hem mot en avgift på 100 US-dollar; 99 % av ansökningarna avslås.

Det är brukligt för ett arméförband att omringa en by i gryningen. Helikoptrar svävar ovanför och soldater med megafoner beordrar manfolket att samlas mitt i byn för att inte beskjutas. Då hälsar soldaterna på i de utvaldas bostäder och talar om för kvinnorna att de har fem minuter på sig att packa sina väskor och gå. Kvinnorna måste åka arabisk taxi till bron över Jordan, och betala brotull samt ibland böta för "olagligt boende". Saknar de pengar tvingas de stå på bron med sina barn tills en överenskommelse om formen för ersättning kan nås.

Ibland hinner inte kvinnorna handla tillräckligt snabbt, såsom i ett deporteringsfall den 15 september; soldaterna väckte två barn 4 och 6 år gamla, tvingade in dem barfota i en taxi utan att de vare sig fått äta eller dricka, och skickade iväg dem till Jordanien. Vart deras ettåriga bror eller 28 dagar gamla syster tog vägen vet man inte, förmodligen åkte de tillsammans med sin mor till Jordanien. När fäderna får lov att återvända till sina hus upptäcker de att deras fruar och barn är borta.

Då och då visar militären prov på en "utomordentlig medkänsla"; ett barn med hjärnskada som opererats bara några dagar tidigare gavs en hel veckas uppskov, men sedan deporterades hon och modern. Barnet är "fött i Israel och mantalsskrivningen är registrerad på faderns ID-kort", ett typiskt fall. Likväl, alla som deporteras är inte unga. Zafira Mohammad Ahmed, en farmor vars födelseattest, utfärdad av britterna, visar att hon är född i Palestina 1895, deporterades till Jordanien den 1 september med kläderna hon bar för tillfället som enda packning, iförd sina inomhustofflor.

Under de senaste månaderna har ungefär 200 personer utvisats på det här sättet, enligt palestinska källor. 200 000 människor kan räknas till den kategorin som hotas. Det finns möjligheter att slippa utvisning. Två män har redogjort för hur de "beordrades att bli kollaboratörer", men när de vägrade deporterades deras fruar. Den ena var höggravid och hade två barn, den andra hade ett barn. Den israeliska ockupationsmakten är beroende av ett nätverk av samarbetsmän, för att kunna skrämma befolkningen och för att kunna

identifiera måltavlorna för attentat, tortyr, internering, utvisning och övriga medel de använder sig av för att kunna upprätthålla sin kontroll och myndighet över befolkningen.

Ännu en rutinåtgärd som vidtas är att soldaterna bryter sig in i hem där familjen sörjer någon som dödat av israeliska trupper. En händelse som rapporterats är ett fall där ett större antal soldater gjort intrång hemma hos de sörjande, slagit sönder möbler och husgeråd, tvingat ut åtta personer och radat upp dem mot en vägg. Bland dem fanns Aret, den avlidnes sjuttonårige bror, som efter två timmar segnade ned avsvimmad, och fick bäras in av kvinnorna. De övriga sju personerna arresterades. Några timmar senare återvände soldaterna och arresterade Aret. Vid ett annat tillfälle sköts en sörjande ihjäl.

"Era soldater tycks tro att vi inte känner smärta och att vi inte behöver sörja våra döda", sade en Nablusbo som avslöjade dessa händelser i en intervju för den hebreiska pressen. "De flesta dödsoffren är unga människor, och en palestinsk mor gråter, precis som varje mor gör. Bröderna och systrarna gråter också, precis som i Frankrike, England, Kina eller Israel. Bara för oss är det förbjudet att gråta, och därför har jag ett litet önskemål: Om ni inte kan tillåta oss att vara lyckliga, låt oss åtminstone få gråta".

Ockupationen, i alla tider sträng, har tagit en totalitär vändning, alltmedan Israel uppfinner nya sätt att kväva intifadan. Ingenting undgår myndigheternas blickar. De ovannämnda åtgärdernas godtycklighet är avsiktlig, kanske efter rekommendation av israeliska arabkännare och psykologer. Vitsen är att helt göra klart för det palestinska folket att varje aspekt av deras liv är kontrollerad av myndigheterna, och att härskaren gör som härskaren önskar, obestraft. De måste läras att aldrig någonsin "hålla huvudet högt", ett brott som brukar fördömas med särskild skärpa. Merparten av duvorna instämmer med Thomas Friedman, New York Times utrikeskorrespondent och vinnare av Pulitzerpriset, (nu även The National Book Award) som han fick för sin "balanserade och välunderrättade rapportering" från Israel: "Ge Ahmed en sittplats på bussen, och han kommer att begränsa sina krav". Hökarna vill få Ahmed att förstå att han måste gå med sänkt huvud, ständigt. Den grundläggande metoden för detta ändamål, säger Israels ledande medborgarrättskampare Israel Shahak, är "den totala kontrollen över hela befolkningen, där användandet av förnedringen ingår som ett välgenomtänkt verktyg".

Jag kommer inte att försöka redogöra för ökningen av antalet övergrepp och förödmjukelser, utan helt enkelt uppmärksamma effektiviteten i att påbjuda de här människorna "ett liv i osynlighet". Dr Yoel Cohen, som är israelisk expert på massmedia, drar från sin forskning slutsatsen att från och med april 1988 har det knappt rapporterats något alls om intifadan i sådana tidningar som New York Times, Washington Post eller Le Monde. Det tvärt avtagande nyhetsflödet - till den nivå där rapporteringen från händelser i Japan eller Sri Lanka återfinns - har en särskild betydelse i just Förenta Staternas fall, något som inte lär missuppfattas av de som organiserar och verkställer repressionen så länge dollarflödet fortsätter.

Diplomatiska framgångar

Det senaste årets ökade repression är en direkt konsekvens av USA:s framgångsrika diplomati och propaganda, som lyckats rikta uppmärksamheten mot en illusorisk "fredsprocess". Under 1988 blev det undan för undan svårare att upprätthålla den gamla lögnen

om att fredsprocessen, som USA och bundsförväntan Israel ivrigt bedriver, avstannat pga arabernas tvärvägran att kompromissa. Som jag nämnde i min artikel i Z Magazine i mars förra året, betraktades projektet som utsiktslöst redan i december 1988. Nästan isolerat höll USA på att Arafat inte bara skulle anlägga västvärldens ståndpunkter, utan också upprepa, ordagrant, ("säg efter mig:") den "trollformel" som UD formulerat åt honom. Ett klokt beslut fattades: att ta till en välkänd diplomatisk manöver, av de Kennedy-intellektuella kallad "Trollopeknepet", dvs att deklarerera att fienden har kapitulerat och givit efter för våra krav - heder åt vår beslutsamhet.

Man tog hem spelet med strålände framgång i december 1988, då massmedia, ivrigt lyhörda, upprepade UD:s uttalande om att Arafat vid en presskonferens äntligen hade yttrat de ord som hans handledare i Washington dikterat för honom. Enligt denna fabel hade Arafat till slut accepterat USA:s ställningstagande på tre avgörande punkter: Att FN:s resolution 242 gäller utan inskränkningar (dvs utan hänsyn till FN:s resolution som erkänner palestiniernas rätt till självbestämmande); att Israel har ett slags abstrakt "rätt att existera" (vilket skulle innebära att palestinierna inte bara erkänner dess existens utan också tillskriver Israel ett högre moraliskt berättigande än någon annan existerande stat, och att de betraktar sitt eget öde inte bara som ett oföränderligt faktum i den internationella ordningen, utan också som välförtjänt och rättvist); och att man inte har någon rätt att motarbeta rasist- och kolonialregimer, eller militär ockupation - en doktrin som upprätthålls av Sydafrika, Israel, USA:s regering och av huvudströmningen inom USA:s offentliga opinion, i motsats till omvärlden. (Den senaste omröstningen i den frågan i FN:s generalförsamling utföll 153-2, utan att någon lade ned sin röst.)

På den berömda presskonferensen accepterade inte Arafat ett enda av USA:s villkor, utan vidhöll sina tidigare ståndpunkter. Men, lögn förvandlas lätt till sanning när den intellektuella eliten marscherar på kommando. Segern blev total, som så ofta i det förgångna, och det är idag en Offentligt Sanktionerad Sanning att PLO har accepterat USA:s bud och måste hålla sitt Heliga Löfte för att undgå dennes stränga vedergällning.

Sedan dess är man tillbaka på rätt kurs igen; USA vägleder "fredsprocessen" sökandes olika sätt att övervinna båda sidors obstinata extremister. Har omvärlden en annan uppfattning, då har omvärlden fel. Följdaktligen, den 8:e november lade USA in sitt veto mot en FN-säkerhetsrådsresolution (14-1, inga röstnedläggelser) som krävde att Israel "upphäver belägringen" av de ockuperade områdena och återlämnar den stora mängden konfiskerad (stulen) egendom i byn Beit Sahour som hämnd för en fredlig skattebojkott, och släpper in en utredning för undersökning på ort och ställe. Förenta Staternas fullständiga isolering gav ingen som helst anledning för USA att betvivla att den godkända doktrinen var något annat än försiktig och pragmatisk, dvs en spegelbild av vårt fredsälskande lynne. Men detsamma brukar gälla när USA står ensamt i fråga om Israel, Sydafrika, nedrustning och andra spörsmål, ett faktum som enbart föranleder tröttande spekulationer kring omvärldens oförklarliga sjuklighet.

USA förväntar sig återbetalning, och får det. De centralamerikanska presidenternas Tela-överenskommelse krävde contras upplösning före den 5:e december. Datumet passerades med få kommentarer, eftersom Washington vidhåller sin rätt att bryta mot denna och alla andra ingångna överenskommelser. Men FN brydde sig och antog ännu en

resolution som krävde att Förenta Staterna finner sig i Världsdомstolens beslut och slutar finansiera contras. Resolutionen antogs med 91 röster mot 2. Som vanligt stod Israel bredvid sin beskyddare och förklarade öppet sitt förakt för den internationella lagstiftningen. Som vanligt teg tidningarna.

Vad är då "fredsprocessen"? Inom USA:s ideologiska system är det underförstått att konceptet "fredsprocessen" syftar på just den vägen som Washington råkar ha slagit in på. Det är en princip som inte bara gäller för Mellanöstern, utan överallt. Alltså är man i det närmaste enhälligt överens om att Bush-administrationens Bakerplan utgör "fredsprocessen" och att dess fortsatta framgång förhindras av högerkrafter inom Israels Likud-parti och det förhätliga och ständigt störande PLO. Alltså berömmar en ledare i New York Times, betitlad "Ett välkommet litet steg i Mellanöstern" Israels regering för att den hade tackat ja, "ett minsta möjliga ja", till Bakerplanen. Nu möter man nästa utmaning, "att utvinna ett motsvarande litet steg från PLO", eller rättare sagt, att få våra egyptiska skyddslingar att göra det, eftersom redaktionen förstår att det vore opassande för Washington att upprätta meningsfulla kontakter med sådana som palestinier. Den uttalade opinionen delar den åsikten.

Bakerplanen

Eftersom fredsprocessen är liktydig med Bakerplanen blir frågan: Vad är Bakerplanen? Ett tydligt svar har man fått av självaste utrikesminister James Baker. "Hela tiden har vi haft som mål att försöka underlätta Shamirinitiativets verkställande. Något annat förslag eller initiativ arbetar vi inte med". Bakerplanen är alltså detsamma som Shamirinitiativet, som är detsamma som fredsprocessen.

Problemet är dock, att Israels utrikesminister Yitzak Shamir spelar svår, medan PLO håller på att såga av den gren de sitter på genom att vägra acceptera Baker-Shamir-fredsplanen utan vidare. För att övervinna detta hinder måste Washington inleda djupgående samtal med Shamir och ge order åt PLO, som, det är alla överens om, är det palestinska folkets politiska representanter i de ockuperade områdena och annorstädes. Denna skillnad speglar de israeliska judarnas och palestiniernas olika ställning i USA-kulturen. Detta går under benämningen "den moderata inställningen".

Ett annat men mindre problem, som nämns i förbifarten av NY Times-korrespondenten Joel Brinkley är: "Med undantag för Förenta Staterna har inte en enda nation godkänt denna (Shamirs freds-) plan". Ännu en gång ligger omvärlden efter, tyvärr. Men trots allt förblir fredsprocessen detsamma som Shamirplanen.

Vad är då Shamirplanen? Eller rättare sagt Peres-Rabin-Shamir-planen, representerande samstämmigheten mellan de två stora politiska grupperna som bildar regeringskoalitionen. Denna fråga har ägnats mycket liten uppmärksamhet, trots planens upphöjda status som officiell fredsprocess; jag tvivlar på att villkoren någonsin satts på pränt här. Det enda vi förväntas behöva veta är att den är En God Sak; äkta vara, oslagbar. Låt oss ändå undersöka den:

Texten i den israeliska regeringens plan består av tre delar: Grundförutsättningarna, verkställandet och detaljerna för det föreslagna valet. Efter en beskrivning av hur Israel "längtar efter fred" utvecklas första delen, grundförutsättning-

arna, till tre konkreta punkter. 1) Det kommer inte att bildas ännu en ny palestinsk stat, vare sig i Gaza-området eller i området mellan Israel och Jordanien. Uttrycket "ännu" en palestinsk stat speglar den samstämmiga åsikten att det redan finns en palestinsk stat, nämligen Jordanien. Därför är frågan om palestinskt självbestämmande inte aktuell, i motsats till omvärldens felaktiga uppfattning; denna rättighet har man redan uppnått i den befintliga palestinska staten. Palestiniernas och Jordaniens vägran att begripa detta bevisar helt enkelt att de antingen är enfaldiga araber eller kompromisslösa, för att inte säga öppna antisemiter. Liksom världen i övrigt har de missuppfattat läget. 2) "Israel kommer inte att förhandla med PLO", fast Israel är villigt att förhandla med palestinier så länge deras politiska representanter är utestängda. Sannerligen en ärbar och rimlig politik, jämförbar med en (hypotetisk) vägran av Förenta Staterna år 1947 att tillåta de sionistiska organisationerna att delta i delningsdebatten, även om andra judar, som hade övertygat britten och arabstaterna att de stod helt oberoende av sionisterna, fick göra det. 3) "Judéens, Gazas eller Samariens status kommer inte att förändras annat än enligt regeringens grundsatser". Dessa grundsatser förkastar en "andra palestinsk stat".

Grundförutsättningarna är alltså klara och tydliga. De omfattar Laborpartiprogrammets fyra förnekelse: Inget återvändande till 1967 års gränser. Ingen förflyttning av bosättningarna. Inga förhandlingar med PLO. Ingen ny palestinsk stat. Det kvarstår gradskillnader i Labors och Likuds nej-sägarlinjer, men de båda stora politiska grupperingarnas avvisande av palestinskt självbestämmande uttrycks med stor klarhet i "Grundförutsättningarna" för deras gemensamma program.

Planen redogör sedan för "fredsprocessens" natur. I ett antal etapper kommer den att leda till "överenskommelser för fred och gränsdragning mellan Israel och Jordanien". Det kommer även att hållas "fria demokratiska val i en stämning fri från våld, hot och terror..." - fria val som hålls under pågående israelisk militärrockupation, med PLO uteslutet och medan en stor del av palestinernas egna ledare tynar bort i israeliska fångläger, under eländiga förhållanden och i allmänhet utan så mycket som en skenrättegång. Ett liknande förslag från någon annan än "symbolen för mänsklig värdighet" skulle, minst sagt, bli till allmänt åtlöje.

Dock kan en sådan slutsats vara orättvis gentemot Israel. Villkoren för valen är knappast mer drakoniska än de som prisas såsom exemplariska i fallet El Salvador och i andra klientstater, där det betraktas som högst renhårigt och inte det minsta motbudande att jämna marken genom storskalig terror och andra knep för att koncentrera makten till de sektorer som passar USA:s intressen.

Utifall att man skulle missförstå innebörden av "fria och demokratiska val", genomförda utan hotelser, förtydligades det av ledande representanter för de två partierna. Försvarsminister Rabin, Labor (Duvorna), förklarade att "den kandidat som låter förstå att han tillhör PLO, åker direkt i fängelse". Dessutom kan man bara dra igång valen om invånarna i de ockuperade områdena godtar den israeliska propositionen i dess helhet. Justitieminister Dan Meridor sade: "I fall PLO-medlemmar blir valda kommer de politiska processer som regeringen satt igång att avbrytas".

Shamirs nära medarbetare Yossi Ben Aharon förklarar vidare att det är inte varifrån de palestinska representanterna får sina instruktioner som räknas, "utan vilka instruktioner

de får". "Får de instruktioner från PLO rörande politisk verksamhet, då är processen slut, men om de tar emot instruktioner från PLO rörande skatterna i Nablus, eller kommunalbeskattning i allmänhet" är PLO:s instruktioner acceptabla. Därefter förklarar Ben Aharon, enligt reportern No'omi Levitski, att "det hysteriska motståndet till PLO beror inte på att de är 'mördare och terrorister', utan på att de inte kommer att nöja sig med att enbart förhandla om fastighetsskatten i Ramallah". Senare bekräftade premiärminister Shamir riktigheten i denna utvärdering när han meddelade Knesset att han är beredd att tala med Djävulen, men inte med PLO, "inte pga denna organisations terroristiska karaktär, utan för att den vill grunda en palestinsk stat".

Meridor påpekade sedan att den "egentliga striden" gäller den allmänna opinionen i USA. "Amerikanernas roll är att tala om för araberna i de ockuperade områdena att de bör godkänna Israels lagförslag, eftersom det inte finns något alternativ", samtidigt som man självklart fortsätter att ge Israel sitt diplomatiska stöd tillsammans med ett stort ekonomiskt stöd.

Det ekonomiska anslaget till Israel är olagligt enligt amerikansk lag, hävdar Stephen Green, då det bryter mot Symington-tillägget i biståndslagen. Enligt detta tillägg är det ej tillåtet att ge någon ekonomisk hjälp, militär uppbackning, träning eller utbildning till något land som tillverkar, överför, mottager eller spränger kärnstridsmedel. Ett Pentagonprotokoll som nyligen släppts enligt offentlighetsprincipen uppger att Israel äger kärn- (och kemiska-) stridsspetsar till sina raketer i Jeriko, vilket tidigare bekräftats av CIA.

Shimon Peres, Laborpartiledaren, som är hela världens älsklingsduva, hade redan förklarat sin uppfattning inför en amerikansk publik: Israel är inriktat på "en lösning på palestinsk-jordansk grund", men arbetet går trögt då "någon palestinsk part ej står att finna". Märkligt nog avvisar palestinerna nästan enhälligt sin uteslutning från fredsprocessen. Men Israel fortsätter träget med den pga sin ivriga omsorg om det palestinska folkets väl och ve samt dess insikt och förståelse för palestinernas egentliga behov. "Palestinerna är ett folk vars befogade rättigheter vi länge erkänt", förklarar Peres, och vi avvisar "tanken på en konstgjord delning av det palestinska folket" mellan Jordanien och en annan palestinsk stat någonstans i de ockuperade områdena. Det är klart att det inte skulle ligga i deras intresse. Naturligtvis måste Israel "skilja mellan palestinerna och PLO", återigen oavsett vad de oupplysta palestinerna tycker om saken.

En annan ledande duva, president Chaim Herzog, visade samma omsorg om det förtryckta palestinska folkets behov. I ett tal i Kanada försäkrade han sin publik att den kunde lita på att Israel skulle se till att ingen "utomstående skulle välja ledare åt de palestinier som är bosatta i de ockuperade områdena". Israel kommer orubbligt att beskydda sina skyddslingar mot alla objudna gäster, dvs mot PLO, som "de bosatta i de ockuperade områdena" betraktar som sin politiska representant, vilket han mycket väl vet. I en sluten diskussion med Labor-kollegor har Herzog uttryckt "Jag är definitivt inte beredd att acceptera (palestinerna) som några som helst sorts deltagare i ett land som vigts åt vårt folk i tusentals år. För judarna i detta land kan det aldrig finnas någon kompanjon", allra minst landets invånare, tillfälliga besökare "under tusentals år".

När redaktörer, liberala kommentatorer, Israels "Fred Nu"-rörelse m fl kräver eller uppmanar PLO att godta förutsättningarna för Shamir-Peres-Rabin-Baker-fredsplanen,

begär de en hel del. Kanske kan det vara förklaringen till att de faktiska villkoren så snabbt fallit i glömska.

Intressant är, att trots massmedias nästan enhälliga stöd för Bakerplanen är den allmänna opinionen emot den. En färsk, landsomfattande opinionsundersökning visar att 64 % av allmänheten vill att Israel förhandlar med PLO. Dessutom anser 71 % att de palestinska flyktingarna efter 1948 års krig borde få återvända hem. I årtal har allmänheten stött tanken på bildandet av en palestinsk stat, med dubbelt så många för som emot. Men den allmänna opinionen är ovidkommande för statens politik, i denna fråga såsom i andra. Och Bakerplanen förblir "det enda relevanta politiska förslaget" (Mary Curtius, Boston Globe) - det enda förslaget framlagt av Washington, det enda som behöver framhållas.

Med tanke på att Bakerplanen inte är något annat än Shamirplanen, är det inte särskilt överraskande att Israel i oktober svarade "ett minsta möjliga ja" till Bakers fempunktsförslag, och därmed förde fredsprocessen framåt "ett litet steg", vilket Timesredaktören uppskattade. Bakers fem punkter anammar okritiskt Israels nej-sägarlinje, men Shamir ansåg inte att utestängningen av palestinernas politiska representanter framstod tillräckligt klart; Ben Aharon anmärkte att Bakers förslag var ofullständigt, då "Vi måste dra gränsen. Vi måste se till att PLO inte ges någon legitimitet". De fem punkterna uttrycker inte detta villkor med tillräcklig kraft.

Den avgörande detaljen bland Bakers fem punkter gäller villkoret som skulle uppfyllas av palestinernas representanter - eller rättare sagt med Bakers ord: "En tillfredställande lista på palestinier" sammanställd av deras förmyndare Israel, Egypten och USA. Detta villkor lyder: "Dessutom låter Förenta staterna förstå att de palestinier som inleder dialogen är beredda att diskutera val och förhandlingar i enlighet med Israels initiativ (dvs Shamir-Peres-planen). Förenta Staternas uppfattning är därmed att palestinerna äger rätt att ta upp frågor som rör deras åsikter om hur man skall få förhandlingar och politiska val att bli framgångsrika". I korthet, den "palestinska delegationen" kommer fritt att kunna uttrycka sina åsikter om detaljerna kring Israels förslag att förhindra varje meningsfull form av palestinskt självbestämmande - och till och med denna rättighet blir beviljad först då Israel och dess beskyddare övertygat sig om att delegationen inte har någon som helst beröring med palestinernas egenhändigt utsedda politiska representanter. Lagom är bäst också i detta fall, med instämmande kommentarer från ansvarskännande människor som accepterar denna fredsprocess såsom alla rätt-tänkande människor gör.

Fullföljande sin konsekventa nej-sägarlinje förklarade USA:s regering i november 1989 att UD:s och CIA:s kartor i fortsättningen kommer att beskriva Västbanken som "ett kulturellt område som bär det ursprungliga, bibliska namnet Judéen och Samarien", i överensstämmelse med Labors och Likuds språkbruk, "oavhängigt både Israel och Jordanien". Man kan alltså inte misstänka USA för att vara partiskt eller för att ha offrat sin status som en hederlig mäklare i den här affären. Tyvärr tvingas man inse att omvärlden ligger hopplöst efter, för att inte tala om de människor vars öde vi ämnar avgöra.

Israels fredsrörelse

Dessa ställningstaganden gäller för närvarande både de stora politiska blocken i Israel, USA:s regering samt praktiskt taget hela den uttalade opinionen i USA. Jag tänker nu granska vad som här hemma brukar betraktas som fredsrörelsen i Israel.

En av dess ledande talesmän är den fd diplomaten Abba Eban. Han beklagar att Israel saknar "en storslagen vision". Han instämmer i det samstämmiga avslaget för grundandet av en självständig palestinsk stat, men anser att "de flesta hindren mot den skulle undanröjas om det rådde en enande atmosfär i ett fredsfördrag som kunde omfatta Israel, Jordanien och 'några tätbefolkade arabiska områden' på Västbanken och i Gaza / min betoning/ med ett avtal om avmilitarisering ", övervakat av ett vaksamt Israel och Jordanien". Som äkta duva skulle han säkert gå med på att betrakta denna tredje enhet som en "palestinsk stat".

Eban återger därmed grundsatserna i Allonplanen, som Laborpartiet antog 1968. Den ersatte förslaget från den 19:e juni 1967, som Eban en gång kallade "det mest dramatiska initiativet som någonsin tagits av Israels regering"; ett avtal med Egypten och Syrien, utan ett enda ord om Jordanien eller åtgärder för återlämnande av Västbanken. Allonplanens logik innebär att Israel får behålla vad Israel önskar av de ockuperade områdena, utan att ta något ansvar för befolkningen, vilken skulle bli statslös eller stå under Jordanien (eventuellt med möjlighet att sköta sina lokala angelägenheter). På detta sätt skulle Israel lösa "det demografiska problemet", dvs, det problem som består i för många araber inom den judiska staten. Djupare sett skriver Eban under på Labors traditionella ståndpunkt som hävdar att Israel och Jordaniens Hashemitmonarki har ett gemensamt intresse av att förtrycka den palestinska nationalismen. Erkännandet av detta gemensamma intresse ledde till den outtalade överenskommelsen mellan Israel och Transjordaniens kung Abdullah 1947-48 att dela det område mellan sig som i FN-överenskommelsen om delning hade avsetts för en palestinsk stat.

Eban anses stå nära Fred Nu, som är den största och mest kända delen av Israels fredsrörelse. Några medlemmar ur Fred Nu-rörelsen har krävt ett tillbakadragande från de ockuperade områdena, vilket andra också gjort, bland dem ett antal hökar och militäranalytiker. Själva organisationen tycks inte ha tagit ställning, men man har låtit förstå att en sådan lösning skulle kunna vara acceptabel. Mot slutet av 1988 släppte äntligen Fred Nu-rörelsen den extrema nej-sägarlinje som andra vidhåller, och man sade sig vara beredd att godta att palestinerna väljer sina egna representanter vid eventuella förhandlingar.

I årtal har det varit dogm i israelisk propaganda, och därmed också i de amerikanska nyhetsrapporterna och presskommentarena, att vägen till fred hindras av att det inte existerar någon fredsrörelse bland araberna "så som det gör bland judarna" (Shimon Peres), av "avsaknaden av en arabisk förhandlingspartner" som skulle kunna bli en motpart till "Fred Nu" och andra israeliska duvor (Thomas Friedman, som av många amerikanska sionister anses vara en inbiten fiende till Israel). Detsamma har ofta hävdats av den kände israeliske romanförfattaren Amos Oz och andra som identifierar sig med Fred Nu. Allt detta är en ömt vårdad illusion. Ett dokument, som gärna hemlighålls i USA, avslöjar, trots sin vaga natur och sina oklarheter, att PLO i årtal har varit en mer otvetydig förespråkare av försonliga fredssamtal än någon annan israelisk eller amerikansk organi-

sation, bortsett från de marginella. Newspaper of Record, med dess korrespondent Thomas Friedman, har varit särskilt ivrig att upprätthålla dogmernas stränghet. Redaktören har inte bara underlåtit att rapportera Arafats initiativ, utan även bannlyst insändare som hänvisar till dem. (Exempelvis ett förslag till förhandlingar med Israel som syftar till ömsesidigt erkännande.) Det är inte att undra på att amerikanska intellektuella, som väljer att hålla sig inom det smala spektrat tillhandahållet av det ideologiska etablissemanget, manar Israel att "förhandla med de palestinier som är villiga att erkänna Israel" och tillägger att ifall araberna avvisar erbjudandet (som PLO i själva verket stått för i flera år), "skulle Israel vinna prestige inför omvärlden" (Irwing Howe).

Fred Nu:s ståndpunkt har förklarats av dess stödorganisation i USA. Tidigt under 1989 antog "Vänner till Fred Nu" UD:s och massmediernas offentliga myt, och förklarade, felaktigt, att PLO "offentligt och officiellt hade uttalat 'UD:s trollformel'" och därmed underkastat sig USA:s krav. Men samtidigt som man erkände PLO:s framsteg, varnade man för att "PLO bara är i början av sin vandring på den smärtsamma klarhetens stig."

I själva verket nådde PLO en punkt på denna väg för minst 13 år sedan (och ofta sedan dess) som ligger långt före Fred Nu och dess amerikanska stödgrupp. De verkliga förhållandena är tydliga, men de är oacceptabla för det ideologiska etablissemanget, och därmed oåtkomligt dolda. Inte mindre uppenbar är analysen av den israeliska journalisten Pinhas Inbari, som skriver: "Antingen man avser en federation med Jordanien eller en federativ lösning med Israel bör man observera att palestinernas politiska tänkande ligger långt före vårt eget, dvs, deras sökande efter en politisk lösning präglas av öppna gränser, tillit och samarbete. Har man hört talas om Laborpartiets förslag, den segregerade 'vision om fred' som framfördes under dess senaste (1988) valkampanj - att man ska dela upp Israel/Palestina i ghetton, omgivna av elstängsel - kan man inte låta bli att imponeras av palestinernas mod när de utmanande föreslår öppna gränser och ekonomiskt samarbete."

Träffsäkerheten i Inbaris uppfattning illustreras av formuleringarna i "Vad vill Vänner till Fred Nu?". Där uppmanas USA, Israel, arabstaterna och PLO att acceptera 6 principer. Den första är "att arabstaterna och det palestinska folket ovillkorligt erkänner staten Israel" - klart och tydligt. Däremot förblir Israels och USAs motsvarande åtagande vagt: "att ovillkorligt erkänna det palestinska folkets rätt till nationellt självbestämmande" - utan några som helst antydningar om var detta skulle kunna utövas, eller hur det skulle utformas. Den ursprungliga hebreiska texten, som uttrycker Fred Nu:s faktiska ställningstagande, innehåller även tilläggsvillkor: De palestinska rättigheterna skall erkännas endast "så länge de är förenliga med Israels säkerhet" - ett tånjbart begrepp. Princip nr. 3 manar till ett "utbyte av landområden /inte nödvändigtvis *de* landområdena/ som ockuperades under 1967 års krig för fred". Skillnaden mellan "landområden" och "*de* landområdena" är välkänd i Mellanöstern-diplomatin; den förra versionen, som användes här, är förenlig med Allonplanen, "kompromissen om landområden", vilken utesluter varje form av meningsfullt palestinskt självbestämmande. Princip nr. 4 efterlyser "palestinskt utövande av självbestämmanderätt inom de områden som Israel evakuerar", vilket åter är tillräckligt vagt för att tillfredsställa de många nyanserna inom Israels nej-sägarläger. De bägge återstående punkterna manar till "försvar av Israels säkerhetsbehov (inte palestinernas), och till förhandlingar med samtliga parter, inklusive PLO.

Bortsett från det sistnämnda villkoret finns det inget som vore oacceptabelt för Rabin och Laborpartiet, och inte mycket som skulle bekymra hökarna heller. "Klarhetens smärtsamma väg" är mycket avlägsen.

Intressant är även förklaringen till stödet för Fred Nu: "Därför att alla försök att härska över palestinierna eller att annektera landet där de bor äventyrar Israels säkerhet och hotar dess demokratiska, judiska karaktär." Två saker bör påpekas. För det första nämns inte palestiniernas lidanden eller rättigheter som någon anledning till fredssträvanden. För det andra, begrundade uttrycket "Israels demokratiska, judiska karaktär": Vad innebär det att tala om den "demokratiska karaktären" hos en stat vars högsta domstol har fastställt att den är "det judiska folkets suveräna stat" omfattande även judar i förskingringen, men inte en stat för dess invånare?

Märk väl att statens "judiska karaktär" inte bara är symbolisk. Diskrimineringen av de arabiska medborgarna är omfattande och djupt rotad i rättsväsendet och praxis i ämbetsutövandet, när det gäller bl a tillgång till mark, utvecklingsfonder och nästan varje aspekt av samhällslivet. Inte ens här hemma betraktas detta som kontroversiellt. Sålunda, i en N Y Times-ledare som kritiserar bosättningspolitiken inom de ockuperade områdena, skriver Jack Rosenthal bittert att vore de statliga subventionerna motiverade av "ekonomiska förpliktelser", såsom det påstås, skulle dessa begränsas till de nybyggarstäder i Negeve och Gallileén, där det inte existerar några tvister om markägandet". Marken är reserverad för Israels judiska medborgare enligt lagar och förordningar som i praktiken utestänger arabiska invånare från mer än 90% av marken inom Israels gamla (före juni 1967) gränser. Det är avslöjande att sådana förhållanden inte anses märkvärdiga, och att de betraktas som förenliga med demokratiska principer.

Att man utan vidare accepterar tanken på att det enbart är de israeliska judarnas säkerhet som är det viktiga, och att den långtgående diskrimineringen av de arabiska medborgarna inte inverkat på Israels status som en fullvärdig demokrati, är kännetecknande för vänsterliberala uttalanden. Detta faktum säger en hel del om vår egen politiska och intellektuella kultur.

Man bör inte förbigå skillnaderna mellan Labor och Likud. Man skulle aldrig få höra Shimon Peres offentligt kalla palestinierna för "brutala, vilda främmande inkräktare i landet Israel" (premiärminister Shamir); och Labors Allonplan kan inte jämföras med Likudkonceptet att låta statens suveränitet utvidgas till de ockuperade områdena. Fred Nu:s ståndpunkter skiljer sig från bådadera. Dock är det bara bortom dessa som man finner grupper som klart och tydligt söker en fred grundad på principen att både palestinier och judar är människor, med samma rättigheter, och som handlar tappert för denna principers försvar.

"Till sist kommer de att knäckas"

Som tidigare nämnts, blev det mot slutet av 1988 omöjligt för USA och för massmedierna att tala om PLO:s fredsinitiativ. I december bestämde sig USA för att utropa sig som segrare, medelst Trollope-tricket. I gengäld för de eftergifter som Washington och propaganda-apparaten hade skraddarsytt åt Arafat och tillskrivit honom, gick USA med på att inleda en försiktig dialog med PLO.

Vid dialogens första sammanträde presenterade USA sitt utgångsläge: Det kunde för det första inte bli tal om någon internationell konferens; för det andra måste PLO avblåsa upploppen i de ockuperade områdena (intifadan) "vilka vi betraktar som terroristangrepp mot Israel". Kort sagt, PLO skulle trygga återgången till status quo. Bannlysningen av en internationell konferens följer av åsikten att omvärlden ligger efter och att inblandning av främmande parter bortom USA och dess bundsförvanter skulle innebära oacceptabla påtryckningar för ett politiskt avtal som går utöver nej-sägarlinjen.

Några veckor senare, i februari 1989, sammanträdde Rabin med ledarna för Fred Nu och uttryckte sin tillfredsställelse över dialogen. Han beskrev den som en "lyckad satsning", rapporterade journalisten Nahum Barnea, "innefattande endast diskussioner på låg nivå", vilket undviker varje seriöst spörsmål. Amerikanerna är "nöjda nu, och efterlyser inte någon (politisk) lösning, och de kommer att ge oss ett år, minst ett år" för att lösa situationen på vårt eget sätt. Detta sätt innebär våld. "De ockuperade områdenas invånare lever under stränga militära och ekonomiska påtryckningar", förklarade Rabin, "till sist kommer de att knäckas" och då kommer de att acceptera Israels villkor. Representanterna för Fred Nu var inte övertygade om att den taktiken skulle lyckas. Några ytterligare invändningar blev inte protokollförda.

En högt uppsatt amerikansk ämbetsman, i färd med att förbereda Shamirs och utrikesminister Moshe Arens Washingtonbesök, uttalade sitt gillande för kärnpunkten i detta ställningstagande, och manade Israel att upphöra med offentliga invändningar mot dialogen, ty de skulle bara "ge vikt" till den, och förstora dess betydelse bortom de snäva ramar som avses. Bush-regeringens planer, tidigt i mars, att erbjuda Israel och PLO "förslag", underströk detta. Israel uppmanades att begränsa sina repressiva åtgärder i förtrycket av intifadan, och PLO uppmanades att sätta stopp för de "våldsamma demonstrationerna" och för spridandet av "uppviglande pamfletter". Förslaget innebär alltså att PLO samarbetar med Israel för att åstadkomma en något strängare version av det gamla status quo.

Dessa åtgärder uppfyllde alla förväntningar. Mediabevakningen av de ockuperade områdena minskade ytterligare, vilket gav Israel tillfälle att bruka ännu hårdare metoder. Uppmärksamheten fästes vid "fredsprocessen" och inte vid det ökande, våldsamma och USA-stödda förtrycket. Den israeliske statsvetaren Ze'ev Tzachor skrev från Washington (antagligen med den israeliska ambassaden som källa) att Shamirplanen var "ett jippo", utformat av "Israels vänner i Förenta Staterna" med hjälp av sakkunniga i opinionsbildning och PR, samt mediarepresentanter, för att "konstruera ett bra argument som kunde presenteras å Israels vägnar", tillsammans med ett "medialt blixtanfall" för att framföra budskapet. "Med hjälp av de mest professionella rådgivare och en långt ifrån försumbar ekonomisk investering", skrev han, "har man startat en storskalig mediakampanj för att övertyga världen om att Israel är en progressiv stat som önskar fred". Den här analysen fångar essensen i Shamir-Baker-Peres-planen.

Tzachor tror att PR-segern stördes av Shamirs klumpighet, men han är inte helt införstådd med den moderna propagandans förkonstling. Shamirs fumlande blev snabbt förvandlat till en fördel av det ideologiska systemet som kunde utnyttja ovissheten till att framställa Shamirplanen som måttligheten själv - se bara på de israeliska hökarnas

motstånd - och skildra dess pålitliga påhejare Peres och Baker som ledande förespråkare för fred. Ännu en triumf för propagandan.

Förutsägbart tillät sig PLO att inlemmas i spelet, förfört av diplomatiska skenmanövrar, i stället för att ägna sina krafter och resurser åt sitt belägrade folk, något som orsakat stort missnöje, och även ursinne, bland offren.

Vad som förblir oförändrat

Israel och USA utgår från att det finns en gräns för vad människan orkar uthärda. Man förväntar sig alltså att trots denna ovanliga folkrörelses märkliga mod och uthållighet kunna krossa den med våld, och undergräva och tillintetgöra dess långtgående organisatoriska prestationer och landvinningar som innebär att man lagt grunden för konstruktiva sociala förändringar och demokratisk medverkan. Israel kommer att fortsätta att regera med järn näven, och avvisa varje meningsfull politisk uppgörelse så länge USA godkänner och finansierar dessa handlingar.

Ingenting av allt detta kan förvåna den som är insatt i USA:s grundläggande taktik, politik och ideologi sedan många år; fruktan inför folklig demokratisk medverkan och reformer som eventuellt skulle kunna leda till ett utmanande av överhögheten, den som utövas av privilegierade grupper i USA-intressenas tjänst. Längre har denna doktrin varit ledstjärna. Eftersom den har sina rötter i inhemska institutioner som inte allvarligt hotas, lär den inte genomgå någon grundlig förändring, även om folklig aktivism i vissa fall kan påverka och bromsa det politiska urvalet - vilket i sig självt är nog så betydelsefullt. Faktum är att i en väldisciplinerad kultur blir tanken på att den skulle kunna förändras omöjlig att uttrycka, eftersom den här politikens mest framträdande och utmärkande drag inte ens kan förnimmas. Således prisar man folkrörelsernas dramatiska framgångar i Östeuropa, med ett svagt beröm för Kreml som avhållit sig från våld, och man hurrar för att "väst har vunnit". Men ingen kommer på tanken att USA i motsvarande grad kunde överge sitt långsiktiga åtagande att förtrycka all folklig kamp för frihet, demokrati och social rättvisa inom sin egen sfär, i Centralamerika t ex, eller uppmana sina skyddslingar att göra det. Till och med varje sällsynt antydning om att USA skulle kunna släppa sitt grepp hålls inom ramen för den godkända läran, raskt tillbakavisat med interna dokument såväl som med historiska fakta: att USA har försökt att "upprätthålla sin säkerhet" gentemot Sovjetunionen i Centralamerika - inte alltid på bästa sätt enligt duvorna.

Israels problem med en självständig palestinsk stat handlar inte om säkerhet. David Ben-Gurion skrev i sin dagbok i december 1948 att "en palestinsk stat i västra Palestina (dvs väster om Jordanfloden), vore mindre farlig än en stat knuten till Transjordanien och eventuellt till Irak i framtiden". Alternativet som man föredrar, att hänvisa delar av Västbanken till jordansk överhöghet, kommer knappast att öka Israels säkerhet. Interna arkiv avslöjar, att när Västbankens status blev till en politisk fråga, efter 1967, tänkte man bara i andra hand på säkerheten. Ben-Gurions uppskattning gäller än idag. Problemet består av hindret som en självständig stat skulle utgöra för expansionen, och i synnerhet för tillgången till viktiga vattentäkter, en avgörande omständighet ända sedan konflikten började, och idag erkänd som ett av de svåraste hindren inför en politisk lösning.

USA fortsätter betrakta Israel som en värdefull stödpunkt för sin makt i Mellanöstern,

legotrupper som kan underlätta USA:s globala intervention, och en samarbetspartner inom såväl vapenutveckling som underrättelseverksamhet. Redan 1948 hade amerikanska militärstrateger kommit att betrakta Israel i detta ljus. Internt beskrev ÖB Israel som regionens stora militärmakt efter Turkiet, vilket erbjöd USA möjligheter att "uppnå strategiska fördelar i Mellanöstern för att kunna motverka effekten av Storbritanniens avtagande makt i området" (enligt historikern Avi Shlaim, med en omskrivning av stabschefernas protokoll). USA:s strateger hade ingen anledning att tvivla på experterna i den israeliska regeringens tjänst, som 1948 gjorde den uppskattningen att de palestinska flyktingarna skulle antingen assimileras på annat håll eller krossas; "en del av dem skulle dö och de flesta skulle förvandlas till mänskligt stoft och samhällssopor, och bli en del av arabländernas fattigaste klasser". Sålunda slapp man bekymra sig för dem.

Det anses vara en "strategisk fördel" med ett starkt militariserat Israel i ständig konflikt med grannländerna. Detta, tillsammans med inhemska politiska påtryckningar, har hållit USA fjärran från internationella ansträngningar som syftar till en fredlig politisk överenskommelse, ofta i rak motsats till dem. Eftersom USA är den avgörande bland de utomstående makterna, har utsikterna för fred varit vaga, och förblir det.

För Israel har dessa faktorer lett till en situation där analytikerna darrar inför tanken på en minskning av det kalla krigets spänningar. En talesman för Israeli Military Industries beklagar sig "Vi står inför ett hot om fred": "De israeliska vapentillverkarna och -exportörerna är mycket oroliga inför den här utvecklingen. Världsscenarioet är apokalyp-tiskt. De flesta av konflikterna i världen håller på att upphöra, och inga nya är under uppsegling". Utsikterna är dystra för en vapenexportbaserad ekonomi och för ett samhälle som av sin supermakt som beskyddare betraktas som "ännu en statsagentur - bekväm att ha till hands när man vill göra något i det tysta" som en av regeringens analytiker uttryckte saken under Iran-contras-affären.

Säkerhetsutredningar fortsätter att betrakta Mellanöstern, och i synnerhet konflikten mellan Israel och araberna, som ett allvarligt hot mot freden. Då Henry Owen (fd ordförande för UD:s politiska verksamhetsplanering) och General Edward Meyer (fd stabschef för USA:s armé) behandlade europeiska säkerhetsfrågor i Foreign Affairs i mitten av 1989, skrev de: "Det är sant att endast Mellanöstern kan överträffa Centraleuropa i fråga om konfliktmöjligheter, där stormakterna kan bli inblandade". Allt medan Gorbatsjovs initiativ har minskat faran för en stormaktskonfrontation, återstår ett allvarligt hot om det regionala krigets okontrollerbara intensifiering, vilket kommer att finnas kvar så länge fredsprocessen förblir ett medel att undvika just fred. Dagens politik är förödande för regionens folk, och dess yttersta konsekvenser är olycksbådande och oförutsägbara.

Översättning: Dick Singer och Annika Åkerlind.

Fotnotterna till denna artikel, som till största delen består av hänvisningar till nordamerikansk dags- och veckopress, kan fås från redaktionen. Bifoga 5 kronor i frimärken för kopiering och porto om du är intresserad av dem.

VAD ÄR POLITISK TERRORISM? Ett definitionsförsök

Janne Flyghed

Bland de starkaste argument en makthavare kan ta till vid inskränkningar i de medborgerliga fri- och rättigheterna, är att det sker i kampen mot "terrorismen". Terroristhotet lyckas ofta legitimera de mest flagranta ingrepp i rättsstatens elementa. Dock uttalas sällan vad som explicit avses med denna benämning. Den bristfälliga preciseringen av begreppet gör det möjligt att behandla det mesta som på något sätt kan tänkas vara systemhotande som utslag av "terrorism". I den här artikeln skall jag försöka göra en bestämning av begreppet politisk terrorism. Utgångspunkten är de komplikationer som uppstår då en definition av politisk terrorism inbegriper ett moraliskt ställningstagande. Det resulterar nämligen i en allt för snäv definition. Därtill kommer de risker som uppstår vid en för vid definition att beröras. Jag skall försöka påvisa de fördelar det innebär att utgå ifrån att politisk terrorism är en form av kriminalitet. Den definition som föreslås är enbart beskrivande, vilket medför att den är fri från värderingar. Definitionen innehåller med andra ord inte något moraliskt ställningstagande till de enskilda politiska terrordåden. På så sätt finns det möjlighet att komma ifrån de resonemang av utpräglat dubbelmoralisk natur som inte är alltför ovanliga vid diskussioner om fenomenet politisk terrorism. Såväl politisk terrorism mot staten som av staten kommer att diskuteras.

Inledning

Sedan slutet av 60-talet har såväl massmedia som olika grenar av forskningen ägnat åtskilligt med utrymme åt fenomen som benämnts "terrorism" och "politisk terrorism". Ämnet har belysts från alla upptänkliga infallsvinklar och för de mest varierande syften. Men ofta uppstår problem då det inte tillräckligt tydligt framgår vad de olika författarna avser med begreppen "terrorism" respektive "politisk terrorism". Stundtals råder därför en viss begreppsförvirring.

Med tanke på de svårigheter som existerar vid studier av fenomen av denna typ, så är det väsentligt att vara så stringent som möjligt när man redovisar innebörden av begreppen. Detta är inte alltid fallet. T ex, så används "terrorism" och "politisk terrorism" om vart annat.¹ Ibland syftar de på identiska fenomen och ibland på helt olika. Använder man båda dessa begrepp är det nödvändigt att skilja dem åt.

P Furlong gör detta när han påpekar att termen "terrorism" syftar även på icke-politiska

strategier till skillnad från "politisk terrorism".² För att i denna artikel åtminstone undvika den förvirrande sammanblandningen, kommer - förutom vid citat - konsekvent termen "politisk terrorism" att användas enbart för politiska strategier. Politisk terrorism, som således utgör en delmängd av terrorism, är den typ av terrorism som uppsatsen främst kommer att handla om.

De flesta forskare som varit sysselsatta med ämnet har påpekat svårigheterna med att finna en allmänt accepterad definition av "terrorism", och därmed även av "politisk terrorism". Ett tydligt tecken på detta är bl.a den mängd internationella konventioner som strandat på grund av bristande samförstånd de deltagande staterna emellan. Till exempel så har "Förenade Nationerna ständigt misslyckats med att uppnå konsensus kring hur terrorism skall definieras".³ Nyckelproblemet är att det på "internationell nivå råder stora meningsskiljaktigheter om i vilka situationer det är rättmätigt att använda våld för politiska syften. Enda undantaget från den regeln är Europarådets "Convention on the Suppression of Terrorism" från januari 1977. Men den återspeglar en falsk konsensus då de undertecknande staterna helt sonika hoppat över definitionsproblematiken. Istället deklarerar i konventionen att handlingar som enligt hävd setts som politiska handlingar, inte längre ska uppfattas som sådana.⁴ Detta ger stora möjligheter till inskränkningar i den politiska asylrätten.

P Vinci menar att "Western delegations, /.../, have so far been strongly opposed to the suggestion that, in an international legal instrument, a distinction be drawn between identical acts on the grounds of their motivation".⁵ Som tidigare ordförande i FN:s säkerhetsråd torde han veta vad han talar om. Han säger också att det världsomspännande samarbete som är nödvändigt för att motverka politiska terrorhandlingar, inte är politiskt möjligt att uppnå varken idag eller i en överskådlig framtid.⁶ Liknande tankegångar har framförts av W Laquer.⁷

Tyvärr stannar ofta vedermodorna vad beträffar definitionsproblematiken vid ett sådant konstaterande. Som läsare blir man sittande med en alltför vag begreppsbestämning, vilket lätt leder till oklarheter och sammanblandningar.

Ett annat problem är att eventuella incitament till stringens lätt korrumpas av ett alltför starkt inslag av patos. Känslorna inför vissa politiska inriktningar och företeelser gör resonemanget starkt affektstyrt, vilket resulterar i oklarheter.⁸ I massmedia förekommer sådan känslomässig slagsida såväl oftare som mer påtagligt.

Liknande svårigheter uppstår då begreppen inte specificeras alls. Det förefaller som om författaren ifråga tar helt för givet att läsaren förstår vad som avses när begrepp som "politisk terrorism" används.⁹ Som påtalats ovan så är det inte alldeles självskrivet hur sådana begrepp skall uppfattas.

I denna artikel skall definitionsproblematiken behandlas något utförligare. Därmed inte sagt att några "slutgiltiga sanningar" kommer att presenteras. Däremot kommer förhoppningsvis tankegångarna att ge upphov till diskussion. En diskussion som i bästa fall leder fram till att nya frågor ställs. I stor utsträckning är det ett "idealresonemang" i webersk anda, där begreppet "stat" syftar på den entitet som inom ett givet geografiskt område innehar monopol på att definiera vad som är legalt våld.

Skräckvälde

Vänder man sig till våra vanligaste ord- och uppslagsböcker får man veta att "terror" betyder skräckvälde. För det mesta exemplifieras ett sådant välde med en komprimerad beskrivning av Robespierre och Franska revolutionen.¹⁰ Det är nämligen från denna tid, 1793-94, som begreppet har sitt ursprung. Det faktiska fenomenet är däremot avsevärt äldre.

Vad kännetecknar då ett "skräckvälde"? Jo, att man genom att sätta skräck i meningsmotståndare skaffar sig eller bibehåller ett välde, en dominans. Laquer påpekar att innebörden av terrorism beskrevs i "the 1798 supplement of the Dictionaire of the Académie Francaise as 'système, régime de la terreur'".¹¹ Fullgoda exempel på detta torde vissa sydamerikanska stater utgöra. Där sätter staten skräck i sina undersåtar bl a genom att tillämpa så kallade "försvinnanden". För regimen misshagliga personer hämtas av militär eller polis och återses sedan aldrig mer.¹² Det förekommer även att speciella sk "dödspatruller" verkställer dessa försvinnanden. (AAA-gruppen som var verksam i Argentina utgör exempel på en sådan grupp). Samma strategi utnyttjades av nazisterna i av dem ockuperade länder under andra världskriget. Dessa hämningar av företrädesvis civila gick under namnet "Nacht und Nebel" (Natt och dimma), vilket var precis vad de föreföll försvinna i. Den extrema osäkerhetskänsla sådana aktioner måste leda till förefaller lämplig att benämna "skräck". Men för att kunna utnyttja skräckvälde som strategi krävs omfattande organisering och tillgång till ett stort antal lojala personer. Politisk terror i betydelsen skräckvälde, torde därför vara mer eller mindre reserverat för ageranden från staten. Dels kan den tänkas utövas mot oppositionella inom det egna landet, och dels mot andra stater. Bra exempel på det sistnämnda utgör supermakternas kapprustning och den därmed sammanhängande "terrorbalansen".

Organiserad traditionell kriminalitet kan också utgöra exempel på skräckvälde. Det har inträffat att sådan verksamhet har satt skräck i ett kvarter, en stadsdel eller i o m en hel stad.

Men resonemang om skräckvälde är inte speciellt tillämpbara på de företeelser vi idag vanligen förknippar med politisk terrorism. Jag tänker då närmast på de otaliga grupperna i Italien (bland vilka Röda Brigaderna, Prima Linea och Nuclei Armati Proletari torde vara de mest kända) samt Röda Armé-fraktionen och 2 junirörelsen i Västtyskland. Att dessa grupper skulle utöva något skräckvälde har jag svårt att se.

Men om vi bortser från inslaget av "välde" och enbart inriktar oss på det av "skräck"; hur går det då? Ja, dels menar jag att ovan nämnda grupper inte har möjlighet att sätta skräck i allmänheten i någon större utsträckning. D v s förutom hos dem som kommer i direkt kontakt med deras handlingar. Men även där, bland de som direkt drabbas, är det inte helt oproblematiskt. För hur skiljer sig den skräck ett kidnappningsoffer upplever om kidnappningen är utförd av politiska terrorister, från den han känner om den skulle vara utförd av sk traditionellt kriminella? I det sistnämnda fallet är det enbart ekonomisk vinning förövarna är ute efter, medan det i den förstnämnda situationen handlar om ett eller annat politiskt syfte. Det finns de som menar att gärningsmannens bakomliggande syfte med handlingen påverkar offrets psykiska status i den konkreta situationen. Detta trots att de blir utsatta för ett identiskt händelseförlopp.¹³ Jag ställer mig minst sagt tvivlande till

en sådan tankegång.

Vidare vad beträffar skräckmomentet, så har inte någon större del av de aktioner som t ex de olika italienska terrorgrupperna utfört fått någon skräckeffekt. (Vi bortser fortfarande från de som direkt drabbas.) Man kan då invända att det väsentliga inte är effekten utan syftet. Men väldigt få politiska terrordåd har som syfte att sätta skräck i den italienska allmänheten. Åtminstone vad beträffar någon form av syfte att skapa skräck som skulle få dessa handlingar att kvalitativt skilja sig från traditionell kriminalitet. De politiska terrorgrupperna brukar ha mer konkreta målsättningar. T ex kidnappa någon i landet framstående person för att kunna genomföra en utväxling av redan fängslade meningsfränder, döds- eller skadeskjutningar som bestraffning eller hämnd, m m. Detta skulle kunna kallas handlingarnas kortsiktiga syfte. De mer långsiktiga handlar om en förvandling av det existerande samhället åt det ena eller andra hållet, mot det ena eller andra målet. Jag hävdar därför att skräckmomentet i dessa handlingar snarast kommer som *spin-off*-effekt. Precis på samma sätt som vid den traditionella kriminaliteten, men där är syftet att uppnå ekonomisk vinning.

Man kan fråga sig varför begreppet "politisk terrorism" över huvud taget kommit att tillämpas. Ty som benämning på de företeelser vi främst blivit bekanta med sedan slutet av 60-talet, passar ju den traditionella innebörden av "terrorism" illa. Svaret är främst att finna i framhävandet av den negativa klang som följt termen genom århundradena.¹⁴ Då någon försökt störta den etablerade ordningen - oavsett inom vilken stat - har personen i fråga ofta blivit stämplad som "terrorist" av den rådande ordningens anhängare. De som stödjer omstörtningförsöket använder däremot begrepp som "motståndskämpe" el dyl. Men ögonblicket därefter kan det vara den rådande ordningen som benämner ett identiskt agerande som "motståndskamp". Då är det inte omöjligt att de som stödde det förstnämnda omstörtningförsöket plockar fram "terrorist" ur begreppsarsenalen. Denna form av begreppsmässig pajkastning finns det anledning att återkomma till.

Somliga forskare verkar av tradition, och något slentrianmässigt, ha anammat uppfattningen att ordet skräck "måste" finnas med. Sedan använder de "terrorism" och "politisk terrorism" som beteckning på de mest varierande handlingar. Bland annat på sådana som inte haft till syfte att skapa skräck. Oftast har de inte heller fått någon sådan effekt. Vidhåller man den traditionella betydelsen av "terrorism", så måste handlingar utan skräckinslag i rimlighetens namn benämnas som något annat än terrorism. Vad detta "något annat" är kommer man sällan in på.

Man får m a o markanta problem - såväl i teorin som med empirin - om begreppet "terrorist" nödvändigtvis ska innefatta ett skräckmoment. Hur skiljer man "traditionell" skräck från "terroristisk" skräck? Blandar man in ett sådant moment i en definition av politisk terrorism, och sedan menar sig kunna särskilja politisk terrorism från sk traditionell kriminalitet på basis av skillnader i skräck, så aspirerar man på epitetet hårklyvare.

Konsekvensen av ovanstående resonemang blir att antingen behåller man den ursprungliga innebörden av begreppet "terror", eller så lättar man på kravet på ett inslag av skräck i definitionen. Det förstnämnda alternativet innebär att man blir tvungen att rubricera om de allra flesta av de handlingar som idag benämnas "terrorism" respektive "politisk terrorism". Kampen mot gängse språkbruk skulle bli avsevärd. Det andra

alternativet är att ändra på kravet om "skräckvälde" som komponent i definitionen. Det förefaller vara lämpligare att välja det andra alternativet. D v s att inslaget av "skräckvälde" inte är något nödvändigt krav för att en handling skall benämnas som "terroristisk".

Moral och politisk terrorism

Inledningsvis påtalades riskerna med att blanda in värderingar i en definition av politisk terrorism. Tar man redan i definitionen ställning moraliskt till de enskilda handlingarna, så är det bäddat för svårigheter.

P Wilkinson t ex, menar att terroristiskt våld karaktäriseras av "urskiljningslöshet, grymhet, godtycke, barbari samt förnekande av alla moraliska förpliktelser".¹⁵ Utifrån denna uppfattning har han presenterat följande definition: "I have defined political terrorism as the systematic use of murder and destruction, and the threat of murder and destruction, to terrorise individuals, groups, communities or governments into conceding to the terrorists political aims".¹⁶

Till att börja med blir det något rörigt när han har begreppet terrorism som definiendum och sedan låter det återkomma oanalyserat i definitionens. Han skriver att politiska terrorister har som syfte att terrorisera, men specificerar inte vad som avses med att terrorisera. I fortsättningen av sitt resonemang behandlar han sedan handlingar som lika gärna skulle kunna benämnas politisk våldskriminalitet. Då så direkt subjektiva variabler blandas in - grymhet, barbari, förnekande av alla moraliska förpliktelser, m m - kan man inte annat än påstå att en sådan definition beskriver ett moraliskt förkastligt beteende.

Övergår man sedan till de exempel på politisk terrorism som Wilkinson nämner, så handlar det till stor del om PIRA:s (Provisoriska Irländska Republikanska Armén) och PLO:s (Palestinska Befrielseorganisationen) verksamhet. Men dessa organisationers faktiska handlingar, skiljer sig inte från dem som motståndsrörelsen mot nazismen utförde. Varken vad beträffar handlingarnas riktning som sättet de utförs på, inbegriper några särskiljande drag. Men menar Wilkinson verkligen att motståndet mot nazismen karaktäriserades av "urskiljningslöshet, grymhet, godtycke, barbari, och förnekande av alla moraliska förpliktelser"? Han redovisar inte något som tyder på att han skulle hysa en sådan åsikt - snarare tycks han vara av den motsatta.¹⁷

Skall man komma vidare i denna problematik så bör det moraliska ställningstagandet separeras från beskrivandet av de faktiska händelserna. Det innebär att man skall eftersträva en definition av politisk terrorism som är enbart beskrivande och så fri som möjligt från värderingar. Ett eventuellt moraliskt fördömande - eller rättfärdigande - kan inte ske förrän vi fått något att studera och diskutera; för att sedan ta ställning. Går man inte tillväga på detta sätt blir man tvungen att använda två begrepp för samma fenomen. Nämligen ett för de som är positiva till fenomenet, och ett för de som är negativa. Det blir då stor risk för förvirring redan från början.

T Tännsjö har skrivit ett av de få svenska arbeten av intresse som behandlar politisk terrorism. Han förespråkar uppfattningen att "det *inte* är något med själva terrorhandlingarna, bortsett från motivet hos terroristerna, dennes (sic) mandat eller karaktären av offren för handlingen, som ger den en särskild moralisk status. I den meningen är terrorismen 'moraliskt neutral'."¹⁸

Han menar vidare att "terrorhandlingar, liksom andra handlingar är riktiga eller oriktiga, obligatoriska eller tillåtna att underlåta, uteslutande beroende på värdet av sina konsekvenser. Avgörande är mera bestämt om balansen av lycka över lidande, som de producerar, är större eller mindre än motsvarande balans för tillgängliga alternativ." ¹⁹

Den definition av terrorism han använt för att pröva sin tes, har med avsikt gjorts snäv "så att alla moraliskt suspekta drag kommit med i begreppet". ²⁰ Det är därför svårt att framföra kritik av Tännsjös definition då den inte avspeglar vad han egentligen uppfattar som "terrorism"

Inledningsvis så saknar man distinktionen mellan terrorism och politisk terrorism i Tännsjös resonemang. En sådan skulle få en klagörande effekt. Vidare så ställer man sig frågande inför Tännsjös fjärde krav på en handling för att den skall benämnas en terrorhandling. Det är kravet på att den som utför handlingen skall sakna mandat och vara en "självutnämnd grupp utan något som helst manifest stöd för sina handlingar." ²¹ En sådan inställning får bli till konsekvens att terrorism, och därmed politisk terrorism, av staten inte existerar.

Men förtjänsten med Tännsjös resonemang är att han menar att det moraliska värdet inte ligger i den politiska terrorhandlingen i sig. Att han sedan påstår att resultatet helgar medlen är mer tveksamt. Jag menar att det kan uppstå situationer där en handling kan vara riktig *trots* att resultatet inte blir att balansen mellan lycka/lidande slår över till fördel för lyckan. Det är lätt att föreställa sig en situation där syftet är att öka inslaget av "lycka" i världen, och där allt talar för att resultatet av handlingen skall harmonisera med syfte, men där oförutsedda faktorer inträder som kastar intentionerna över ända. Konsekvensen av Tännsjös resonemang måste bli att en sådan handling alltid är oriktig. Men det är att vara alltför kategorisk. Man bör inte nöja sig med att enbart se till effekten. Det är lämpligare att så omfattande som möjligt beskriva och sätta in den enstaka handlingen i sitt sammanhang.

Tännsjö pekar dock på två väsentligheter vad beträffar politisk terrorism. Dels att själva definitionen i sig bör hållas moraliskt värderingsfri, och dels att politisk terrorism är ett medel. Sammanfattningsvis skulle man kunna säga att en värderingsmättad definition av politisk terrorism leder till en alltför snäv definition.

Något om vida definitioner

Ett väsentligt förhållande att beakta då man är sysselsatt med definitionsförsök inom denna sfär, är att den färdiga definitionen bör motsvara påtagliga fenomen i samhället. Vidare så skall den vara klagörande för att vara användbar. Det underlättar att komma fram till en sådan definition om man låter den få en förankring. D v s att det ingår åtminstone en komponent som är empiriskt prövbar.

P Uusitalo har föreslagit en definition av "terrorism" som inte riktigt uppfyller dessa kriterier. Han menar att "terrorism är en våldsam politisk verksamhet", ²² vilket är en alltför vid definition. Den inkluderar nämligen såväl en helt laglig demonstration där det uppstår handgripligheter, som politiska mord. En möjlighet att komma ifrån detta dilemma vore att koppla samman terrorism med kriminalitet. Men det menar Uusitalo uttryckligen är omotiverat. ²³ Detta förefaller något underligt då han samtidigt hävdar att

"terrorism (är) en av de mest centrala orsakerna till bekymmer för lagövervakningssystemen i de västerländska samhällena".²⁴ (Min markering.)

Jag är överens med Uusitalo om att politisk terrorism är ett stort problem för "lagövervakningssystemen i de västerländska samhällena" (men inte enbart i dessa), Därför verkar den diametralt motsatta uppfattningen - d v s att "politisk terrorism" är en form av brottslighet - att vara en lämpligare utgångspunkt för en definition av politisk terrorism. Det innebär givetvis inte att kopplingen till brottslighet är ett nödvändigt villkor för att begreppet politisk terrorism skall undgå vaghet. Däremot kan det vara en möjlighet bland flera. Men enligt min uppfattning så förankrar man lämpligtvis en definition av politisk terrorism i kriminalitet, då politiska terrorhandlingar är straffbara världen över. Utifrån den utgångspunkten skall jag nedan diskutera hur denna typ av kriminalitet eventuellt skiljer sig från annan kriminalitet.

Politisk kriminalitet och traditionell kriminalitet

Utgår man ifrån att politisk terrorism är en form av kriminalitet, bör man något beröra "politisk kriminalitet".

R D Crelinsten menar att "terrorism kan betraktas antingen som ett politiskt fenomen, ett kriminellt fenomen, eller som en form av krigföring".²⁵ Men en sådan antingen-eller inställning är alltför inskränkt då den eliminerar möjligheten av kombinationen "politisk" och "kriminell" handling.

Clinard&Quinney menar att "political crime exists whenever the state invokes its laws to punish those who present a threat to the government".²⁶ En väsentlig komplettering till deras beskrivning av politisk kriminalitet är att syftet med den kriminella handlingen skall just vara att utgöra ett sådant hot. Tar man inte det i beaktande så riskerar man att även inkludera handlingar som inte har annat mål än den egna materiella vinningen.

Traditionellt kriminella är i ringa utsträckning intresserade av vilka eventuella politiska konsekvenser deras kriminella handlingar får. De har inte som syfte att påverka "rådande maktförhållanden". (Med "rådande maktförhållanden" avses såväl den politiska makten, representerad av parlament el dyl, som den ekonomiska makten, representerad av de s k "fria marknadskrafterna". På det empiriska planet är dessa maktkategorier väl sammanflätade, inom vissa statsskick mer, inom andra mindre.) Till stor del sympatiserar de traditionellt kriminella med de konventionella mål som ligger i linje med ett bevarande av rådande maktförhållanden. Avviker gör de i sitt utnyttjande av illegala medel för att uppnå dessa mål. De vill m a o snarare bibehålla än kullkasta det existerande systemet.

Väsentligt att observera vad beträffar den politiska kriminaliteten är statens ovilja att erkänna politiska brott. Det tar sig för det mesta uttryck i att statens klassar även politiskt motiverade brott som traditionell kriminalitet.²⁷ J Lodge har påpekat att de flesta stater i Västeuropa "have chosen /.../, with the arguable exception of Ireland, to view terrorism as a criminal rather than political offence".²⁸ Dessa stater gör samma misstag som Crelinsten (se ovan), d v s de blundar för möjligheten av kombinationen politisk kriminalitet.

Legalitet och legitimitet

För den fortsatta diskussionen är det väsentligt att dra en klar skiljelinje mellan en legal handling och en legitim, i bemärkelsen rättmätig, handling. Ibland används legitim som synonym till legal.²⁹ Då det är såväl högst omotiverat som förvirrande att sätta likhetstecken mellan dessa båda företeelser kommer det att undvikas i denna framställning.

En legal handling är en handling som är tillåten (eller påbjuden) enligt gällande lagstiftning. De som reservationslöst sätter likhetstecken mellan en sådan handling och en rättmätig - moraliskt riktig - handling, är ute på djupt vatten. Den utflykten kan endast sluta som en ytterst submarin erfarenhet. Konsekvensen blir nämligen att handlingar som är illegala, bryter mot lagbokens paragrafer - oavsett vilken lagbok här på klotet vi väljer att titta i - är a priori moraliskt förkastliga! Denna befängda tanke skulle bli innebära att motståndsrörelsernas kamp mot nazisterna under andra världskriget skulle räknas som ett moraliskt förkastligt agerande.

Den som menar att det är riktigt att sätta likhetstecken mellan "legal" och "moraliskt riktigt", kan komma ifrån det penibla med att andra världskrigets motståndsrörelser utförde moraliskt förkastliga handlingar. Detta genom att hävda att likhetstecknet endast är berättigat under vissa bestämda premisser, t ex vid ett liberal-demokratiskt styresskick. Det vill säga en sådan stat som uppfattas som en rättsstat och som därmed skall ge individen vissa lagstadgade fri- och rättigheter. Men fortfarande återstår åtminstone två problem. Dels ska personen ifråga gå i god för hela den aktuella statens lagstiftning, och dels ska denna persons moral samvariera med lagändringarna. Det visar på det absurda i att påstå att vad som är lagligt också är - a priori - moraliskt riktigt.

Tillämpas detta synsätt på regeringsmakten så innebär det att "laglig rätt till regeringsmakten" inte nödvändigtvis är detsamma som en moraliskt riktig rätt till densamma.³⁰ Tännsjö uttrycker det som så att "idéer om legitim styrelse (och våldsutövning) bottnar i fördomar och ren social vidskepelse".³¹

Med en klar åtskillnad mellan vad som är legalt och vad som är moraliskt riktigt, löper man således inte risken att ha gett definitionen en negativ värdeladdning i och med att politisk terrorism betraktas som en form av kriminalitet. Det är alltså möjligt att - om det skulle bli aktuellt - rättfärdiga politisk terrorism, trots att man uppfattar det som ett illegalt agerande.

Våld

Motivet till att en definition av politisk terrorism bör innehålla begreppet våld, är att det på så sätt går att särskilja politisk terrorism från andra former av illegala politiska handlingar. Till exempel olagliga strejker och olagliga demonstrationer. Givetvis kan det förekomma våld även vid sådana aktioner (t ex vid en strejk där strejkande och strejkbrytare drabbar samman), men det är en artskillnad mellan sådant agerande och politisk terrorism. Det våld som kan uppstå i samband med strejker och demonstrationer är en bieffekt. För den politiska terrorismen är däremot våldet något som ligger implicit i själva strategien. Detta sagt med klar medvetenhet om att det är alldeles för enkelt att betrakta dessa våldsaktioner som mål i sig. De flesta politiska terrorgrupper menar att våld är ett *medel* med vars hjälp man kan uppnå sina, oftast, långsiktiga mål.

Det är i detta sammanhang meningsfullt att dela upp begreppet våld i illegalt respektive legalt våld. Legalt våld är sådant våld som staten utifrån sin monopolställning definierar som tillåtet. Illegalt våld, som således faller utanför denna definition, utgör ett hot mot rådande maktförhållanden. Men utövaren behöver inte nödvändigtvis ha ett sådant hot som syfte. Existerar inget sådant syfte så är agerandet traditionell våldskriminalitet enligt den uppdelning som tidigare gjorts mellan traditionell kriminalitet och politisk kriminalitet. Är syftet med våldshandlingen en strävan efter att påverka rådande maktförhållanden, så är det att uppfatta som politisk våldskriminalitet.

Vid politiska terrordåd har vi för det mesta att göra med s k paradigmfall av våld, det vill säga sådana handlingar som de flesta är överens om att se som exempel på våld. Det gör det lättare att finna en lämplig definition av begreppet våld. R D Crelinsten menar att vad som är "nyckelelementet" i politiskt terroristiskt våld, är oförutsägbarheten.³² Men på vad sätt skiljer sig oförutsägbarheten hos en politisk terrorhandling från ett traditionellt våldsbrott? Det är inte så vanligt att förövarna meddelar banken att de skall komma och utföra ett väpnat rån. "Oförutsägbarheten" går således inte att använda för att kontrastera politisk terrorism mot traditionell våldskriminalitet.

Svensk straffrätt skiljer på våld å person och våld mot person. Våld å person består i misshandel eller betvingande av kroppens rörelsefrihet. Våld mot person - som är den mildare formen av våld - innefattar knuffar, ryckande, slitande i kläder el dyl. Det våld som förekommer vid politiska terrordåd är närmast att hänföra till "våld å person". Det är givetvis även att uppfatta som våld å person då någon uppsåtligt tar livet av en annan människa.

Då politisk terrorism betraktas som en form av kriminalitet, blir illegala handlingar av ovanstående art av primärt intresse. Men det innebär inte, vilket G Pontara helt riktigt påpekar, att de rättshistoriker har rätt som "tycks uppfatta skillnaden mellan våld och icke-våld som identisk med skillnaden mellan icke-auktoriserade respektive auktoriserade handlingar".³³ Samma felslut gör P Wilkonson i sin definition av våld.³⁴ Sådana idéer leder till en lika felaktig slutsats som den tidigare nämnda sammanblandningen av "legal" och "legitim".

Illegala våldshandlingar är detsamma som det vi vanligen kallar våldskriminalitet. Denna kriminalitet kan uppdelas i en traditionell del och i en politisk. Indelningen grundar sig på syftet med den brottsliga handlingen.

Legala våldshandlingar

Innan jag försöker definiera politisk terrorism, skall jag kortfattat beröra de legala våldshandlingarna. D v s de handlingar som faller inom den tidigare redovisade definitionen av våld å person och och som icke är olagliga.

Enligt den tidigare gjorda definitionen av staten, framgår med all önskvärd tydlighet att det just är staten som blir av vitalt intresse vid en diskussion av det legala våldet. Av definitionen framgår att staten inte har monopol på användandet av legalt våld. Legalt våld kan vi som bekant också studera såväl i boxningsringar som i ishockeyringar. I de flesta stater är det även helt i sin ordning att misshandla sina barn. I svensk rätt är åtminstone fysisk misshandel av barn kriminaliserad.

Vad staten däremot har monopol på är att definiera vad som är legalt våld. Detta monopol används givetvis på ett sådant sätt att våld som utgör ett potentiellt hot mot rådande maktförhållanden definieras som illegalt. Våld som däremot stärker dessa maktförhållanden (t ex motverkar våld riktat mot staten) definieras som legalt. Ett sådant våld utövas naturligtvis av statens representanter, d v s polis och/eller militär.

En konsekvens av statens tillgång på legalt våld, som är värd att nämna, är det fenomen som J Galtung benämnt "strukturellt våld". Ett sådant våld har, enligt Galtung, ingen interpersonell relation; det är inbyggt i själva samhällsstrukturen. Som exempel på strukturellt våld tar Galtung ett samhälle där den förväntade genomsnittliga livslängden är dubbelt så hög i överklassen som i underklassen. Ibland använder han begreppet "social orättvisa" istället för strukturellt våld.³⁵ I likhet med G Pontara menar jag att detta begrepp är generellt lämpligare för de fenomen som inte är direkta kampmetoder.

Definition av "politisk terrorhandling"

Efter vad som sagts ovan föreslår jag följande definition av en politisk terrorhandling:

Politisk terrorhandling : *Illegal våldshandling, eller hot om sådan, med ett ideologiskt syfte att påverka rådande maktförhållanden.*

Enligt denna definition blir samtliga våldsaktioner världen över som icke överensstämmer med respektive stats gällande rätt, och som är utförda med ett ideologiskt syfte att påverka rådande maktförhållanden, en politisk terrorhandling. Med påverkan av rådande maktförhållanden avses att den politiska och ekonomiska makten förändras. (Det lär knappast förekomma att endast en av dessa maktkategorier påverkas medan den andra förblir helt opåverkad. Till detta är de alldeles för sammanlänkade.) Resultatet av en sådan förändring kan antingen bli att de försvagas eller att de stärks.

Det skall observeras att det inte är den faktiska påverkan som den specifika handlingen får som är av intresse. Istället är det den eftersträvar påverkan som ingår i det ideologiska syftet som avses, d v s den påverkan man vill uppnå. Men ändå uppstår problem med vilken grad av eftersträvar påverkan man skall kräva. I och för sig kan man förutsätta att då så drastiska medel som politisk terrorism används, så eftersträvas en betydande förändring. Men det eliminerar givetvis inte problemet helt.

Definitionen får till konsekvens att olika ideologiska syften för ageranden kommer att rymmas inom begreppet politisk terrorism. Såväl de tidigare nämnda motståndsmännen som Röda Armé-fraktionen och Röda Brigaderna betraktas då som politiska terrorister. Detsamma gäller fascistiska våldsaktioner med syfte att påverka rådande maktförhållanden, exempelvis genom att skapa "oordning" för att på så sätt kunna tvinga fram ett större inslag av "lag och ordning", d v s en ökad repressivitet.

Däremot implicerar definitionen inte något ställningstagande till det eventuellt moraliskt förkastliga, eller det eventuellt moraliskt godtagbara, i de enskilda politiska terrorhandlingarna. Den är enbart beskrivande och därför fri från värderingar. Detta är för övrigt analogt med vad som ovan sagts om att "illegalt" inte nödvändigtvis är detsamma som "moraliskt förkastligt".

De som med "politiska terrorhandlingar" avser enbart moraliskt förkastliga aktioner, får en del huvudbry när de ställs inför politiska våldsaktioner som de anser vara moraliskt

försvarbara. De blandar då in de mål en viss grupp har - en grupp vars mål de sympatiserar med - för att rättfärdiga gruppens utnyttjande av våldshandlingar. Grupper av motsatt uppfattning - med andra mål - som utnyttjar identiska våldsmetoder blir däremot stämplade som politiska terrorister med allt vad negativa värdeladdningar heter. På så vis blir distinktionen mellan mål och medel svårt naggad i kanten. Min enkla uppfattning är att en cykel är lika fullt en cykel oavsett om jag färdas mot Lund eller mot Stockholm.

Den definition som föreslås i den här artikeln beskriver ett påtagligt fenomen: illegala våldshandlingar med ett ideologiskt syfte att påverka rådande maktförhållanden. Då kan den enskilde forskaren beskriva fenomenet och det sammanhang det figurerar i på ett sådant sätt att det blir möjligt för eventuella läsare att ta moralisk ställning.

Begreppsmässig pajkastning

Synsättet att gällande rätt får avgöra vad som är politisk terrorism leder till att det konkreta fenomenet kan variera mellan olika stater. Det är ett förhållande som även gäller inom lagstiftningen i övrigt. Vad som konkret döljer sig bakom en viss brottsrubricering kan variera beroende på vilken lagbok vi tittar i.

Men det verkar inte föreligga någon större variation vad beträffar aktuella lagrum i detta sammanhang. R Young har påpekat att: "If, as seems likely, we are reduced to taking the conventionalist account of crime which I have said seems to be the most defensible view, it would have to be admitted straightaway that acts of terrorism are defined as crimes under the legal codes of all States."³⁷

Däremot går åsikterna isär vad beträffar det legaliserade våldet och de politiska terroristernas våld när det gäller frågan om vems våld som är att betrakta som "våld" respektive "motvåld". Båda sidor i denna konflikt menar att de är utsatta för "våld" som de besvarar med "motvåld". Den algeriske FLN-ledaren A Ouzegane har sagt att man "måste skilja på våld som frigör och våld som förtrycker".³⁸ Men problemet kvarstår. *Hur händelseförloppet beskrivs avgörs ständigt av vem det är som beskriver, d v s vem det är som har den definierande makten.*

Vad beträffar definierande makt så torde staten ha ett visst övertag gentemot eventuella mot den riktade oppositionsytringar. Ätminstone i ett initialskede. Går det bra för oppositionen så kan förhållandet bli det omvända. Till exempel så har "ett flertal av dagens mer respekterade politiker stämplat som terrorister i tidigare perioder av sina liv, och de har också verkligen utnyttjat terrorhandlingar för att stödja den sak de trott på innan de nådde, i vissa fall, den högsta ansvariga positionen i sitt land."³⁹ Som exempel nämner Vinci Kenyas förre president J Kenyatta. Efter det att han nått sitt mål, hade han knappast samma uppfattning om det berättigade i politiska terrorhandlingar gentemot staten.

S Christie har påpekat en absurd konsekvens av denna problematik. Han skriver att före 1945 såg de allierade den spanska motståndsrörelsens kamp mot Franco just som motståndskamp. Men då detta motstånd fortsatte efter 1945 så blev det plötsligt aktuellt att benämna exakt samma handlingar som "kriminella" och "terroristiska".⁴⁰ Dubbelmoralen träder här fram i öppna dager.

J-P Sartre har beskrivit dessa komplikationer på följande vis: "För övrigt är det alltid på samma sätt: de konservativa som använder våld för att bromsa den revolutionära

rörelsen, rättfärdigar sig genom att mena att deras eget våld bara är ett motvåld, och detta gäller omvänt för de revolutionära själva. /.../ I grund och botten är det man ställer upp på alltid ett motvåld, som kallas våld av de som blir offer för det.”⁴¹

J P Derriennic applicerar Sartres resonemang på terrorism när han skriver att ”terrorism alltid är de andras våld” och ”rättmättigt våld är det som försvarar en ’rättvis’ social ordning eller främjar en ’god’ revolution”.⁴² L Bonanate instämmer och hävdar att ”only the action of the other side can always and solely be defined as terrorist”.⁴³

Statens ovilja att erkänna politiska brott tangerar R D Crelinsten då han skriver att ”in general, terrorism is viewed in critical terms by those against whom it is employed and in political terms by those who employ it”.⁴⁴ För egen del anser jag det vara fruktbarare att göra både och, dvs påstå att det rör sig om såväl politisk som kriminell aktivitet.

De ovanstående citaten vittnar om den korrupta moral som ofta råder inom den politiska strategiens revir. För att kunna utveckla diskussionen kring den politiska terrorismen måste man komma förbi detta kastande av ideologiska bakverk. Enligt min mening går det att undvika de utpräglade dubbelmoraliska återvändsgränderna om man i likhet med den i den här artikeln föreslagna definitionen utgår från gällande rätt. På så vis flyttas den moraliska diskussionen fram till den tidpunkt då man verkligen har något att ta moralisk ställning till.

Två typer av politisk terrorism

Den politiska terrorismen är främst av två slag. Dels en ”nedåtriktad” och dels en ”uppåtriktad” typ. Riktningen är att se i förhållande till staten. Den nedåtriktade kan då kallas repressiv och den uppåtriktade kan sägas vara av upprorskaraktär.

Ett sådant resonemang följer den klassiska uppdelningen av politisk kriminalitet nämligen en uppdelning mellan illegala handlingar *gentemot* staten och illegala handlingar *av* staten.

Politisk terrorism av den repressiva typen förekommer i de situationer då staten utnyttjar illegala medel för att påverka rådande maktförhållanden. M Karanovic beskriver den på följande sätt: ”The ruling class seeks to preserve the status quo. If it uses force to exploit and subjugate, state terrorism is present. State terrorism can be directed against its own people (undemocratical, dictatorial), or against another country.”⁴⁵

Repressiv politisk terrorism är den äldsta typen av politisk terrorism, och också den som fått de värsta konsekvenserna.⁴⁶ Den är främst förekommande i totalitära stater.

De flesta stater - framförallt de av liberal-demokratisk modell - förefaller inte ha några problem vad beträffar tillgången på våldsmedel. De har inte behov av ytterligare sådana än de som redan existerar. Med andra ord har de tillräcklig repressiv täckning för upprätthållande av makten - såväl den ekonomiska som den politiska - i sin lagstiftning.

Politisk terrorism och traditionell kriminalitet

Försöker man empiriskt avgöra vad som är politisk terrorism respektive traditionell kriminalitet, uppstår problem då den politiska terrorgruppens syften förändras. Gruppen kan komma i en situation då deras handlingar inte längre i första hand styrs av syftet att påverka rådande maktförhållanden. Deras tillvaro fokuseras istället mer och mer kring

problematiken att "komma undan", att överleva helt enkelt. De utför då kriminella våldshandlingar främst för att kunna skaffa pengar till mutor, transportmedel el dyl. Frågan är då var gränsen går mellan politisk terrorism och traditionell kriminalitet.

Problemet med en förändring av en grups syften torde främst gälla den politiska terrorismen av upprorskaraktär då den ofta har en mer problematisk finansieringssituation än den repressiva terrorismen.

En annan skillnad mellan politiska terrorister och traditionellt kriminella, förutom det bakomliggande syftet, har P Wilkinson noterat. Han menar att det finns en markant skillnad mellan hur dessa bägge kategorier reagerar inför domstol. Den politiske terroristen förnekar domstolens rätt att döma och straffa, vilket inte den traditionellt kriminelle gör.⁴⁷

Politisk terrorism och legaliserat våld

I vilket förhållande står de legaliserade våldshandlingarna till den politiska terrorismen? Då politisk terrorism enligt definitionen endast kan komma ifråga då det handlar om *illegala* våldshandlingar, så säger det sig självt att legala våldshandlingar inte kan vara politiskt terroristiska.

Men kan inte en stat begå politiska terrodåd? Jo, i de fall då den utför illegala våldshandlingar som syftar till att påverka rådande maktförhållanden. Man kan t ex tänka sig en situation där staten önskar provocera fram ett klimat som underlättar för införandet av "hårdare tag" och mer "lag och ordning" eller dylikt. (Detta i likhet med en del av den fascistiska politiska terrorn.) Sådana åtgärder *kan* resultera i skräckvälde, men det är *ingen nödvändig* konsekvens. Det är denna form av politisk terrorism som det är adekvat att benämna repressiv.

Men om vi nu skulle upptäcka en stat inom vilken de mest brutala våldshandlingar från statens sida (icke tidsbegränsade fängelsestraff, tortyr, dödsstraff, försvinnanden, m m) är helt legala; borde inte detta benämnas politisk terrorism? Nej, enligt den ovan gjorda definitionen är det inte en riktig benämning. Istället vill jag för dessa stater reservera begreppet "tyranni". En tyranni kan vara legal. Bliir således förtryck - våldsamt förtryck - institutionaliserat förefaller det vara lämpligt att tala om tyranni. Guatemalas förre president E R Monnti ger således uttryck för tyranniska tankegångar när han säger att: "Vi proklamerade undantagstillstånd för att kunna döda lagligt."⁴⁸

Givetvis är det tänkbart att även en tyranni utnyttjar sig av politisk terrorism. Det skulle vara i en situation där en stat går utöver de lagstadgade gränserna för sitt maktutövande trots att den redan är starkt repressiv. Förekomsten av detta är inte allt för ovanlig.⁴⁹

Då denna artikel tar upp politisk terrorism kommer jag inte att diskutera de villkor som skall vara uppfyllda för att det skall vara aktuellt att benämna en stat tyranni. Däremot skall jag helt kort beröra ett intrikat problem i samband med denna diskussion.

Ett flertal skribenter, som är allmänt negativa till politiskt våld, menar att det trots allt finns tillfällen då det är motiverat att använda våld mot den legala auktoriteten. Dessa tillfällen är när man har att göra med en tyranni.⁵⁰ Wilkinson skriver att "however hard the going gets in coping with internal terrorism, liberal democratic government have a primary duty to maintain constitutional government."⁵¹ Men om nu detta misslyckas

(vilket Wilkinson - förmodligen omedvetet - indikerar är möjligt, s 152 samt 160), d v s om den liberala demokratin inte längre kan leva upp till sina liberala värden utan tenderar till att bli en tyranni, skulle politisk terrorism vara motiverad då? Skulle den politiska terrorismen således kunna tvinga fram sådana förändringar inom den liberala demokratin så att dessa teoretiker menar att det vore motiverat med politisk terror mot staten?

Politisk terrorism och reguljärt krig

Den militäre teoretikern C Clausewitz menade att kriget inte är något annat än politikens fortsättning med andra medel. Kriget skulle med andra ord vara ett politiskt instrument vars syfte är att avväpna fienden samt avlägsna hans möjligheter att göra motstånd. Seger innebär inget annat än fysisk och moralisk destruktion av fiendens väpnade styrkor. Med detta våldsamma medel - våld utövat utan gräns - hoppas man kunna uppnå sina politiska mål.⁵² Detta utgör en adekvat, om än komprimerad beskrivning av vad jag vill benämna "reguljärt krig".

Trots att Clausewitz teorier har drygt 150 år på nacken, så kan de vara till nytta när man diskuterar politisk terrorism. Detta då man med hjälp av dem kan särskilja politisk terrorism från reguljärt krig. De politiska terrorgrupperna har nämligen inte samma syfte med sina aktioner som ledningen för ett reguljärt krig. Politiska terrorgrupper torde inte ha några illusioner om att kunna "avväpna fienden samt avlägsna hans möjligheter att göra motstånd". Som isolerad politisk terrorgrupp har de inte några primära intentioner att uppnå något sådant. Syftet med de enskilda aktionerna är av mindre omfattning. För vissa politiska terrorgrupper gäller det att skapa förutsättningar för en långsiktigare målsättning. Ett sådant kortsiktigare mål - t ex att provocera och misskreditera staten - menar jag skiljer sig från målet för det reguljära kriget.

Det förefaller vidare rimligt att blanda in en kvantitativ komponent. Antalet individer som deltar i ett reguljärt krig är vanligtvis större än antalet som ingår i en politisk terrorgrupp.

En möjlighet att skilja reguljärt krig *mellan* stater från politisk terrorism, är att se till lagstiftningens uppfattning om själva dödande. De flesta stater förefaller nämligen inte benämna det som mord när den egna kanonmaten tar livet av motpartens dito. Däremot rubriceras allt dödande från politiska terrorister som mord.

Gränsen mellan politisk terrorism och reguljärt krig inom staten är mer komplicerad att dra. Framförallt då politisk terrorism utnyttjas i samband med reguljär krigsföring och krig förklarats mot staten ifråga.

Men ändock är det lämpligast att se både politisk terrorism och reguljärt krig som medel. Skillnaden består i att den politiska terrorismen som isolerad företeelse aldrig kan uppnå de mål som Clausewitz satt för det reguljära kriget, samt att antalet individer som deltar i politisk terrorverksamhet är färre än antalet som deltar i ett reguljärt krig. Handlingar som är politiskt terroristiska kan förekomma i krigssituationer men fenomenet i sig - d v s det reguljära kriget - är inte politisk terrorism. Politisk terrorism kan alltså bli ett medel bland andra i ett reguljärt krig. Hur reguljärt krig skulle kunna bli ett medel för politisk terrorism har jag däremot svårare att se.

Det kan vara lämpligt att något beröra begreppet "gerilla", då det ofta dyker upp i

samband med diskussioner om politisk terrorism.

"Gerilla" härstammar från spanskans "guerra" som betyder krig. Därur har utvecklats formen "guerilla" som betyder litet krig. Begreppet är inte särskilt nytt då det började användas redan "1808 om de spanska friskaror som framgångsrikt bekämpade Napoleon".⁵³ Gerillakrig har sedan andra världskriget pågått oavbrutet, oftast på flera ställen samtidigt.⁵⁴

De som för denna typ av krig behöver inte nödvändigtvis ha en koppling till någon reguljär eller erkänd regering - även om en sådan kan finnas i exil. Gerillakriget är vidare, i likhet med den politiska terrorismen och det reguljära kriget, ett medel. Man kan m a o helt enkelt karaktärisera ett gerillakrig som ett reguljärt krig som förs med små enheter. Även det har Clausewitz tidigare redovisade målsättning.

Mellan gerillakriget och det reguljära kriget råder alltså en kvantitativ skillnad; mellan gerillakriget (och även det reguljära kriget givetvis) och den politiska terrorismen föreligger en såväl kvantitativ som kvalitativ skillnad.

Politisk terrorism och revolutionära rörelser

"Revolutionär rörelse" är snarast att uppfatta som ett kvalitativt begrepp. Det syftar med andra ord inte på någon specifik gruppering i sig. En rörelse - en grupp - kan vara revolutionär om den uppfyller vissa krav. Ett av dessa är att det ska vara en organiserad grupp som har ett *maktövertagande* (således inte enbart ett störtande av makten) eller, som många anarkister, ett avskaffande av makten som sådan, på dagordningen. Den måste också vara beredd att använda våld för att nå detta mål. Vidare ska den ha stöd av den befolkningsgrupp för vars sak den påstår sig föra den revolutionära kampen. Uppfattningen att en revolutionär rörelse ska ha folkligt stöd, medför vissa problem. Det förefaller visserligen vara lämpligast att utarbeta en glidande skala inriktad på kvantiteten stöd, d. v. s. en skala som inte har ett fixerat procenttal som allena rådande för vad som är att uppfatta som folkligt stöd. Men hur ska man praktiskt få fram dessa procenttal? Och ska stödet vara explicit eller implicit? Vidare så går det inte att helt bortse från kvalitativa inslag. Hur operationaliserar man dessa? Vi får här nöja oss med att konstatera att teoretiskt ska en revolutionär rörelse ha ett sådant folkligt stöd - trots att det innebär såväl praktiska som teoretiska problem.

Kan således en politisk terrorgrupp vara en revolutionär rörelse? Ja, om den uppfyller ovanstående krav. Men de flesta politiska terrorgrupper gör inte det - framförallt inte de som är aktiva inom liberala demokratier. De utgör oftast en isolerad företeelse som inte har några större möjligheter att direkt påverka rådande maktförhållanden. Istället vill de få andra att reagera, d v s ta till vapen och delta i kampen. På så vis hoppas de kunna skapa *förutsättningar* för de långsiktigare målen: en förändring av rådande maktförhållanden. På grund av detta har den politiska terrorismen intresse av "publik", vilket är ett faktum som inte gått den profitinriktade pressen förbi. Politisk terrorism går det att göra upplagor på - vilket bidragit till de missförstånd och sammanblandningar som nämnts tidigare.

En revolutionär rörelse inriktar sig således *inte* på att *skapa förutsättningar* för en förändring av rådande maktförhållanden. Den är i full färd med att förändra dessa. Jag har inte träffat på någon politisk terrorgrupp som detta skulle gälla för.

På de närmaste sidorna ska jag redogöra för tankegångarna hos några sk revolutionära teoretiker. Jag har av utrymmesskäl inskränkt mig till en kortfattad deskriptiv framställning av deras olika uppfattningar. Någon mer omfattande kritik tas således inte upp av de enskilda författarna. Framförallt har jag velat se hur de menar att en eventuell förändring av samhället bör gå till. Behandlar de i detta sammanhang våldsamma metoder av den typ som de politiska terroristerna ägnat sig åt?

Det är på sin plats att påpeka att flera av dessa teoretiker med begreppet "terrorism" inte avser exakt detsamma som innefattas i den här gjorda definitionen av politisk terrorism. För att få största möjliga förståelse för dessa tänkares synpunkter, kan det vara lämpligt att ta hänsyn till *var och när* de levde när man översätter deras tankegångar till den terminologi som brukas i artikeln. Men trots dessa olikheter menar jag att det är fruktbart att diskutera dessa revolutionärer för att utröna om deras tankar har någon relevans för den politiska terrorism som existerar idag. Utan tvekan så har en del av deras idéer starkt påverkat vissa av de aktioner som är att definiera som politisk terrorism. Frågan är dock om det finns någon grund för politiska terrorister att stödja sig på dessa idéer.

Givetvis kan man kritisera mitt urval. Man kan fråga sig varför t ex inte Engels, Sorel eller Sartre finns med. Bland annat beror det på att de som behandlas här täcker in tankegångar som återfinns även hos andra. Jag uppfattar därför de här valda tankarna som relativt representativa vad beträffar klassisk revolutionär teori. De fyra som jag funnit vara av intresse ska jag utan alltför stora pretentioner gå igenom här. Därefter ska jag mer generellt resonera om vad som eventuellt kan vara skillnaden mellan politisk terrorism och revolutionära rörelser.

Errico Malatesta och politisk terrorism

Den italienske anarkisten Errico Malatesta menar att den första punkten på anarkismens program är att avlägsna allt våld från mänskliga relationer. Då staten utgör själva det organiserade våldet i samhället, så är anarkismen fiende till den som princip. Bland annat tar det organiserade våldet sig uttryck i statens straffande verksamhet. Våld är rättfärdigat endast när det är nödvändigt att försvara sig själv eller andra från våld, d v s som nödvärn. Där nödvändigheten upphör börjar kriminaliteten, enligt Malatesta.

Slaven, den förtryckte, har alltid rätt att försvara sig. Hans våld gentemot förtryckaren är därför alltid moraliskt försvarbart. Trots att våld alltså är något negativt i sig, så måste en framtida omvälvning av samhället nödvändigtvis bli våldsamt. Detta då överheten inte kommer att lämna ifrån sig sina privilegier frivilligt. Istället kommer de att använda våld för att försvara sina positioner. Det blir då nödvändigt att bryta den lagliga ordningen och utnyttja illegala medel. En regim som är född ur våld kan inte kastas över ända med något annat än med ett motsvarande våld menar Malatesta.⁵⁵

Men enligt anarkistiskt tänkande får våldsanvändandet inte ta sig vilka uttryck som helst. Medlen som utnyttjas får inte stå i motsättning till de mål man föresatt sig. Malatesta uttrycker det på följande sätt: "Since morality must be sought in the aims, the means are determined".⁵⁶ Vid skapandet av ett samhälle baserat på anarkistisk ideologi går det inte att bruka medel som strider mot denna ideologi. Det gäller även då man ska kasta det gamla samhället över ända. Med andra ord så finns det ett antipragmatiskt inslag i anarkismen.

En annan riskfaktor i detta sammanhang är "medlens institutionalisering", d v s risken att medel som setts som temporära i kampen bibehålls för att bevara de vunna positionerna.

Men trots detta går det inte att komma ifrån att Malatestas resonemang innehåller ett visst inslag av "ändamålet helgar medlen". Mig veterligt finns det inte heller någon bland de som utvecklat teorier om mer fundamentala samhällsförändringar, som inte har ett sådant inslag. På frågan om våldet ska undvikas helt svarar Malatesta nämligen: "inte alls. Våra medel är de som omständigheterna tillåter och kräver."⁵⁷ Ett annat problem med Malatestas resonemang - i likhet med många andras - är att finna en precisering av det förtryck som rättfärdigar våldsutövande.

Malatesta talar vidare om enskilda attentat och menar att dessa ofta framkallar reaktioner som är omöjliga att kontrollera samt att de ofta skadar den sak de är ämnade att tjäna.⁵⁸ Det är således inte så att anarkister menar att "propaganda by deed" är meningsfullt i alla situationer. Begreppet är vidare till stor del missförstått, delvis avsiktligt för att bättre passa in på tidningarnas löpsedlar. Underlaget till denna felaktiga uppfattning ligger troligen i de individuella våldsaktioner som florerade i Europa under 1890-talet. "Propaganda by deed" innebär för de flesta anarkister oftare att agerande utan våldsinslag än med. Civil olydnad är t ex en typ av "propaganda by deed". Avsikten är att väcka uppmärksamhet och vinna användbar publicitet, och för detta ändamål använder man - oftast - illegala metoder. Det var också begreppets ursprungliga betydelse när det introducerades på 1870-talet.⁵⁹ Det bör i detta sammanhang uppmärksammas att det föreligger en markant skillnad mellan politisk brottslighet av den typ som civil olydnad utgör och politisk terrorism. De politiska terroristerna vill till varje pris undgå att ertappas medan "civil disobedients, on the whole, seeks to make their political capital out of the openness and publicity of their actions and their preparedness to be punished if the authorities care to intercept them."⁶⁰

Anarkisten Alexander Berkman har angående ovanstående individuella våldsaktioner hävdat att de möjligen var motiverade i slutet av 1800-talet, men numera (boken publicerades 1929) är något som de flesta anarkister inte tror på.⁶¹

Malatesta - och anarkismen som rörelse - ställer sig således skeptisk till politisk terrorism som tar sig uttryck i individuella våldsaktioner. Den ryske anarkisten Michail Bakunin har i sin argumentation mot dessa aktioner menat att de står i motsats till den sociala revolution som anarkismen förespråkar. Den revolution där de förtrycktas befrielse är deras eget verk.⁶²

En sådan inställning får även stöd av ett anarkistiskt program av betydligt senare datum. (Bakunin levde 1814-1876 och Malatesta 1853-1932.) I "Gruppi Anarchici Federatis" program från 1977 kan man nämligen läsa följande angående Röda Brigadernas verksamhet i Italien och Röda Armé-fraktionens samt 2 juni-rörelsens dito i Västtyskland: "We believe that in Italy today and indeed in all the formally democratic industrial societies, there is more to be lost than gained and thus our opinion of these actions at this time in these countries is negative, as *broadly speaking* is to be considered negative the use of violence when it is not endorsed by the collective consciousness of the exploited or at least by substantial minorities of rebellious proletarians."⁶³

De tre sista raderna beskriver vad jag tidigare benämnt "folkligt stöd" för en revolutionär rörelse.

För att ytterligare nyansera anarkismens förhållande till politisk terrorism, ska jag citera vad K-H Janssen skrivit strax efter det att västtyske riksåklagaren S Buback fallit offer för ett politiskt terrordåd. "Ever since (slutet av 60-talet, min anm.), most politicians in this country, the Federal Criminal Investigation Office, the Internal Security Department and the media have taken to referring to terrorists as "anarchists" ./.../This is an insult to the genuine successors of Bakunin, Kropotkin and Tolstoy, who did not want to force their ideology on others by means of violence. Moreover, Ulrike Meinhof and her circle have clearly distanced themselves from anarchism." ⁶⁴

Avslutningsvis i detta avsnitt om anarkism och politisk terrorism kommer ett stycke ur en resolution från Internationella Anarkistfederationen (IFA) att återges. Resolutionen är tagen på IFAs tredje kongress som gick av stapeln i Carrara (Italien) 1978. Vad beträffar väpnade grupperns kamp gentemot statens förtryckarapparat säger man att: "Praktiken från dessa aktioner visar att de inte leder till framgång, utan till motsatsen. De bidrar till att förstärka Statens och Kapitalets förtryck. Kostnaden för krisen låter man sedan inte bara arbetarna betala utan man vältrar också över dem trycket från den ökade repressionen. Att stimulera förtryckets mekanismer utan att samtidigt kunna garantera arbetarrörelsens förmåga till offensiv - det är rena självmordet." ⁶⁵

Lenin och politisk terrorism

Enligt Lenin är staten det organ med vilket en klass kan vidmakthålla sitt förtryck av en annan klass. Upprättandet av "lag och ordning" ger ett sken av rättfärdighet åt detta förtryck då det mildrar konflikten mellan klasserna. ⁶⁶ Detta oavsett om staten ifråga tar form av "den mest demokratiska borgerliga republik". ⁶⁷ Doktrinen om staten rättfärdigar själva existensen av kapitalismen. ⁶⁸

Givetvis syftar Lenin på den borgerliga staten. Ty det är den borgerliga statsmakten som jämkar och håller samman de olika intressen vilka gör att "borgarklassen och det borgerliga samhället får sin enhetlighet". ⁶⁹ Det är denna instans som arbetarklassen skall ta över och istället för borgarklassens statsmakt sätta sin egen motsvarighet, nämligen partiet. Med Lenins egna ord så går man från diktatur till diktatur, d v s från "borgerskapets diktatur" till "proletariatets diktatur". ⁷⁰

Hur skall man nu uppnå detta mål? Vilka medel kan bli aktuella? Ja, dels menar Lenin att "våld är främmande för våra ideal", ⁷¹ men å andra sidan går det inte att undvika en "våldsam revolution" när man vill ta makten från borgerskapet. Något som enligt Lenin utgör en fundamental punkt i Marx och Engels teorier. ⁷²

Läser man Lenins "proletära revolutionens militärprogram" så råder det ingen tvekan om att den tänkta samhällsomvälvningen kommer att föregås av våldsaktioner. Han menar där att: "Bourgeoisens beväpning mot proletariatet är ett av de största, mest fundamentala och viktigaste sakförhållandena i det moderna kapitalistiska samhället". Att i en sådan situation ställa krav på borgerskapet om avväpning, vore att ge upp varje tanke på revolution. Därför blir parollen: "proletariatets beväpning i syfte att besegra, expropriera och avväpna bourgeoisie". ⁷³

Finns det något utrymme för politisk terrorism i Lenins syn på denna våldsamma revolution? I "Vad bör göras?" har Lenin uttryckt sin uppfattning på följande sätt:

"principiellt har vi aldrig tagit och kan inte ta avstånd från terrorn. Den är en av de krigsoperationer, som kan vara fullt lämplig och till och med nödvändig i ett bestämt ögonblick av drabbning, under ett bestämt tillstånd bland trupperna och under bestämda förhållanden. /.../ Ja så länge det fattas en central revolutionär organisation och de lokala organisationerna är svaga, kan terrorn inte heller vara något annat. /.../ Terrorn kan aldrig bli en daglig krigsoperation; i bästa fall ägnar den sig bara till att vara en av metoderna för det avgörande stormangreppet." ⁷⁴ Visserligen utgår Lenin från den ryska situationen i början av 1900-talet ("Vad bör göras?" gavs ut 1902), men ändock kan klart utläsas att han ser en eventuell politisk terrorism som ett medel som når störst effektivitet då det underställs en revolutionär organisation.

Då den revolutionära socialistiska gruppen Svoboda vid denna tidpunkt hävdade att "terrordåd" var ett lämpligt medel för att uppnå det revolutionära målet, svarar Lenin att det finns nog med missförhållanden i det ryska livet så några nya sådana behöver inte uppfinnas. Han fortsätter sitt resonemang med följande intressanta fråga: "On the other hand, is it not obvious that those who are not, and cannot be, roused to excitement even by Russian tyranny will stand by 'twiddling their thumbs' and watch a handful of terrorists engaged in single combat with the government?" ⁷⁵

Frantz Fanon och politisk terrorism

I sitt förord till Fanons "Jordens fördömda" skriver J-P Sartre att Fanon "är den förste som efter Engels belyser våldet som historiens förlosserska." ⁷⁶ Fanon själv ansåg att Engels (framförallt i polemiken mot Dühring) beträffande frågan om våldsamma metoder, stagnerat och intagit "naiva synpunkter". ⁷⁷ Men det finns de som å andra sidan hävdar att Fanon var obezänksam som inte lyssnade mer på Engels synpunkter i denna fråga. ⁷⁸

Fanon var under 50-talet aktiv i Algeriets självständighetskamp mot kolonialmakten Frankrike. I slutet av detta decennium sattes en massiv repression in mot befrielse rörelsen FLN. Den visade sig - åtminstone kortsiktigt - vara framgångsrik. D Cauter beskriver det på följande sätt i sin bok om Fanon: "Urban terrorism was stamped out. The National Liberation Front (FLN) withdrew to the countryside and concentrated on guerilla warfare. Out of this development grew the central thesis of "The Wretched of the Earth"." ⁷⁹

Det är således från detta perspektiv som Fanon utvecklat sin analys av den koloniala situationen. Han skiljer sig i analysen från andra, mer traditionella marxister på flera sätt. Bland annat i sin syn på den nationella borgerligheten. Han menar nämligen att den inte är av någon som helst nytta - den utgör endast en parasitär kast. ⁸⁰

Fanon har också en avvikande mening när han hävdar att det är de fattiga bondemasorna som ska stå för den frigörande kampen, inte proletariatet. Detta trots att han är väl medveten om att bönderna i de industrialiserade länderna snarast verkar som broms för revolutionära rörelser. De spontana bonderesningarna måste kontrolleras och styras så att de kan transformeras till ett revolutionärt krig. Därefter ska de beväpnade bönderna ta upproret med sig in till staden. Där finner de en spjutspets som skall öppna vägen in i staden. Den spjutspetsen är trasproletariatet. Den del av proletariatet som fått utstå så mycket spott och spe från traditionella marxister. ⁸¹

Men det är för sin inställning till våldet som Fanon kanske rönt mest uppmärksamhet.

Bland annat därför att våldet intar en så central plats i hans tänkande. Det gör det som bekant även hos andra tänkare, men få ser som Fanon ett positivt värde i våldet i sig. Han menar nämligen att våldet för den enskilde kolonialiserade har en "avgiftande och rensande effekt" och att det därmed har en frigörande verkan.⁸² Fanon hävdar att våldet "är en fackla för den som brukar det, därför att det inte bara visar målet, utan också medlen."⁸³ Då kolonialismen implicerar våld - såväl politiskt militärt, kulturellt som psykiskt - så går den bara att motverka med motvåld. "Endast det folk som övat våld i organiserade former, ett våld som begrundats i ledningen, har nyckeln till den sociala verkligheten."⁸⁴ Målet för våldsutövandet är enligt Fanon "en regering som verkligen vill vara nationell och som därför måste styra genom folket för folket, för de egendomslösa genom de egendomslösa."⁸⁵

Den typ av våldsutövande som politisk terrorism utgör, ser således Fanon som ett väsentligt medel i det koloniala befrielsekriget. Våld kontrollerat av detta krigs ledning är själva nyckeln till de kolonialiserades frigörelse. Trots att det inte får utövas urskiljningslöst, kan man inte annat än ställa sig frågande till Fanons tankegångar om vad man skulle kunna kalla våldets katharsis-effekt. Resonemanget förefaller också något paradoxalt när man läser slutkapitlet i "Jordens fördömda". Där redovisar nämligen Fanon (som var läkare) i en fallstudie de oerhörda - såväl psykiska som fysiska - skador som uppstår hos individer som utsätts för våld *samt hos de som utövar våld*.

Che Guevara och politisk terrorism

I sin bok om Che Guevaras gerilla skriver Regis Debray att "våldet är ett så karaktäristiskt inslag i Bolivias historia att man måste kasta om ordföljden i von Clausewitz bekanta sentens för att göra fenomenet rättvisa: Den bolivianska politiken är ingenting annat än en fortsättning av inbördeskriget med andra medel."⁸⁶

Det är i detta sammanhang man får sätta Guevaras ord att "guerillakriget är en fas av den klassiska krigföringen."⁸⁷ Denna fas menar Guevara är "massans krig, ett folkets krig: guerillan, den lilla beväpnade gruppen, är bara dess kämpande förtrupp."⁸⁸ Därför är det väsentligt för gerillan att ha stöd av folkets flertal. Utan detta stöd står man sig slätt mot regeringens överlägsenhet i vapenmakt. Guevara menar vidare att det är omöjligt för gerillans kärna att tillväxa så länge "den legala kampens möjligheter ännu inte är uttömda."⁸⁹ Det slutgiltiga målet för gerillakriget står i samklang med Clausewitz mål för det reguljära kriget. Nämligen "att segra, att förinta fienden."⁹⁰

Hur ser då Guevara på den politiska terrorismens roll i gerillakriget? Jo, han ser den som en metod att uppnå de revolutionära målen. Han menar att den kan vara ett verksamt medel vad beträffar bestraffningar av någon av förtryckets förstarangsfigurer, någon vars död skulle vara en landvinning. Men det gäller att vara selektiv så att man inte drar på sig skoningslösa hämndaktioner i onödan. Trots det så är "terrorismen en i allmänhet rätt ineffektiv metod, med konsekvenser som är omöjliga att förutse, men som ofta kräver offer bland oskyldiga och innebär förlusten av många liv som vore till nytta för revolutionen."⁹¹

När Guevara använder begreppet "terrorism", så är det med en snävare innebörd än den som ligger i den ovan gjorda definitionen av politisk terrorism. Det framgår bl a när han

talat om sabotage. Han menar att sabotage inte har någonting med "terrorism" att göra. Till skillnad från sabotage så är "terrorism" ett obrukbart, negativt vapen: ett vapen "som kan få ett helt folk att ställa sig avvisande till en revolutionär rörelse." ⁹²

De ovan berörda revolutionära teoretikerna ser politisk terrorism främst som ett medel. Ett medel som är berättigat i den revolutionära kampen. Anarkistiska tänkare är dock mer återhållsamma med att sanktionera sådana våldsmedel som politisk terrorism är exempel på. Men samtliga är överens om att det är förtrycket från rådande maktförhållanden som ger upphov till sådana våldshandlingar.

För vad utgör då den politiska terrorismen ett möjligt "medel", "vapen" eller "en metod"? Jo, svarar dessa teoretiker, för en gerillarörelse eller - i bästa fall - för ett reguljärt krig. Som isolerad kampform ser de alla den politiska terrorismen som olämplig.

Däremot tycks de mena att man möjligen kan uppfatta isolerad politisk terrorism som ett tänkbart *initialskede* till ett gerillakrig. Detta genom att skapa *förutsättningar* för ett sådant krig. M Oppenheimer har uttryckt det som så att "terrorism är /.../ ofta enbart en initialåtgärd, som kan användas på ett effektivt sätt av ett mycket litet avantgarde för att bygga upp en stor motståndsrörelse. Terrorism och sabotage kan, särskilt när de bekämpas av en regering som använder sig av repressiva åtgärder och kontraterror (t ex att ta och skjuta gisslan), ge upphov till en motståndsrörelse där det förut inte existerade någon." ⁹³ Vad beträffar det sistnämnda så var det detta som var fallet för engelsmännen på Cypern efter andra världskriget. I princip skapade de själva en motståndsrörelse genom att kraftigt överreagera.

I ett eventuellt gerillakrig får den politiska terrorismen underordna sig gerillans mer omfattande målsättningar. Den politiska terrorismen blir då ett medel i gerillans arsenal. Gerillakriget i sin tur kan vara ett *incitament* till ett reguljärt krig. I ett reguljärt krig (enligt Clausewitz tidigare redovisade teser) blir det gerillan som får underordna sig. Här blir gerillan ett medel underställt det reguljära krigets ledning, på samma sätt som den politiska terrorismen var ett medel underställt gerillans ledning. De föregående formerna kommer således att fortsätta att existera i de senare. Den politiska terrorismen skulle med ett sådant synsätt möjligtvis kunna sägas vara ett initialskede till ett revolutionärt krig, fört enligt Clausewitz tidigare skisserade principer.

Men det är givetvis att göra det enkelt för sig om man ser de tre formerna (politisk terrorism - gerillakrig - reguljärt krig) som liggande på linje och vilka följer på varandra i en naturlig utveckling. Jag menar att gerillakriget och det reguljära kriget är *alternativa* utvecklingsmöjligheter för den politiska terrorismen - om nu någon sådan utveckling överhuvudtaget sker. Detta förhindrar givetvis inte att det reguljära kriget kan ha inslag av gerillakrigföring.

En revolutionär rörelse och en isolerad politisk terrorism skiljer sig främst vad beträffar syftet med verksamheten. Den isolerade politiska terrorgruppens syfte är inte att "avväpna fienden samt avlägsna hans möjligheter att göra motstånd". Det är det däremot för en revolutionär rörelse. Den politiska terrorgruppen kan istället ha som syfte att t ex provocera fram statens "rätta ansikte" (d v s det repressiva), eller att påskynda kapitalis-

mens nödvändiga kris. Detta som led i att *skapa förutsättningar* för en revolutionär utveckling. Då den inte har något folkligt stöd är det lätt att verksamheten stannar vid detta stadium. Det vill säga att en isolerad politisk terrorism blir den slutliga formen. Det sker ingen utveckling till gerillakrig och än mindre till reguljärt krig. I en sådan situation är det lätt att dessa våldshandlingar blir inriktade på de tidigare nämnda överlevnadsstrategierna. Denna tendens är en följd av det steg ut i illegaliteten som tagits av de inblandade individerna. Det kan vara svårt att dra sig ur, och det hela utvecklar sig lätt till en kretsgång. Då, om inte förr, kan det visa sig vara stor skillnad på att ha revolutionära intentioner och på att skapa revolutionära konsekvenser. En isolerad politisk terrorgrupp har avsevärt svårare att uppnå det senare än det förra.

Slutord

Den kritik som framförts av tidigare gjorda definitioner av "terrorism" och "politisk terrorism" har i huvudsak tagit sig två uttryck. Nämligen att en värdeladdad definition leder till en ytterst snäv uppfattning; och att en bristfällig förankring leder till en alltför vid, och därmed vag, definition.

Den uppenbara nackdelen med att implicera ett moraliskt ställningstagande redan i definitionen, är att man kör fast i ett evigt ställningskrig om vems begreppsapparat som skall vara gällande. Den egentliga grunden till detta är begreppsparet "våld - motvåld". Våld benämns "de andras", "orättfärdiga", handlingar. Motvåld beskriver "de egnas", "rättfärdiga", handlingar. Vissa författare tror sig komma vidare i diskussionen genom att ställa frågan om vems våld som är det ursprungliga, d v s vilket som kommit först i tiden. Men man fastnar i dispyten om hur man skall jämföra fenomenet social rättvisa med våld. För att försöka förtydliga mitt resonemang kan vi tänka oss följande exempel:

Staterna S1 och S2, som inte står i något inbördes förhållande, har båda problem med oppositionsytringar. Dessa tar sig nämligen uttryck i våldshandlingar (mord) mot de styrande. Våldshandlingarna är olagliga och utförs av små väpnade grupper. Dessa grupper påstår att de styrande för en orättfärdig politik och vill därför ersätta den med en annan. Den grupp som existerar inom S1 kallar vi G1, och den inom S2 för G2. Viktigt att observera är att grupperna utför identiska handlingar. G1 och G2 hävdar att de utövar motvåld mot S1 respektive S2. S1 och S2 menar i sin tur att det är de som blir utsatta för våld som de besvarar med motvåld.

Tillämpar vi den här i uppsatsen föreslagna definitionen av politisk terrorism, så är såväl G1:s som G2:s handlingar politisk terrorism. Det moraliska ställningstagandet kan vi först göra när vi vet i vilket sammanhang handlingarna figurerar.

Men hur gör de som har en kraftig värdeladdning i sin definition? Till exempel den israeliske juridikprofessorn S Ginossar. Han hävdar att "terrorister är fiender till mänskligheten" och då terrorister är "inkapabla till organiserad masslakt, får de nöja sig med succesivt folkmord." ⁹⁴ Kan man med en sådan uppfattning reservationslöst svara på frågan hur G1:s och G2:s handlingar bör definieras? D v s innan man har facit i hand och känner till vilka av de inblandade som har ens sympatier? Jag betvivlar att man vågar sig på något sådant. Men meddelas Ginossar att S1 representerar Israel och G1 PLO, så kan

man vara övertygad om att han klassar gruppen G1 som politiska terrorister. En mer ingående förklaring av situationen skulle vara överflödigt.

Men hur var det nu med staten S2 och den väpnade gruppen G2? Den gruppen utförde ju helt identiska handlingar med de som G1 utförde, och de blev ju tveklöst benämnda politiska terrorhandlingar. Borde inte då i rimlighetens namn även G2:s mord vara politisk terrorism? Ginossar har tre svarsalternativ: ja, nej eller vet ej. Men ska han undvika att hänfälla till dubbelmoral måste han svara ja. Om han då upplyses om att S2 står för nazi-Tyskland och G2 för en grupp ur motståndsrörelsen, hur går det då med hans tidigare karaktäristik av politisk terrorism? Kommer han då inte att ändra benämningen på G2:s agerande?

Jag hävdar att det är nödvändigt att ha en värderingsfri definition av politisk terrorism för att kunna undvika sådana utslag av dubbelmoral. Med en klar skiljelinje mellan legal och legitim utgör den definition som föreslagits här exempel på en sådan. I grund och botten är det en fråga om konsekvens.

Det andra problemet, att få en alltför vag definition, kan man undvika genom att förankra definitionen i kriminalitet. På så vis har en empiriskt prövbar avgränsning gjorts. Det är inte fallet vid de definitionsförsök som blandar in "skräckmoment". Tills vidare förefaller det vara lämpligast att betrakta politisk terrorism som en form av politisk våldskriminalitet.

noter

1. Wilkinson 1977, s 48ff
2. Furlong 1981, s 59
3. Crelinsten 1978, s 107. Om internationella konventioner rörande politisk terrorism se vidare Dugard 1974; Lagoni 1979; Smith&Slone 1979; Lodge 1981, 164-94 samt Flyghed 1983, 12-16
4. Nagel 1980, s 214
5. Vinci 1979, s 150
6. Aa, s 152
7. Laquer 1977, s 5
8. Exempel på detta utgör Wilkinson 1977; Ginossar 1978 samt O'Brien 1978
9. Roth 1982, s 37ff; Symonds 1982, s 95ff samt Ochberg&Soskis 1982, s 105ff
10. Se t ex Websters New World Dictionary, Svenska Akademiens Ordlista och Oxford Dictionary
11. Laquer 1977, s 5
12. För den som önskar läsa mer om denna flitigt använda metod för att eliminera oppositionella, rekommenderas "Försvinnanden" 1982 samt "Regeringsstödda mord" 1983 utgivna av Amnesty Internationals svenska sektion. "The Real Terror Network" av E Herman (Boston 1982) samt "Makt och Ideologi" (Göteborg 1989) och "Terrorismens Kultur" (Göteborg 1990), de båda sistnämnda av Noam Chomsky, är också mycket läsvärda.
13. Ochberg&Soskis 1982, s 105-36
14. Enda undantaget torde utgöras av de jakobiner som i slutet 1700-talet använde termen som något positivt i sina tal och skrifter. (Laquer 1977, s 6)
15. Wilkinson 1977, s 52-53

16. Aa, s 53-54
17. En liknande kritik av Wilkinson, utifrån hans bok "Political Terrorism" (London 1974), har framförts av Young (1977). Young skriver: "Wilkinson views the requirements of moral conduct as being embodied in existing codes and, even though he does not explicitly say this, there are indications in surrounding passages that these moral codes are bound up pretty closely with the existing legal order." (Aa, s 293)
18. Tännsjö 1975, s 10
19. Tännsjö 1981, s 42
20. Tännsjö 1975, s 6
21. Aa, s 6
22. Uusitalo 1982, s 28
23. Aa, s 27
24. Aa s 26. Sydafrikas terroristlag utgör ett annat exempel på en för vid definition. Där säger man att terrorism är "every activity by which maintenancs of law and order can be endangered". (Nagel 1980, s 221)
25. Crelinsten 1978, s 107
26. Clinard&Quinney 1973, s 154
27. Clinard&Quinney 1973, s 156-57 samt Wesslén&Flyghed 1978, s 6
28. Lodge 1981, s 7
29. Den möjligheten ges ibland annat SAOL och i Websters Dictionary.
30. Se t ex Hughes 1982, s 8
31. Tännsjö 1981, s 43
32. Crelinsten 1978, s 115
33. Pontara 1978a, s 168
34. Wilkinson 1977, s 23
35. Galtung 1975, s 62
36. Pontara 1978b, s 20
37. Young 1977, s 291
38. Duzegan 1962, s 257
39. Vinci 1979, s 149
40. Christie 1980, s ix
41. Sartre 1974
42. Derriennic 1975, s 7
43. Bonanate 1979, 197
44. Crelinsten 1978, s 107
45. Karanovic' 1979, s 87
46. Derriennic 1975, s 9
47. Wilkinson 1977, s 66
48. Aftonbladet 22 oktober 1982
49. Se not 12
50. Se t ex Popper 1966, s 151-52; Van den Haag 1972, s 29-31 och Wilkinson 1977, s 40
51. Wilkinson 1977, s 123
52. Walter 1964, s 254 samt Agrell 1982, s 12
53. Stövling 1971, s 47
54. Aa, s 47
55. Malatesta 1977, s 53-57
56. Aa, s 68

57. Aa, s 69
58. Aa, s 64-65
59. Walter 1977, s 28
60. Young 1977, s 289
61. Berkman 1980, s 6
62. Maximoff 1954, s 374-75
63. G.A.F. 1977, s 45
64. Janssen 1977, s 17. Beträffande Meinhofs med fleras avståndstagande från anarkismen se bl a "Ulrike Meinhofs förbjudna tänkesätt" (Lund 1976, s 110)
65. IFA 1978, s 9
66. Lenin 1969, s 34
67. Lenin 1965, s 203
68. Aa, s 41
69. Bertson&Therborn 1969, s 13
70. Lenin 1969, s 34
71. Lenin 1972, s 69
72. Lenin 1969, s 22
73. Lenin 1965, s 121. Jämför detta uttalande med Clausewitz' teser om kriget.
74. Lenin 1971, s 45-46
75. Lenin 1973, s 76-77
76. Fanon 1969, s 13
77. Aa, s 51
78. T ex A Aly Dieng I Nursey-Bray 1971, s 159
79. Caute 1970, s 42
80. Nursey-Bray 1971, s 155
81. Fanon 1969, s 100-08
82. Aa, s 75
83. Aa, s 69
84. Aa, s 115
85. Aa, s 157
86. Debray 1974, s 65
87. Guevara 1968, s 14
88. Aa, s 15
89. Aa, s 14
90. Aa, s 18
91. Aa, s 27. Ordet "men" i ciatet förefaller minst sagt malplacerat. Möjligen är det en korrekturläsningssmiss.
92. Aa, s 100
93. Oppenheimer1971, s 69-70
94. Ginossar 1978, s 152

Litteratur

- Agrell W, Hur stort är krigshotet? (Utrikespolitiska institutet 1982)
- Berkman A, ABC of Anarchism (London 1980)
- Berntson&Therborn, "Lenin om parti och revolution" (Zenit nr 13, 1969)
- Bonanate L, "Some Unanticipated Consequences of Terrorism" (Journal of Peace Research no 3, 1979, s197-211)
- Caute D, Fanon (London 1970)
- Christie S, The Struggle to be Human - Crime, Criminology and Anarchism (av Tiftt&Sullivan, Orkney, 1980, förordet)
- Clinard&Quinney, Criminal Behavior Systems (New York 1973)
- Crelinsten R D, "International Political Terrorism. A Challenge for Comparative Research" (International Journal of Comparative and Applied Criminal Justice, no 2, 1978, s 107-126)
- Cruise O'Brien C, Herod. Reflections on Political Violence (London 1978)
- Debray R, Che Guevaras gerilla (Karlskrona 1974)
- Derrienic J P, "The Nature of Terrorism and the Effective Response" (International Perspectives maj-juni 1975, s 7-10)
- Dugard J, "International Terrorism, Problems of Definition" (International Affairs no 1, 1974, s 67-81)
- Fanon F, Jordens fördömda (Stockholm 1969)
- Flyghed J, "Begreppet politisk terrorism" (Kriminologiska institutionen, Stockholms universitet 1983)
- Furlong P, Political Terrorism in Italy: Response, Reactions and Immobilism (Lodge(red.), 1981, s 57-90)
- G.A.F., An Anarchist Programme (Edizione Del CDA, 1977)
- Galtung J, Är fred möjlig? (Stockholm 1975)
- Ginossar S, "Outlawing Terrorism" (Israel Law Reviewno 2 1978, s 150-59)
- Guevara C, Taktik och strategi (Stockholm 1968)
- Herman E S, The Real Terror Network (Boston 1982)
- Hughes M, "Terrorism and National Security" (Philosophy 57, 1982, s 5-25)
- IFA-resolution 1978 (PRAXIS-Skandinavien nr 1 1980)
- Janssen K H, "Overthrowing the State" (Die Zeit, återgiven i Counterforce, juni 1977, s 17-19)
- Karanovic M, "The Concept of Terrorism" (International Summaries, vol.3 1979, National Criminal Justice Reference Service)
- Laquer W, Terrorism (London 1977)
- Lodge J (red.), Terrorism. A Challenge to the State (Oxford 1981)
- Lenin V I, V I Lenin i urval (Halmstad 1965)
- The State and Revolution (Manchester 1969)
- Vad bör göras? (Stockholm 1971)
- Collected Works vol. 23 (Moskva 1972)
- What Is to Be Done? (Moskva 1972)
- Malatesta E, Life & Ideas (V Richards(red.) London, 1977)
- Maximoff G P, The Political Philosophy of Bakunin (London 1964)
- Nagel W H, "A Socio-legal View on the Suppression of Terrorists" (International Journal of the Sociology of Law 1980, s 213-226)
- Nursey-Bray P, Marxism and Existentialism in the Thought of Frantz Fanon (Political Studies vol. XX no 2, 1971)

- Ochberg&Soskis (red.), *Victims of Terrorism* (Boulder 1982)
- Oppenheimer M, *Stadsgerilla* (Stockholm 1971)
- Ouzegane A, *Le meilleur combat* (Paris 1962)
- Pontara G, "Våld" (ur *Filosofi och samhälle*, Lund, 1978a)
- "The Concept of Violence" (*Journal of Peace Research* 1, 1978b, s 19-32)
- Popper K R, *The Open Society and Its Enemies* vol. 2: *Hegel & Marx* (London 1966)
- Pridham G, *Terrorism and the State in West Germany during the 1970's* (Lodge (red.), 1981, s 11-56)
- Roth T, *The Meaning of Stress* (ur Ochberg&Soskis 1982, s 37-58)
- Sartre J P, *Sartre dans sa vie* (medförf. F Jeansen, Paris 1974)
- Smith&Slone, *International Convention on Terrorism* (*International Summaries* vol. 3, 1979, National Criminal Justice Reference Service)
- Stövling B, *Politiska ord* (Stockholm 1971)
- Symonds M, *Victim Response to Terror* (ur Ochberg&Soskis 1982)
- Tännsjö T, "Terrorism" (*Häftan för kritiska studier* nr 6 1975, s 3-30)
- "Replik om terrorism" (*Filosofisk tidskrift* nr 4 1981, s 41-43)
- Uusitalo P, "Om den nordirländska terrorismens politiska, sociala och ekonomiska bakgrund" (*Nordisk Tidskrift för Kriminallvidenskap* nr 1 1982, s 26-36)
- Van den Haag E, *Political Violence and Civil Disobedience* (London 1972)
- Vinci P, "Some Considerations on Contemporary Terrorism" (*Terrorism: An International Journal* no 3-4 1979, s 149-57)
- Walter E V, "Violence and the Process of Terror" (*American Sociological Review*, feb. 1964, s 248-57)
- Walter N, *About Anarchism* (London 1977)
- Wesslén&Flyghed, "Vapenfrilagen. En myt om åsiktsfrihet?" (*Kriminalvetenskapliga institutet*, Stockholms universitet, 1978)
- Wilkinson P, *Terrorism and the Liberal State* (London 1977)
- Young R, "Revolutionary Terrorism, Crime and Morality" (*Social Theory and Practice* vol. 4, no 3 1977, s 287-302)

Foto: Micke Berg

Fascism på svenska

Jonas Fogelqvist

Sverige tillhör de få länder i Europa där fascismen och nazismen aldrig fått något större stöd. Detta faktum kan vara värt att påpeka redan inledningsvis i en artikel som kommer att handla om just dessa rörelser. Inte ens på 30-talet fick nazisterna över en procent av rösterna i de allmänna valen. I dagsläget är de olika nynazistiska och högerextrema grupperna små och isolerade.

Men även i politikens utmarker kan otrevliga saker hända. På 40-talet beredde sig svenska quislingar in spe på att ta över makten, om de fick hjälp av tyska ockupationsstyrkor. Idag fiskar extrema grupper i flyktingfientlighetens vatten, och de verkar vara mer förhoppningsfulla än på länge.

De fascistiska ideologierna har rötter långt tillbaka i historien. I sina moderna former uppkom de i mellankrigstidens Europa, först i Italien, där namnet fascism användes, sedan i Tyskland, där man använde begreppet nationalsocialism, senare nazism. Försöken att definiera vad fascismen och nazismen egentligen är har varit många, vilket till stor del beror på att ideologierna är ganska luddiga i sig.

Några gemensamma drag finns dock: nationalismen, tron på en stark statsmakt, tron på en folkgemenskap utan klassmotsättningar samt i regel ett idealiserande av styrkan, våldet och militarismen. Nationalismen kopplades framförallt i den tyska nazismen till rastänkande och antisemitism, drag som åtminstone inte i början var så framträdande i den italienska varianten. Men sedermera blev rasismen en viktig beståndsdel i nästan all fascism och nazism.

Till rörelsernas kännetecken hörde också en våldsam antikommunism. De kom därför ofta att stöttas av kapitalstarka kretsar, som i fascismen såg ett värn mot arbetarrörelsen.

De första svenska fascistorganisationerna uppstod på 20-talet, som direkta efteravkommar av utländska modeller. Sveriges Fascistiska Kamporganisation, bildad 1927, var den första betydande gruppen. SFKOs ideal var de italienska fascisterna, man klädde sig i svarta skjortor och sökte gärna konfrontation med kommunisterna. Organisationen leddes av underofficeren Sven-Olov Lindholm, som skulle komma att låta tala om sig i svenska nazistiska sammanhang. Till proselyterna hörde Per Engdahl som nu, 60 år senare, är ledare för Nysvenska Rörelsen.

Nazisternas framgångar i Tyskland påverkade de svenska fascisterna. De svarta skjortorna byttes mot bruna. SFKO bytte namn till Sveriges Nationalsocialistiska Folkparti. Vurmen för italiensk fascism skulle dock komma att upprätthållas av Per Engdahl, som i Uppsala bildade föreningen Det Nya Sverige, senare Nysvenska rörelsen.

Det skulle föra för långt att här redogöra för de otaliga splittringar och partibildningar som under 30-talet sönderlät den svenska naziströrelsen. Däremot bör det påpekas att just dessa ständiga splittringar och personstrider mellan olika föhrerkandidater gjorde det svårt för de svenska nazisterna att framstå som ett "nationellt" alternativ. Endast på några få ställen i landet, till exempel i Göteborg och på sina håll i Skåne, nåddes några större valframgångar.

Men det var inte bara splittringar som hejdade den svenska nazismen. Den socialdemokratiska folkhemspolitiken, som minskade arbetslösheten och som genom överenskommelser med Bondeförbundet dämpade missnöjet på landsbygden, var en annan faktor. Liksom att det inte fanns några stora "nationalistiska" krav att slåss för.

Den farligaste nazistiska potentialen fanns nog i stället i den traditionella tyskvänlighet som präglade en stor del av officerskåren och överklassen. Det var inte minst denna tyskvänlighet som under början av 30-talet gjorde att Sveriges Nationella Ungdomsförbund (SNU), Högers inofficiella ungdomsorganisation, avlägsnade sig från moderpartiet och 1934 bildade Sveriges Nationella Förbund. Tre av Högers riksdagsledamöter anslöt sig till SNF, men blev bortröstade i valet 1936.

SNF och liknande "nationella" grupper hade sin bästa jordmån bland traditionellt konservativa kretsar, som var motståndare till demokratin och arbetarrörelsen, och som fascinerades av Nazi-Tysklands frammarsch. SNF var i mitten av 30-talet den klart största högerextrema grupperingen. Större delen av medlemmarna lämnade dock partiet inom några år, i takt med att SNF blev alltmer nazistiskt anstucket. Partiet har dock alltid haft vissa särdrag som skilt dem från andra nazigrupper; man har krävt en stärkt kungamak och noga betonat sin kristna profil. Som något av en överklassrörelse har man inte heller haft så mycket till övers för nazisternas mera folkliga framtoning.

Mycket tyder på att det var dessa kretsar som nazisterna själva ansåg det viktigast att upprätthålla kontakter med. Om Sverige ockuperats under kriget, hade en quislingregim knappast hämtats bland de öppna nazisterna, utan bland de militärer, industriägare, godsägare och akademiker som flockades i SNF och närstående organisationer. Den starkaste "öppna" nazistorganisationen blev till sist Nationalsocialistiska Arbetarpartiet, som 1938 bytte namn till Svensk-Socialistisk Samling (SSS). I samband med namnbytet försökte partiet anta en mer nationell prägel, hakkorset byttes ut mot vasakarven som partisymbol, vissa inslag i den tyska politiken, till exempel ockupationen av Norge kritiserades och man betonade hårdare än andra grupper nazismens antikapitalistiska karaktär, men både partiorganisation och program var utformat efter tyskt mönster. SSS var militärt uppbyggt, utpräglat antidemokratisk och antisemitisk. Och trots tillfällig kritik betonade man under hela kriget sin grundläggande solidaritet med Nazityskland.

Med Per Engdahls nysvenska rörelse som bas bildades 1941 Svensk Opposition, som gjorde anspråk på att vara en samlingsorganisation för de lite mer "anständiga" fascisterna och nazisterna. Ledare blev under några år den skånske industriägaren John Weibull. Band fanns till de tyskvänliga, men även till SSS.

Kring 1940 fick den svenska nazismen ett oväntat tillskott i och med att Socialistiska Partiet gled över till den bruna sidan. Socialistiska Partiet uppstod 1929, då Sveriges Kommunistiska Parti sprängdes i en sovjettrogen del och en icke sovjettrogen. De icke

Övre bilden: Högerextremistisk, fascistisk och nazistisk press på 60-talet.
Undre bilden: Nysvenskarna håller möter. Längst t h: Per Engdahl.

sovjettrogna fick med sig majoriteten av medlemmarna, fortsatte kalla sig SKP fram till 1934 då man bytte namn till SP och erövrade så sent som 1936 fem procent av rösterna i riksdagsvalet. Sedan splittrades partiet ett flertal gånger. De som under kriget blev nazister var i stort sett den gamla partiledningen under Nils Flyg och några hundra trogna runt om i landet.

Krigsslutet och avslöjandena om nazismens och fascismens förbrytelser i Europa innebar naturligtvis katastrof för de svenska rörelserna. Socialistiska Partiet bröt samman tämligen omedelbart (partiet hade varit beroende av tysk ekonomisk hjälp), SSS levde kvar till 1950 då det upplöstes, SNF levde kvar på sparlåga, Svensk Opposition upplöstes till förmån för en återuppstånden Nysvenska Rörelsen, som snabbt tonade ner krigsårens nazivänlighet och antisemitism.

Det var också den sistnämnda organisationen som skulle klara sig bäst de kommande decennierna. Då vi nu övergår till att granska de grupper som idag är verksamma på den högerextrema kanten börjar vi därför med Per Engdahls rörelse, även om den nu är en skugga av vad den varit.

Nysvenska Rörelsen

Per Engdahls Nysvenska Rörelse var som sagt den grupp som bäst överlevde andra världskriget, detta trots att Engdahl under kriget drivit hårdföra antisemitiska kampanjer, tagit parti för Tyskland i kriget, och efter Hitlers död skrivit följande rader i nysvenska tidningen Vägen Framåt:

”Hans liv var kamp och fara och strid för en helig idé. Men så var också hans tro och offervilja brinnande långt utöver mänskliga begrepp. Den store nationalisten är död, men den eld han tände i tappra mäns och kvinnors bröst kan ingen mänsklig makt släcka.”

Det dröjde emellertid inte länge förrän såväl Hitlerbeundran som antisemitism tonades ned. Engdahl och nysvenskarna gjorde heller aldrig misstaget att försvara eller ens förneka judeutrotningarna, Auschwitz och gaskamrarna. Man fördömde ”missförhållandena” i koncentrationslägren.

Nysvenskarnas ansiktsbyte lyckades delvis. Under 50- och 60-talen var rörelsens profil hårdfört antikommunistisk, nationalistisk och i vissa avseenden kulturkonservativ. De som sökte sig till Nysvenskarna var ofta studenter och gymnasister som fann Högern för tam och profillös. Men organisationen härbärgerade dessutom ett inte föraktligt antal övervintrare från 30-talets kampdagar.

Till Nysvenska Rörelsens främsta ”insatser” efter kriget hörde den roll man spelade i uppbygget av ett europeiskt samarbete mellan olika nyfascistiska organisationer. Kontakterna började tas redan 1945, men det dröjde till 1951 innan den numera avsmnade Europeiska Sociala Rörelsen bildades. Den fick sitt säte i Nysvenskarnas lokaler i Malmö, och kallades därför ofta Malmö-rörelsen. Förutom Nysvenskarna kom det italienska fascistpartiet MSI och den anrika spanska Falangen att spela viktiga roller i Malmö-rörelsen. Denna international strävade bland annat efter ett enat Europa, varför det inte är så konstigt att Nysvenskarna tillhörde de första anhängarna av ett svenskt EG-medlemskap.

Nysvenskarna är den enda svenska fascistgruppen med vad som kan kallas en övertänt

ideologi och samhällssyn. Det har inom rörelsen också alltid funnits medlemmar som haft en ärlig tro på att om den nysvenska visionen förverkligades skulle ett mer konfliktlöst, harmoniskt och vitalt samhälle skapas.

Nysvenskarnas ideologi är, kan man säga, en idealiserad version av den italienska fascismen. Själva använder man begreppet korporativism. Idén är en riksdag där medlemmarna representerar korporationer, alltså yrkesorganisationer där både arbetsgivare och arbetare är representerade. På det sättet tror man att klasskillnaderna ska avskaffas. Samtidigt tror man dock på en stark, centraliserad statsmakt som ska stå över riksdagen. Man har ständigt vurmat för diverse diktaturregimer, som den spanska under Franco.

Även om nysvenskarnas 30-talsrasism kom att tonas ned övergav rörelsen aldrig rastänkandet. Programmet varnar för rasblandning, och under 70- och 80-talen har rörelsen aktivt anslutit sig till propagandan mot invandringen.

Idag är Nysvenska Rörelsen en spillra av vad den varit. Nedgången började under 70-talet. Och när Per Engdahl kring 1980 inledde samarbete med öppet nazistiska kretsar från Sveriges Nationella Förbund (se nedan) passiviserades många av de aktiva.

Nysvenska Rörelsen är idag aktiv i Stockholm, Göteborg, Malmö, Västerås och några få ställen till. Till de framträdande namnen hör Per Engdahl från Malmö, Bernt Ohlin från Västerås, Lennart Henriksson från Sollefteå och Niclas Lundgren från Stockholm. Den sistnämnde är en ung stockholmsstudent som utsetts till rörelsens nye ordförande under RO Engdahl själv. Lundgren gästspelade, liksom för övrigt Henriksson, i Nordiska Rikspartiet (se nedan) innan de anslöt sig till Nysvenskarna. Rörelsen utger tidningen Vägen Framåt 2-4 gånger om året.

Sveriges Nationella Förbund

Också SNF tonade ned sina nazistiska böjelser efter krigsslutet. Under 50- och 60-talen överlevde man som en allmänt högernationalistisk gruppering. Medlemskåren bestod till största delen av veteraner från 30- och 40-talen. Man utgav veckotidningen Fria Ord. I länder som Franco-Spanien, Salazars Portugal och Sydafrika fann SNF sina nya ideal.

Under 70-talet tycktes SNF gå en ny vår till mötes. I takt med Nysvenska Rörelsens tillbakagång seglade förbundet för en tid upp som den största fascistiska organisationen i landet. Man kom också att börja fungera som ett slags "anständig" samlingspunkt för medlemmar i andra grupper. Dels var SNFs fascistiska belastning vid den här tiden något mindre än andra gruppers, dels bestod SNF till största delen av äldre akademiker, jurister, affärsmän och officerare; något som säkert gav prestige i nationella led där andelen sociala outsiders annars är stor.

Från och med slutet av 70-talet kom dock SNF att drabbas av en närmast ändlös rad av splittringar och personstrider. En av huvudorsakerna var försöket till sammangående med Nysvenskarna.

Den mer "officiella" fraktionen av SNF går numera sina egna vägar igen. Till de mest aktiva hör veteranerna Ulf Hamacher och Åke Lindsten samt nytillskottet David Janson, samtliga från Stockholm. Man ger ut stenciltidningen Nationell Tidning och firar diverse nationella högtidsdagar. Många fler än ett 20-tal aktiva har man inte.

Den fraktion som samverkar med Nysvenskarna leds av bland andra Barwart Giese från

Malmö och majoren Björn G:son Brandelius från Stockholm. Denna fraktion finns dock mest på papperet, den får sägas ha uppgått i Nysvenska Rörelsen.

En tredje fraktion kan sägas utgöras av den tidigare parallellgruppen Narvaförbundet, som bildades för att hylla minnet av Karl XII:s dödsdag den 30 november. Narvaförbundets ordförande är SNF-veteranen Werner Öhrn. Man firar numera 30 november i all stillhet i Riddarholmskyrkan, förra året i sällskap med Sverigedemokraterna. Det finns tecken som tyder på att Narvaförbundet kan komma att överta SNFs tidigare roll som samlingspunkt för medlemmar i andra grupperingar.

SNF har haft fler parallellgrupper genom åren. Till dessa hör Ungsvenska klubben, S:t Michaels RidRARorden, Katarina diskussionsförening och Svensk-Chilenska Sällskapet (numera nedlagd).

Till de organisationer som man kan säga "samverkar" med Hamachers SNF hör de båda sekterna Sveriges Socialistiska Arbetarparti och Opinionspartiet, under ledning av Percy Brunström respektive Lennart Nyberg, båda från Stockholm. Dessa partier består i stort sett av ledarna själva samt några av deras bekanta. Brunströms grupp gjorde sig senast känd då den tillsammans med ett par andra sekter anordnade en 40 man stark demonstration i Stockholm den 31 mars i år, och drog på sig motdemonstranter en masse.

Nordiska Rikspartiet

Efter att Sven Olof Lindholms SSS upplöstes 1950, fanns det förstås dem som kände sig kallade att återupprätta den "rena" nazismen. 1956 startades det parti som för många svenskar blivit synonymt med begreppet "nynazism": Nordiska Rikspartiet. Grundare var trädgårdsmästaren Göran Assar Oredsson, som tillsammans med hustrun Vera fortsatt att leda partiet.

Till skillnad från exempelvis Nysvenskarna har NRP aldrig hukat i vinden. Vid interna partiträffar har det varit uniformer som gällt, i material för nya medlemmar har Vera Oredsson lärt ut hur en korrekt Hitlerhälsning görs och försvaret för nazismen och antisemitismen har varit oreserverat. Judeutrotningarna förklaras vara lögn.

Medlemskaderen har blivit därefter. Liten och främst bestående av osäkra unga killar, samt en och annan gammal veteran (för samtliga grupper som omnämns i den här artikeln gäller att det kvinnliga inslaget bland medlemmarna är försvinnande litet). Genomströmningen av medlemmar har varit mycket stor.

Under 80-talet har NRP då och då lockat till sig grupper av skinheads. Men romanserna har i regel blivit kortvariga. Paret Oredsson gillar ordning och reda och disciplin, och bland partiets veteraner finns inte så få renlevnadsmänniskor.

NRP kommer aldrig att kunna locka till sig några större skaror. Däremot har partiet gång efter annan visat tendenser till att ta till mer våldsamma metoder i sin propaganda. I Göteborg dömdes 1986 åtta medlemmar och sympatisörer till fängelse- och bötesstraff för attentat och skadegörelser. Bland annat hade KPML(r):s 1:a maj-tåg attackerats med en rökgranat och flera kommunistiska och syndikalistiska lokaler utsatts för fönsterkrossning.

Idag har NRP på sin höjd ett 100-tal aktiva medlemmar. Lokalgrupper med verksamhet finns i Stockholm, Göteborg, Malmö, Helsingborg, Norrköping, Kiruna och möjligen på

ett par-tre ställen till. Förutom paret Oredsson tillhör Bo Öberg från Norrköping, Håkan Håkansson från Stockholm och Inge Olsson från Sundsvall de ledande. Partiet utger stenciltidningarna Nordisk Kamp, Nordiska Rikspartiets Bulletin och Solhjulet.

Genom utbrytningar ur NRP har två mindre nazistiska grupperingar uppstått. I slutet av 50-talet bildade vice partiledaren Sven Lundehall från Ellös i Bohuslän eget: Frisinnade Unionspartiet. Gruppen har fortlevt, men torde inte ha mer än ett 20-tal aktiva. Nyligen bildades en avdelning i Stockholm av en Erik Rundkvist. Partiet ger ut stenciltidningen Frihetsfacklan.

Inför valet 1988 hade NRP satsat på kommunalvalet i Nacka. "Rikets aktionsgrupper" (RAG), NRPs eget SA, skötte kampanjen. Strax innan valet hoppade dock RAG-ledaren Leif Larsson av partiet tillsammans med några av sina trogna, och beskyllde paret Oredsson för att använda partikassan till privat konsumtion. Larsson har i år bildat stockholmsbaserade Föreningen Sveriges Framtid.

Sverigedemokraterna

Den 6 februari 1988 bildades Sverigedemokraterna. Partiet har snabbt ryckt åt sig initiativet på yttersta högerkanten. Med ett trettiotal avdelningar och kanske 200-300 aktiva medlemmar (en mycket grov uppskattning, antalet passiva medlemmar är större), spelar partiet i en annan division än ovan behandlade sekter.

Det vore knappast korrekt att kalla Sverigedemokraterna för nyfascister. Partiet har intern demokrati, bekänner sig till det parlamentariska systemet och vill i vissa avseenden beskära statens makt. Däremot är partiet rasistiskt, i den meningen att man är negativt inställd till "rasblandning". Och som vi ska se finns det fascistiska influenser, både i partiets bakgrund och dess propaganda.

Viktigaste frågan i Sverigedemokraternas propaganda är flyktingpolitiken. Partiet vill ha en kraftig begränsning av invandringen och verka för återflyktning av invandrare och flyktingar av utomeuropeisk härkomst. Sverigedemokraterna säger sig vara rädda för de "etniska, kulturella och religiösa motsättningar" som kan uppstå i ett mångkulturellt samhälle.

Sverigedemokraterna förespråkar vidare blandekonomi, progressiv men lägre skatt, fler lokala folkomröstningar, skärpt abortlagstiftning, hårdare kriminalpolitik (inklusive dödsstraff för särskilt allvarliga brott) samt ett Sverige utanför EG.

I partistyrelsen ingår: Örjan Melander, Ola Sundberg, Sven Davidsson, Jerker Magnusson, Tord Hagström, Anders Klarström, Niklas Krantz, Per Johansson och Reine Vikström, de fyra sistnämnda från Göteborg, övriga Stockholm. Sammankallande i valberedningen och mannen bakom mycket av partipropagandan är Leif Ericsson (f d Zeilon).

Partiorganet heter Sverige-Kuriren, som hittills kommit ut 3-4 gånger om året. Närradiosändningar genomförs i Stockholm.

Sverigedemokraterna är, kan man säga, arvtagare till den ryktbara organisationen Bevara Sverige Svenskt (BSS).

BSS bildades 1980 av bl a Leif Zeilon. Den tidiga framtoningen var "tvärpolitisk". Man vände sig mot invandringen, bl a "för invandrarnas egen skull", annars skulle man inte blanda sig i politik.

Det dröjde dock inte länge förrän BSS kom att anta en mer extrem framtoning. Leif Zeilon själv tycks inte ha varit belastad av någon nyfascistisk bakgrund. Det var däremot andra som nu började flockas i BSS led, t ex Sven Davidsson, som sedan 60-talet tillhört Nysvenska Rörelsen, och Gösta Bergqvist, ledare för den lilla gruppen Svenska Folkets Vål.

I tidningarna BSS-nytt och Patrioten (utgavs 1983-86) återfanns rasistiska karikatyrer, propaganda mot rasblandning, annonser för utländsk nyfascistisk press och mycket annat i samma stil. BSS kom att bli en uttalat rasistisk organisation. I BSS-nytt 4/83 intervjuades organisationens ordförande Sven Davidsson. Vi citerar:

”BSS-nytt: Är du rasist?

Sven Davidsson: Ja, i ordets positiva betydelse. Jag önskar att raserna skall utvecklas separat, efter egna förutsättningar. De verkliga rashatarna är liberalerna, som önskar förstöra raserna genom integration och rasblandning.”

De tre som av nästan alla källor beskrivs som BSS hårda kärna var Zeilon, Davidsson och Magnusson, De återfinns numera alla i Sverigedemokraternas ledning. BSS-nytt och Patriotens ansvarige utgivare Lars Ljung har idag samma befattning på Sverige-Kuriren.

1985 och 1986 övervägde BSS att bilda ett parti. En del av rörelsens yngre medlemmar startade Nationaldemokratiska partiet, ett slags vänsterfascistiskt parti som tycks ha somnat av när de drivande ryckte in i lumpen. BSS ledning anslöt sig dock inte. Arbetsnamnet för det parti de senare hade i tankarna var Nationella Fronten. Vid denna tid hade BSS arbetat upp vissa kontakter med nyfascistiska National Front i England och öppet nazistiska Norsk Front.

Men någon motsvarighet till dessa partier blev det inte. Under 1986 började det istället föras diskussioner med stockholmsavdelningen av Framstegspartiet, som under ledning av Stefan Herrman förde en allmänt populistisk och invandrarfientlig politik. Förebilden var Glistrups danska Fremskrittsparti.

Diskussionerna ledde till att Sverigepartiet bildades den 16 november 1986. Partiet skulle komma att låta tala om sig. Motsättningar fanns dock inbyggda i partiet redan från början. Framstegspartisterna hade fått ordförandeposten (Stefan Herrman), mot att BSS-arna fått en 5-4-majoritet i partistyrelsen.

Det kanske ska påpekas att BSS lades ned i och med att Sverigepartiet bildades. Det talas fortfarande ibland i tidningarna om att BSS är i farten. Det är fel. Däremot används slagordet ”Bevara Sverige Svenskt” ännu på klistermärken och annan propaganda, bl a av Sverigedemokraterna.

De olika fraktionerna i Sverigepartiet skulle komma att dra åt olika håll. Bl a var några av de fd BSS:arna emot partiets uppmärksammade manifestationer i Stockholms city, som ledde till bråk med aktivister från Stoppa Rasismen. Båda sidor kom dessutom att beskylla varandra för fascistiska sympatier.

Den 27 oktober sprack partiet efter ett stormigt styrelsemöte. BSS:arna utslöt Stefan Herrman och två av dennes anhängare, Pether Pedersen och Eva Liverfalk. En utslutning som för övrigt var stadgevidrig.

Splittringen ledde till att det under ett par månader fanns två Sverigepartier som konkurrerade om medlemmarnas gunst. I ett utskick från BSS-fraktionen gav Sven

Davidsson sin syn på motsättningarna:

"Vad vi behöver är en ny ung ledare präglad av idealism och hårda principer. Inte framstegspartister, som i skräckslagen iver för att skaffa sig demokratiska alibin är beredda att spela på samma planhalva som liberaler och kommunister."

När det stod klart att Herrman-fraktionen fortsatte att kontrollera partiets postbox och närradiosändningar kastade Zeilon m fl in handsken. Den 6 februari bildade de istället Sverigedemokraterna.

De som fortsatte att kalla sig Sverigepartiet splittrades ytterligare en gång. Idag är Stefan Herrman politiskt passiv. Den andra fraktionen leds av Lars Lindh och sysslar mest med att bedriva närradiosändningar i Stockholm, dels i Sverigepartiets namn, dels i "Patriotiska Kultur- och Musikföreningens". Lindhs Sverigeparti, som knappast har mer än ett tiotal aktiva medlemmar, har på sista tiden samarbetat med andra sekter, som Sveriges Socialistiska Arbetarparti och Föreningen Sveriges Framtid.

Istället blev det Sverigedemokraterna som gick segrande ur striden. Sedan bildandet har partiet försökt undvika spektakulära manifestationer och gatubråk. Man satsar istället på att ge ett seriöst och demokratiskt intryck, och på att bygga upp en partiapparat från grunden. I valet 1988 ställde man upp i kommunalvalen i Vårgårda och Malmö. I Vårgårda var man bara 17 röster från ett mandat. I Malmö gick det sämre, sedan förstanamnet på valsekeln, Ulf Ranshede, mitt under kampanjen hamnade inför rätta och dömdes till en månads fängelse för misshandel av en 14-årig invandrapojke.

Partiet har växt i ganska jämn takt sedan bildandet. Man har synts i TV-debatter och lokaltidningar och uppenbarligen på sina håll fått med sig anhängare inom kretsar som nyfascistiska grupper inte brukar nå. Exempelvis var ordföranden i Karlskrona, Mikael Hultin, tidigare lokal MUF-kändis. Ordföranden i Norrköping, Krister Thelin, har varit framträdande i kampanjen mot flyktingförläggningen i Kimstad.

Frågan är bara om partiet ska lyckas handskas med dels sitt förflutna, dels den del av medlemskaden som tidigare varit "öppna" nyfascister men nu valt att satsa på den för tillfället starkaste gruppen.

I partiets ledning finner vi således inte bara den tidigare BSS-kärnan; alltså Davidsson, Magnusson och Ericsson (fd Zeilon), av vilka Davidsson som vi sett har gediget nysvenskt förflutet.

Som en kuriositet kan nämnas att Erik Waller, under kriget ställföreträdande partiledare i ovan nämnda SSS, också tillhör medlemskaran och i Sverige-Kuriren skrivit om sitt gamla parti (dock erkännande att vissa "misstag" begicks).

Inte heller i partipropagandan lyckas man sudda ut spåren av det förflutna. Fortfarande marknadsförs skrifter som "Rasblandningarnas omfång och betydelse i romarriket" och "The Political Soldier" av den engelske National Front-ideologen Derek Holland.

Och i Sverige-Kuriren kan det låta så här:

"Dessa krafter /de som byggt upp Sverige/ är inte flyktingar och desertörer från andra världsdelar, utan det är ättlingarna till nordiska folkstammar, som vandrade in här i landet redan 700 år före Kristus /.../ Framtiden måste tillhöra Sverige - den svenska folkstammen - och den nationella idealismen." (ur artikel av Sven Davidsson i nr 3-4).

Och på T-centralen i Stockholm säljs denna tidning, Sverige-Kuriren, av Niels

Mandell, före detta RAG-ledare i NRP, före detta BSS-are, före detta Sverigepartist, numera Sverigedemokrat...

Slutord

Som jag skrev inledningsvis, har de olika fascistiska och högerextrema rörelserna alltid varit svaga i Sverige. Ingenting tyder på att en förändring är på gång.

Ett sådant påstående kan låta konstigt efter ett år då våldsamma aktioner mot flyktingar och flyktingförläggningar varit fler än på länge. Det kan låta märkligt efter Sjöbo, Ljung-averk, Kimstad...

Men vad jag menar är att det är viktigt med proportioner. Sverigedemokraterna kan säkert bli större än vad de är idag, de bör till exempel ha möjligheter att apellera till de ungdomsgång i mindre samhällen, som tycks ligga bakom många av attentaten mot flyktingförläggningar. De kanske rentav kan komma in i något eller några kommunalfullmäktige nästa val. När det gäller de andra sekterna, kan det räcka med att de blir marginellt större för att de ska lyckas med att ställa till med fler bråk, fler skrämsekampanjer och på så sätt skapa otrygghet för såväl flyktingar som andra grupper.

Allt detta är illa nog. Men förutsättningarna för ens Sverigedemokraterna att upprepa t ex franska Front Nationals bedrifter är svåra att se. Det finns för mycket av spöken från det förgångna, för lite av politisk realism inom partiet. Den relativa sociala stabiliteten i Sverige, inte minst den låga arbetslösheten, spelar också in här.

Dock kan rörelserna påverka. De kan influera lokala opinioner och de kan genom smygande propaganda skapa myter. Nyligen spred Sverigedemokraterna ett flygblad om vad en flykting "egentligen" kostar Sverige. Med hjälp av dubbelräkningar och annan felaktig statistik räknades häpnadsväckande siffror fram. Flygbladet spreds i massomfattning och i två upplagor, en undertecknad Sverigedemokraterna och en anonym, och väckte på sina håll starka reaktioner.

Även om Sverigedemokraternas propaganda kan inspirera till våldsamheter finns det inget som tyder på att partiet som sådant är berett att ta till olagliga metoder. Man verkar snarare mycket rädd om sin demokratiska profil. Och inom Sverigedemokraterna finns också, ska påpekas, inte så få "Svenssons" som skulle lämna partiet om det blev förknippat med olagligheter.

Däremot bör man inte underskatta de mindre, mer extrema gruppernas potential att ställa till med otrevligheter, vilket till exempel NRP-aktivisterna i Göteborg 1984-85 visade. I andra länder har liknande grupper gjort sig skyldiga till värre brott.

Ett relativt nytt fenomen i dessa sammanhang är de grupper av nazistiska skinheads som misshandlat och mördat antifascister och invandrare i England, Portugal, Tyskland och flera andra länder. I framförallt England finns en synnerligen militant nazistisk skinrörelse som samlas kring bandet Skrewdriver och tidningen Blood & Honour, en rörelse som aktivt söker kontakter med likasinnade i andra länder. Här hemma har en grupp skinheads från Södertälje upprätthållit förbindelser med Blood & Honour-kretsen. Gruppen har givit ut tidningarna Streetfight och Vit Rebell, alster som varit späckade med rasism, Hitlerdyrkan och våldsromantik. De tycks inte längre göra så stort väsen av sig, men kan mycket väl efterföljas av andra unga skinheads som letar efter förebilder.

Med detta sagt, kan det ändå finnas skäl att se de svenska rasistiska och nyfascistiska grupperna i ett större perspektiv. Det är inte Sverigedemokraterna eller NRP eller naziskins som skärper den svenska flyktingpolitiken eller skickar asylsökande kurder tillbaka till Turkiet. Det är inte heller något fascistiskt influerat parti, som de senaste åren visat sig mest kapabelt att utnyttja och spä på invandrarfientliga opinioner. Utan snarare olika lokala missnöjespartier, samt förstås Sjöbocentern. Flera av missnöjespartierna har nu slagit sig samman i Framstegspartiet, som kombinerar skattepopulism med krav på lag och ordning samt minskad invandring. Partiet kan inte på något sätt kallas fascistiskt, och har antagligen just därför desto större möjligheter att fiska i grumligt flyktingfientligt vatten.

Till Framstegspartiet finns det säkert anledning att återkomma.

Den parlamentariska strategin är misslyckad främst utifrån sina egna förutsättningar

Jan Wiklund

I 100 år har de stora folkrörelserna inriktat sig på att ta makten över staterna, via politiska partier. Idag börjar vi kunna se att den strategin är förfelad. De försök som har gjorts över världen har inte ens lyckats utifrån sina egna förutsättningar. Ingenstans har välfärdsstaterna lyckats hålla positionerna gentemot världsmarknadens framstormning på 80-talet. Det behövs en ny strategi, en som lägger huvudvikten vid rörelsernas eget handlande. En sådan strategi kan inte utgå från avståndstagande från parlamentarismen, utan från det som är rörelsernas egen styrka: förmåga att få många människor att arbeta för gemensamma mål.

Det är synd att Jacques Wallner väljer en individualistisk utgångspunkt för sitt angrepp mot miljöpartiets och andras tro på parlamentariska metoder. För oss som tror att människan är en samhällsvarelse, och att det är nödvändigt med kollektiva lösningar och överenskommelser på mer övergripande nivåer än den lokala, är angreppet därför inte så övertygande.

Och vad värre är: den parlamentariska metoden är ju ändå en *anvisning för handling*, vilket man har svårt att säga om den anarkistiska tilltron till de små lokala gruppernas spontana uppror. Små och lokala uppror har vi haft hela historien igenom. Nästan alltid har de varit defensiva, och nästan alltid har slutresultatet blivit en kompromiss mellan försämring och status quo. Det är bara när de har lyckats ena majoriteterna i en sammanhängande kamp som de har nått någonvart. Sådana enanden brukar vi kalla folkrörelser.

Världsmarknaden ledde till försämring

Först en kort sammanfattning av vad folkrörelser är och har varit.

Under de senaste 500 åren har de flesta folkrörelser riktat sig mot *följder av världsmarknaden*. För vanligt folk innebar världsmarknaden två saker:

Dels blev *folkmajoriteten fattigare*. Världsmarknaden fördelade om rikedomarna från periferin mot centrum. Ju större del av världens befolkning världsmarknaden omfattade, desto fler i centrum kunde visserligen få det hyggligt, till ett visst pris. Men avståndet mellan fattigdom och rikedom blev större än i något känt historiskt system. Dels *minskade folks kontroll över det dagliga livet*. Många tvingades in i slaveri, t ex i

Östeuropa och Latinamerika. Men även de formellt fria blev beroende av opersonliga marknader och konjunkturen, och snärjda av regler pådyvlade av stater och arbetsgivare.

Som svar gjorde folk uppror. Till att börja med gjorde folk nästan alltid uppror när de först tvingades in i världsmarknadssystemet. Dessa uppror förblev nästan alltid ineffektiva, även om de ibland kunde fördröja utvecklingen.

Det var först på 1800-talet som folk hade lärt sig hur man skulle handskas med det förtryck som världsmarknaden utövade. Man började då att sluta sig samman i *permanenta organisationer*. Dessa permanenta organisationer lyckades någon gång runt sekelskiftet börja hejda den fortgående utarmning som hade pågått sedan världsmarknaden gjorde sitt inträde. De hade tre saker gemensamt.

Samma metoder

De hade ett *yttersta mål* som gick mycket långt och i princip innebar en ny världsordning — t ex avskaffande av klassamhället eller av den nationella ojämlikheten.

De höll sig trots dessa långtgående mål inte för goda för att här och nu arbeta för *konkreta förbättringar*.

De var *öppna för alla* som delade organisationens syften, alltså även de passiva.

Den sista punkten var föremål för en våldsam kontrovers i en av de första permanenta organisationerna, Första Arbetarinternationalen. En falang, anarkisterna, hävdade att detta skulle leda till funktionärsvälde och ställde aktivitetskrav på medlemmarna. Mot detta hävdade den andra falangen, socialdemokraterna, att det var det enda sättet att mobilisera alla och nå bättre resultat. Båda hade rätt, visade det sig, och konflikten är ännu olöst.

Från slutet av 1800-talet fanns dessa rörelser i alla länder i hela världen. De viktigaste var arbetarrörelsen och de nationella rörelserna. De arbetade med många metoder — organisering av *alternativa institutioner*, *sabotage* av de officiella institutionernas destruktiva arbete genom bojkotter, strejker m m, och *infiltration* i dessa institutioner. Men med tiden utkristalliserades en huvudstrategi: att *ta makten över staten*, eller att organisera en egen stat.

Orsaken till detta val var enkel. Det tycktes ge rörelserna ett verktyg att nå målen med mindre ansträngning. Detta verktyg var staternas betalda funktionärer, som tycktes innebära en genväg till en bättre värld — eller åtminstone till att skydda sig för världsmarknadens mer påtagliga brutaliteter.

Idag kan vi konstatera att rörelserna inte lyckades nå sina mål på den vägen. Visserligen är det troligt att den absoluta utarmning som pågått sedan 1500-talet bromsades upp. Och visserligen är det sant att världsmarknadens brutalitet här och var mildrades, främst i systemets centrum. Men ojämlikheten i världen är fortfarande lika stor som på 1800-talet, om inte större. För en majoritet — de som lever i världsmarknadens periferi — är det mycket tvekelaktigt om de har fått det bättre i absoluta termer.

Vad var då felet med den strategi som 1900-talets folkrörelser har tillämpat?

Tro på staten

Ja, inte är felet att strategin bryter mot något som Jacques Wallner tycker är den enskilda människans absoluta rätt till det ena eller andra. Felet är att strategin hade vissa ofrånkomliga konsekvenser.

-Den avgörande svagheten låg i föreställningen att statliga funktionärer kunde arbeta för de mål rörelserna syftade till. Här har våra östeuropeiska kamrater de mest drastiska erfarenheterna av att funktionärer alltid och i alla sammanhang *i första hand tillgodoser sina egenintressen*, och först i andra hand rörelsernas — och då på ett förvridet sätt så att det ska passa ihop med egenintressena. I takt med att funktionärernas outhärlighet växer tillkämpar de sig allt fler privilegier tills de börjar solidarisera sig med överklassen och föra dess politik.

-En nästan lika viktig svaghet var att staterna hade mycket *liten förmåga att agera emot världsmarknadens tryck*, vilket innebar att funktionärerna inte ens om de ville kunde stödja rörelsernas mål mer än sporadiskt. Om någon stat blev alltför udda sett utifrån världsmarknadssystemets synvinkel straffades den automatiskt eftersom världsmarknaden är en totalitär makt som inte tolererar några avvikelser. Detta hade de folkrörelse-baserade regeringarna inte råd med eftersom det hotade väljarmajoriteten i de komplicerade allianser de tvingades arbeta med (se nästa punkt).

-Strategin inbjöd till ett *principöst kompromissande*. Ingen rörelse var ensam stark nog att ta ansvaret för en regering. Därför måste den slå sig samman med andra krafter, av vilka många inte alls hade samma intressen som rörelserna. Den kompromiss som i det långa loppet visade sig mest ödesdiger var beslutet att satsa på *utveckling*, i världsmarknadssystemets termer dvs en satsning på världsmarknadskonkurrens mellan stater istället för på internationell solidaritet. Det var en kompromiss som var nödvändig om man skulle hålla ihop dem som främst strävade efter jämlikhet med dem som strävade efter att få det bättre genom klättring — de senare innefattande större delen av medelklassen, bl a statsfunktionärerna.

-Strategin *förhindrade ett effektivt samarbete* mellan rörelser i olika länder. Dels på grund av ansvarstagandet för den statliga utvecklingen, men också på grund av enkla prioriteringslagar: man kan inte satsa fullt ut på två strategier samtidigt. Regeringar och nationella partier är byggda för nationell administration, inte för internationell solidaritet. Eftersom alltmer av avgörandena i världen ligger på den internationella nivån betydde det ett växande handikapp för rörelserna.

Demoralisering

-Strategin *avväpnade folkrörelserna på sikt*. Rörelserna blev mer och mer beroende av de egna funktionärerna som var de som bäst kunde samarbeta med de statliga funktionärer som strategin gav nyckelfunktionen åt. Funktionärer inte bara tog ansvaret för vad som hände utan också *desinformerade och desorganiserade rörelsernas själverksamhet*. Det var inte alltid medvetet men alltid ett effektivt sätt att behålla kontrollen över rörelser som annars kunde utveckla gud vet vilka subversiva tendenser.

-Slutligen *demoraliserade* strategin de vanliga medlemmarna. Viljan att offra något för en gemensam framtid avdunstade när man blev tillsagd att statliga funktionärer gjorde jobbet bättre än man själv och när rörelsens ledning kompromissade bort kärnan i det rörelsen hade stått för. Ja, till och med känslan för den mänskliga värdigheten försvann när man fick se att rörelsen betraktade ministrar, byråchefer och andra statsfunktionärer som mer värda än de vanliga medlemmarna.

Det räcker tror jag. Vi kan se varför arbetarrörelsen och de nationella befrielseörelserna inte nådde sina mål genom att ta makten över staterna — även om vi måste erkänna att de för en tid lyckades begränsa världsmarknadens förtryck över folk åtminstone i vissa länder i världen.

Strategins började på allvar visa sin otillräcklighet på 70-talet, även om det först var på 80-talet som det slog igenom i medvetandet hos rörelserna och bl a resulterade i omfattande desillusionering hos deras medlemmar. Vad var det då som hände på 70-talet?

Brutna framgångar

Följande, tror jag, 60-talet hade varit ett decennium av framgång för folkrörelserna. En stark *samtidighet* hos folkrörelser på alla kontinenter — fackliga rörelser, bondeuppror, nationella befrielseörelser — hade pressat tillbaka världens makthavare och resulterat i bättre villkor för folkmajoriteten. Makthavarna såg sina positioner hotade såväl ekonomiskt som politiskt.

Makthavarnas anpassning till den rådande situationen resulterade bland annat i ett jättesteg mot *internationalisering*. Transnationella företag och stärkande av övernationella institutioner blev motdrag mot folkrörelsernas sekelgamla strategi, motdrag som visade sin effektivitet i energikrisen och matkrisen. Folkmajoritetens livsvillkor kunde försämrans drastiskt och den gamla folkrörelsestrategin var maktlös.

Det nya läget — "vänsterns kris" som det brukar kallas i debatten — kräver fundamentala omprövningar av gamla strategier. Däremot naturligtvis inte av gamla mål, mål som är lika gamla som kristendomen och kortast kan beskrivas som *allas lika människovärde*.

Jag tror att folkrörelserna måste lämna den modell för samhällsförändring som ytterst härrör från franska revolutionen: förändring via deltagande i statliga organ. Vad som ska komma istället är dock inte helt klart. Klart är bara att den anarkistiska strategin, med sin tilltro till små grupper som agerar oberoende av andra små grupper, inte räcker. Det visade sig redan på 15-1600-talen. Inte heller räcker det att bara vända parlamentarismen ryggen; i USA har halva befolkningen gjort det utan att det har lett nånvart. Det behövs också *alternativ* på samma samhällsövergripande nivå som parlamentarismen. Vad kan sådana alternativ bestå i? Följande tror jag:

Folkrörelserna måste satsa fullt ut på de strategier som gjorde dem till en kraft på 1800-talet: *skapande av folkliga offentligheter och organ för handling och ömsesidigt stöd som innefattar majoriteter, men på en internationell nivå* den här gången. Hur dessa offentligheter och dessa handlingsorgan kan se ut återstår att se. Anarkisternas bidrag till uppbygget skulle bland annat kunna vara insikten om den enskilda människans värde i

rörelsen, en insikt som fanns mycket brett på 1800-talet men som statsfixeringen nästan har tagit död på.

Dessa offentligheter/handlingsorgan bör efter 1900-talets parlamentariska överbelastning kunna återuppta 1800-talets tredelade strategi: organisering av alternativa institutioner, försvårande av de officiella institutionernas destruktiva arbete genom bojkotter, strejker m m, och med detta som bas infiltration. Utan parlamentarisk överbelastning.

BOKHANDELN INFO

Bokhandeln Info drivs av en ideell förening. Vi försöker sälja bra böcker och andra varor till långt under försäljningspriserna i vanliga bokhandlar och butiker.

Vi har böcker om Anarkism, Feminism, Filosofi, Historia, Kulturkritik, Skönlitteratur, Poesi m.m.

Vi säljer ett stort antal tidningar och tidskrifter. Vi har solidariska varor, biologiskt nedbrytbara rengöringsprodukter, alternativodlad vettig mat från kooperativ i tredje världen, T-Shirts, pappersvaror osv.

Öppettider: Måndag-Fredag: 11.00 - 19.00.

Lördag: 11.00 - 16.00.

Adress: Hornsgatan 151, 117 34 Stockholm,

Tel: 08-658 58 39.

(T-Hornstull)

VÄLKOMMEN!

Terrorismens kultur

Magnus Hörnqvist

Terrorismens kultur är namnet på en av Noam Chomskys senaste böcker, som nu finns översatt på svenska. Den gavs ursprungligen ut 1988 under titeln *The Culture of Terrorism*; den kultur som avses är den socio-politiska elitens kultur i USA.

Reagan-administrationen förkunnade oavbrutet kampen mot terrorismen som ett av utrikespolitikens mest lyskraftiga mål. Under tiden bibehöll och befäste Vita huset sin ställning som den internationella terrorismens högkvarter alla kategorier. Och bland dem som hade till uppgift att kommentera den förda politiken - militärstrateger, kongressledamöter, journalister, kulturdebattörer - rådde stor enighet om terrorismens nödvändighet och berättigande.

"Terrorismens kultur" behandlar den amerikanska regeringens terrorhandlingar i de centralamerikanska länderna under Reagan-administrationens epok. Det rör sig ofta om vad Janne Flyghed tidigare i den här tidskriften kallade skolexempel på politisk terrorism.

Noam Chomsky har sedan vietnamkrigets dagar oförtrutet dokumenterat den organiserade jävelskap som också kallas amerikansk utrikespolitik. Varje ny bok har borrar sig genom den klistervälling av ideologiskt kitt som håller samman det amerikanska imperiet. Rättänkande helylleamerikaner med gedigen universitetsutbildning bakom sig har mer än en gång beslagits med rollen som simpla hantlangare till tortyrexperter.

En del av det internationella nätverket för förtäckta terrorhandlingar uppdagades i och med avslöjandet av den s.k Iran-contras skandalen hösten 1986. "Skandalen" bestod i att USA, via Israel, hade sålt vapen till Iran, som länge utmålats som den internationella terrorismens högborg. Resten av terrornätverket riskerade att blottläggas; olika amerikanska institutioner hade letat sig långt ut i vapensmugglarnas och legoknektarnas träskmarker för att återbörda Nicaragua till demokrati.

Genom att hitta de lämpliga syndabockarna och genom att borgarpressen vidtog de sedvanliga ideologiska manövrerna kunde skadeverkningarna av skandalen begränsas. Likväl är det intressant att ta del av Chomskys resonemang runt varför amerikanska toppolitiker tvingades handla på ett sätt värdigt de gangsters de i verkligheten är.

Reagan-administrationens tillträde markerar början på en mer "aktivistisk" utrikespolitik. Det var som vanligt Terrorismen och Kommunismen som skulle fördrivas. De huvudsakliga offren blev den fattiga befolkningen i El Salvador (50 000), Guatemala (100 000) och Nicaragua (11 000). (Siffrorna inom parentes anger det uppskattade antalet dödade under Reagan-epoken fram till 1986.) Chomsky kommenterar det relativt låga

dödstalet i Nicaragua: "problemet är att befolkningen i Nicaragua har en armé att skydda sig med emot de USA-organiserade terrorstyrkorna, medan det i El Salvador och Guatemala är armén som attackerar den civila befolkningen." (s 45)

Nicaragua är det intressantaste exemplet. Metoderna att upprätthålla demokratin/kyrkogårdsfriden i Guatemala och El Salvador var de gängse: militärhjälp, experter i upprorsbekämpning, förhørsledare och, i El Salvador, bombräder av US Air Force från utländska baser. I Nicaragua däremot skrevs ett helt nytt kapitel i den internationella terrorismens historia: *contras*, "en slösaktigt utrustad armé som inte är ämnad för strid utan för terror, och den försörjs i fält av ett omfattande system som hålls och skyddas av supermaktssponsorn, och är beordrad att anfälla 'små, mjuka mål', för att få offret som är alldeles för svagt att hålla ihop ett livskraftigt samhälle, för att nu inte tala om att fortsätta med sociala reformer mitt under angreppet från en supermakt, att förblöda." (s 57)

Trots att *contras* aldrig gjorde ansatser att formulera ett politiskt program bör de klassificeras som politiska terrorgrupper, i Flygheds mening. För även om de själva inte har "ett ideologiskt syfte att påverka rådande maktförhållanden", så är det precis vad deras uppdragsgivare har.

Det politiska målet för *contras* var, enligt Chomsky, detsamma som målet med den amerikanska krigföringen under vietnamkrigets sista år: att förhindra framgångsrik social och ekonomisk utveckling utanför ramarna för USAs kontroll. Det var ett mål som till stor del uppnåddes, vilket är ett bevis på att politisk terrorism kan vara ett verksamt politiskt medel.

Men även om den USA-organiserade terrorismen i Nicaragua visade sig vara framgångsrik (för terroristledarna i Vita huset), frågar man sig ändå varför den tog sig de formerna.

Till att börja med är alla diplomatiska och andra politiska förhandlingslösningar utslutna: "Med tanke på att Förenta staternas relativa fördel ligger i landets enastående tillgång till våldsmedel, medan landet saknar all politisk dragningskraft i regionen utom för de gynnade och välbärgade eliterna, som har förbundit sig att försvara USAs makt och privilegier, är det naturligt att USAs regering borde föredra maktmedel framför diplomati och det har landet gjort." (s 29f)

Så varför skickade USAs regering helt enkelt inte bara in sin högeffektiva krigsmaskin i Nicaragua, som den gjort så många gånger förut i området, för att återupprätta demokratin? Varför var landets ledning tvungen att i största hemlighet organisera utländska terrorgrupper för att nå sina mål? Chomsky menar att den avgörande faktorn som tvingade statsterrorn under jorden på 80-talet var det inhemska missnöjet. Enigheten om nödvändigheten att med militära medel förvandla Nicaragua till ett investerarnas paradiset var, enligt Chomsky, begränsad till den amerikanska eliten. Den breda allmänheten var inte alls lika fast övertygad, och skulle definitivt motsätta sig ett nytt Vietnam.

Rundturen i Centralamerika bjuder på små förtjusande detaljer. Eller vad sägs om: "En pensionerad äldre officer i den israeliska armén, en man som varit vapenhandlare i Centralamerika i fyra år, beskriver *contras* som 'en skapelse av massmedia och några i

Pentagons psykologiska krigföringsavdelning' som kommer att kämpa så länge som 'amerikanerna ger oss en massa pengar ... för att leka soldater åt dem och prata en massa skit om demokrati'. Deras befälhavare 'sitter i djungeln med ett finger djupt uppe i arslet och funderar över hur de ska pressa mer dollar från idiotiska gringos i Washington, precis som Syd-Vietnams generaler gjorde förr', medan amerikanska journalister guidas genom Honduras djungler och tror att de är i Nicaragua."(s 96)

Men "Terrorismens kultur" ger framförallt en detaljerad inblick i de ideologiska operatörernas krumbukter. Stundtals uppehåller sig Chomsky kanske lite väl länge vid skitsnacket i den nordamerikanska dagspressen - det ger inte alltid nya insikter. Å andra sidan är det just den massiva empirin som är Chomskys styrka.

Boken finns att köpa på bokhandeln INFO för 120 kr (häftad) eller 150 kr (inb.)

Beställ från Bokhandeln Info

Följande boklista är ett litet urval av de böcker som finns på Bokhandeln Info, Hornsgatan 151, 11734 Sthlm. Böckerna kan beställas genom förskottsinbetalning på PG: 40 43 30 - 3. Porto tillkommer. Boklista från bokhandeln kan erhållas genom att vi får din adress och 5:- i frimärken. För övrig information, ring oss! Tel: 08 -6 58 58 39.

Anarkism och Syndikalism

- Bakunin, Michail: Centralism eller självförvaltning 44:-
 Berkman, Alexander: Anarkismens ABC 130:-
 Berkman, Alexander: Farväl Aleck 86:-
 Bookchin, Murray: Ekologi och Anarki 86:-
 Dolgoff, Sam: Den Kubanska revolutionen 30:-
 Goldman, Emma: Anarkistiska Minnen 40:-
 Goldman, Emma: Den dansande agitatorn 42:-
 Goldman, Emma: Mina två år i Ryssland 130:-
 Gröndahl, Britta: De ideologiska motsättningarna i den spanska syndikalismen 15:-
 Gröndahl, Britta: Här talar syndikalisterna 40:-
 Gröndahl, Britta: Frihetlig Kommunism i praktiken 57:-
 Gröndahl, Brita: Pierre-Joseph Proudhon 57:-
 Guerin, Daniel: Anarkismen 60:-
 Hallbert-Vila: Anarki till vardags 60:-
 Jensen, Albert: Errico Malatesta 20:-
 Kongshaug, Helge: Den ende och hans omgivning 60:-
 Krapotkin, Peter: Inbördes Hjälp 70:-
 Krapotkin, Peter: Åkrar, fabriker och verksträder 20:-
 Lagerström, Sven: Syndikalismen 61:-
 Lorenzo, Cesar: Syndikalismen vid makten 124:-
 Monthoux, Pierre Gide: Handling och Existens 116:-

Engelska titlar:

- Adamic, Louis: Dynamite 63:-
 Altgeld, John P. Haymarket Anarchists 42:-
 Arshinov, P: History of the Makhnovist Movement 59:-
 Avrich, Paul: The Modern School Movement 165:-
 Bakunin, Michael: On Anarchism (Ed: S. Dolgoff) 140:-
 Berkman, Alexander: The Russian Tragedy 48:-

- Bookchin, Murray: Toward an ecological society 125:-
 Bookchin, Murray: Remaking society 128:-
 Bookchin, Murray: The Spanish Anarchists 120:-
 Brown, Geoff: Sabotage 103:-
 Bufo, Charles: The Heretics Handbook of Quotations 100:-
 Casas, Juan Gomez: Anarchist Organisation 129:-
 Christie-Meltzer: The Floodgates of Anarchy
 Clark, John P: Max Stirners Egoism 38:-
 Comfort, Alex: Authority and Delinquency 120:-
 Dana, Charles: Proudhon 45:-
 Goldman, Emma: Living my Life 1 & 2 260:-
 Goodway, David: For Anarchism 165:-
 Godwin, William: Enquiry Concerning Political Justice 125:-
 Godwin, William: Caleb Williams 75:-
 Harper, Clifford: Graphic Guide Anarchy 120:-
 Hewitt-Roussopoulos: 1984 and after 120:-
 Holterman: Law and Anarchism 125:-
 Jackson, Brian: The Black Flag 50:-
 Krapotkin, Peter: Act for yourselves 36:-
 Leval, Gaston: Collectives in the Spanish Revolution 76:-
 Malatesta, Errico: Life & Ideas 49:-
 Martin, Brian: Uprooting war 59:-
 Marshall, Peter: The Anarchist writings of W. Godwin 50:-
 Miller, Martin: Kropotkin 112:-
 Oliver, Hermia: The International Anarchist Movement... 80:-
 Oppenheimer-Hamilton: The State 120:-
 Parry, Richard: The Bonnot Gang 70:-
 Paz, Abel: Durruti 86:-
 Peirats, Jose: Anarchists in the Spanish Revolution 70:-
 Richards, Vernon: Lessons of the Spanish Revolution 76:-
 Taylor, Michael: Community, Anarchy and Liberty 149:-
 Thomas, Edith: Louise Michel 130:-
 Wars, Colin: A Decade of Anarchy 95:-

 Woodcock, George: Proudhon 140:-
 Woodcock, George: Anarchism 100:-
 Woodcock, George: Oscar Wilde 100:-

Filosofi

- Adorno, Theodor: Minima Moralia 114:-
 Adorno, Theodor m.fl: Kritisk teori - en introduktion 160:-
 Andersson, Sten: Positivism kontra Hermeneutik 95:-

- Arendt, Hannah: Människans Villkor 124:-
Bachelard, Gaston: Lågan av ett ljus 105:-
Bateson, Gregory: Ande och Natur 133:-
Bengtsson, Jan: Sammanflätningar 70:-
Bergqvist, Lars: Svedenborgs drömbok 40:-
Capra, Fritiof: Fysikens Tao 57:-
Chomsky, Noam: Language and Politics 230:-
Comenius, J.A: Didactica Magna 130:-
Comte, Auguste: Om positivismen 86:-
Dahl, Göran: Begär och kritik 120:-
Descombes, Charles: Modern fransk filosofi 95:-
Duerr, Hans Peter: Drömtid 85:-
Duerr, Hans Peter: Satyricon 90:-
Duerr, Hans Peter: Sedna eller kärleken till livet 138:-
Eco, Umberto: Den frånvarande strukturen 86:-
Feyerabend, Paul: Ned med metodologin 75:-
Gershuny, Jonathan: Sociala innovationer och arbetsdelning 112:-
Haag, Karl Heinz: Filosofins väg 130:-
Harner, Michael: Shamanens väg 54:-
Hegel, GWF: Förnuftet i historien 70:-
Heidegren, Carl-Göran: Filosofi och revolution 116:-
Heller, Agnes: En bekännelse till filosofin 75:-
Horster-Bloch: Utopi och materialism 40:-
Husserl, Edmund: Fenomenologins idé 84:-
Håkansson, Kaj: Ovetande och vetande 130:-
Horkheimer-Adorno: Upplysningens dialektik 100:-
Koestler, Arthur: JANUS 50:-
Kant, Immanuel: Grundläggning av sedernas metafysik 70:-
Kosik, Karel: Det konkretas dialektik 76:-
Krokmark, Tomas: Didaktiska strövtåg 152:-
Källström, Staffan: Den gode nihilisten 75:-
Lévinas, Emmanuel: Etik och oändlighet 100:-
Liedman, Sven-Eric: Frihetens former 133:-
Ljungqvist, Bosse: Den tämjda människan 124:-
Marcuse, Herbert: Den estetiska dimensionen 40:-
Monthoux, Pierre Gide: Doktor Kant och den oekonomiska rationaliseringen 103:-
Monthoux, Pierre Gide: Handling och Existens 116:-
Månsson, Per: Från Marx till marxism 160:-
Olofsson, Per-Olof: Urfantasin och ordningen 143:-
Prigigine-Stengers: Ordning ur kaos 155:-
Ricoeur, Paul: Från text till handling 130:-
Sartre, Jean-Paul: Varat och Intet 140:-
Sartre, Jean-Paul: Tystnadens republik och Sartre om Sartre 40:-

- Sartre, Jean-Paul: Till frågan om metoden: 60:-
Schmidt, Lars-Henrik: Vetandets politik 115:-
Spinoza, Benedikt: Etik 80:-
Taylor, Charles: Hegel 228:-
Therborn, Göran: Frankfurterskolan 55:-
Wellmer, Albrecht: Dialektiken mellan det moderna och det postmoderna 85:-
Vikner, Pontus: Kulturens offerväsen 80:-
Wilber, Ken m.fl: Det holografiska paradigmet 57:-
Österberg, Dag: Tolkande sociologi 149:-

Kulturkritik

- Alberoni, Francesco: Förälskelse och kärlek 34:-
Alberoni, Francesco: Erotik 34:-
Alberoni, Francesco: Vänskap 34:-
Alberoni, Francesco: Moral och kärlek 118:-
Alberoni, Francesco: Privat och offentligt 120:-
Andrén, Mats: Upprätt gång 104:-
Arditti-Brennan-Cavrak: Science and Liberation 90:-
Benjamin, Walter: Paris - 1800-talets huvudstad. Tre delar 640:-
Borglid, Lars-Ola: Verklighetens resa och bildens 150:-
Chomsky, Noam: After the Cataclysm 90:-
Chomsky, Noam: Terrorismens kultur. Inbunden 150:- Pocket 120:-
Chomsky, Noam: Makt och ideologi 60:-
Castoriadis, Cornelius: Inför kriget 86:-
Dutschke, Rudi: Gå upprätt 40:-
Eriksson, Bengt Erik: Vägen till centralhospitalet 120:-
Fornäs-Ganetz-Holmqvist: Tecken i tiden 125:-
Fromm, Erich: Kärlekens konst 65:-
Galtung, Johan: Är fred möjlig? 40:-
Gorz, André: Vägen till paradiset 103:-
Granqvist, Roland: Privata och kollektiva val 40:-
Grazzini, Giovanni: Fellini om Fellini 91:-
Hanssen, Börje: Familj Hushåll Släkt 40:-
Hastrup-Ovesen: Främmande kulturer 93:-
Home, Stuart: The Assault on Culture 44:-
Helldén, Arne: Maskinerna och lyckan 136:-
Himmelstrand-Anttila: Dataregister 86:-
Hirdman, Yvonne: Maktens former 145:-
Hegedus m.fl: Europa Europa 101:-
Ignats Ulo: Folkens fängelse 50:-

Illich, Ivan: Genus 25:-
Illich, Ivan: Det gemenskapande samhället 25:-
Johansson, Erik: Fabriksmänniskan 180:-
Johansson, Ingemar: DADA 67:-
Kruger, Henrik: The Great Heroin Coup 97:-
Köhler, Eva-Mari: Hur mycket ska ett barn egentligen behöva tåla 107:-
Liedman-Olavsson: Ideologi och institution 143:-
Liedman, Sven-Eric: Frihetens herrar, frihetens knektar 54:-
Linde, Peter: Droger och diktare 124:-
Lindelöw, Holger: Människa i marginalen 100:-
Lundberg, Fredrik: Det våras för atombomben 20:-
Mac Lean, Eleanor: Between the Lines 90:-
Mandel, Ernest: Förtjusande mord 96:-
Mathiesen, Thomas: Rätten i samhället 70:-
Mathiesen, Thomas: Tittarsamhället 116:-
Mumford, Lewis: The Future of Technics and Civilization 67:-
Negt, Oskar: Levande arbete, stulen tid 114:-
Nordin, Svante: Från tradition till Apokalyps 139:-
Nove, Alec: Teori för en möjlig socialism 95:-
Ottomeyer, Klaus: Människan under kapitalismen 86:-
Pedersen, Stefi: Människa och ting 70:-
Reich, Wilhelm: Psykoanalys och marxism 80:-
Reich, Wilhelm: SEX-POL 152:-
Schlaug, Birger: Miljön Makten och Friheten 130:-
Schmidbauer, W: Professionella hjälpare 114:-
Sjöberg, Fredrik: På maktens tröskel 95:-
Shor, Ira: Critical Teaching and Everyday Life 75:-
Töllborg, Dennis: Personalkontroll 78:-
Varrious Writers ask: Why Work? 67:-

Reservation för eventuella prisändringar. Vissa böcker kan ta slut på lagret och orsaka fördröjda leveranser till er. Märk också att ovanstående lista är ett litet urval av de böcker som finns i bokhandeln. Vi säljer dessutom T-Shirts, solidariska varor, knappor och stjärnor, biologiskt nedbrytbara rengöringsprodukter m m.

VÄLKOMMEN TILL BUTIKEN!

(Angående öppettider se annons på annan plats i tidskriften.)

Anarkistiska kommunikationsnätet

Vill du komma i kontakt med andra anarkister?
Är det något du behöver hjälp med? Skriv till:

UMEÅ: Motmakt, Skolgatan 51, 902 46 Umeå. **MALMÖ:** Vinterpalatset/Front-media, Mäster Danielsgatan 3, 211 58 Malmö, (tel: 040-233275). **VÄXJÖ:** P-O Ersrud, Österleden 58a, 352 42 Växjö. **TROLLHÄTTAN:** Tas, c/o Ku, Österlånggatan 64, 461 34 Trollhättan. **UPPSALA:** Kattes Anarkistiska Samfund, c/o Kullinger, Sysslomansg. 40e, 752 27 Uppsala. **SUNDSVALL:** Mats Norin, Kungsnäs 4042, 855 90 Sundsvall. **DELSBO:** Hallon, c/o Jord & Frihet, Box 83, 820 60 Delsbo. **GOTLAND:** Monica Lehrberg, c/o Rune Jakobsson, Kvie Hangvar, 620 34 Lärbro. **NORRKÖPING:** A-gruppen Norrköping, c/o Norrköpings LS, Box 1009, 600 40 Norrköping. **LUND:** Lundaanarkisterna, c/o SACs Bokcafé, Slöjdgatan 13, Lund. **STOCKHOLM:** Inform, c/o Bokhandeln, Hornsgatan 151, 117 34 Stockholm. **GÖTEBORG:** Kontaktnätet, c/o Syndikalistiskt Forum, Box 7105, 402 32 Göteborg. **ALINGSÅS:** Jens Hallgren, Hantverkarg. 5D, 441 32 Alingsås. **MOTALA:** BARA, c/o Bona FHSK, 591 97 Motala.

Här säljs Anarkistisk Tidskrift

Stockholm: Bokhandeln Info, Hornsgatan 151, 117 34 Sthlm. Syndikalistiskt Forum, Bergsundsgatan 10. Ströms Tobakshandel, Östgötagatan 33. Akademibokhandeln, Frescati. Kafé 44, Tjärhovsgatan 44. SAC-huset, Sveavägen 98. Röda Rummet, Drottninggatan 100. **Göteborg:** Röda Rummet, Bellmanagatan 5. Syndikalistiskt Forum, Landsvägsgatan 38. **Lund:** SAC-Kafé, Slöjdgatan 13. **Norrköping:** Norrköpings LS. **Uppsala:** Röda Rummet, Dragarbrunnsgatan 56. **Delsbo:** Kafe Stömne Svängrum. **Umeå:** Umeå LS, Skolgatan 51. **Norge:** Ivar Matlaus Bokcafé, Trondheim.